

Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze

Ústav Dálného východu

Bakalářská práce

Mgr. Barbora Platzerová

Zákon o manželství - konstanty a proměny během 30 let existence ČLR

Marriage Law - Constants and Transformations during 30 Years of the PRC

Praha 2012

doc. PhDr. Olga Lomová CSc.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 6. ledna 2012

.....

podpis

1. Abstrakt

The purpose of the thesis is to describe how marriage and the bonds of wedlock were regulated in the period from 1950 to 1980 in the People's Republic of China, focusing especially on the roles of the two Marriage Laws. The aim is to compare these sources of law, describe the development of marriage law in this area and identify major differences in regulation.

The Introduction presents basic terminology used in the thesis, lists the principal legal institutions and describes the nature of modern Chinese law.

The thesis consists of two main chapters, each dealing with one of the documents, its authorship, formation and structure. In addition to the marriage and its dissolution, the impedimenta, the matrimonial property and the children born out of wedlock are discussed in great deal. Chapter One examines the Marriage Law 1950, chapter Two the Marriage Law 1980.

Conclusion summarizes the thesis purpose and produce, illustrates which institutions of Chinese family law changed and which of them were stable from 1950 till 1980.

The thesis also refers which material and subject of Chinese family law I would like to elaborate in the future. The thesis includes the text of both Laws in Chinese and the list of frequently used vocabulary related to the Chinese family law.

2. Klíčová slova

Čínské rodinné právo / Chinese family law

Právní dějiny / Legal History

Čínská společnost / Chinese society

Obsah

1.	Abstrakt	3
2.	Klíčová slova	3
3.	Seznam zkratk.....	8
4.	Úvod	8
4.1.	Poznámka k terminologii a použité transkripci.....	9
4.2.	Právní kultura ČLR	10
4.3.	Manželství a rodina v ČLR	12
4.3.1.	Manželství za císařství a vlády KMT.....	12
4.3.2.	Změny v právní úpravě manželského práva před revolucí 1949	14
4.3.3.	Rozvod v ČLR.....	15
5.	Zákon o manželství 1950	17
5.1.	Vznik zákona.....	17
5.1.1.	Okolnosti přijetí zákona	17
5.1.2.	Důvody přijetí a účel nového zákona	17
5.1.3.	Vztah k předchozí právní úpravě.....	18
5.2.	Manželství dle nové legislativy.....	20
5.2.1.	<i>Ganqing</i>	20
5.2.2.	Právní charakter manželství	21
5.3.	Struktura a materie zákona.....	23
5.3.1.	Struktura	23
5.3.2.	Materie zákonem upravená	23
5.3.3.	Principy nového zákona	24
5.3.4.	Bigamie	25
5.4.	Propagace zákona.....	26
5.4.1.	Průběh kampaně	26
5.4.2.	Průběh a kritika kampaně	27
5.4.3.	Forma kampaně	30

5.4.4. Účel kampaně	31
5.5. Vznik manželství dle zákona o manželství 1950	33
5.5.1. Vznik manželství	33
5.5.2 Cena za nevěstu	33
5.5.3. Zásahy třetích osob do svobody uzavřít manželství.....	34
5.6. Překážky sňatku	34
5.6.1. Věk	34
5.6.2. Příbuzenství	36
5.6.3. Impotence	36
5.6.4. Neléčitelná choroba	36
5.6.5. Osobní stav	36
5.6.6. <i>Adulterium</i>	37
5.6.7. Vdovy	38
5.6.8. Zásnuby	39
5.7. Rodinné vztahy dle Zákona o manželství 1950	41
5.7.1. Rodina	41
5.7.2. Práva a povinnosti manželů.....	41
5.7.3. Společný majetek manželů.....	42
5.7.4. Dědické právo manželů	42
5.7.5. Nemanželské děti	43
5.8. Rozvod manželství.....	43
5.8.1. Rozvod.....	43
5.8.2. Varianty rozvodu	45
5.8.3. Rozvod na základě vzájemného souhlasu manželů.....	45
5.8.4. Mediace jako kompromis	46
5.8.5. Rozvod jednostranný	47
5.8.6. Důvody rozvodu	49
5.8.7. Rozvod některých osob	50
5.8.8. Péče o děti po rozvodu	54

5.8.9. Majetkové vypořádání po rozvodu.....	55
5.8.10. Vyživovací povinnost manželů po rozvodu.....	56
5.8.11. Neplatnost manželství	56
5.9. Osvojení	56
5.10. Národnostní menšiny	56
5.11. Závěr.....	57
6. Zákon o manželství z roku 1980	58
6.1. Okolnosti přijetí zákona	58
6.1.1. Zemědělská reforma	60
6.1.2. Politika jednoho dítěte.....	61
6.1.3. Vývoj čínského právního systému po roce 1978.....	62
6.1.4. Rodinné právo a jeho nová úprava	63
6.1.5. Procedura přijetí zákona.....	64
6.1.6. Další vývoj	65
6.2. Struktura zákona.....	65
6.2.1. Materie zákonem upravená	66
6.2.2. Principy nového zákona	67
6.2.3. Bigamie	68
6.2.4. Práva a povinnosti manželů a mezi členy domácnosti	68
6.2.5. Dědické právo.....	70
6.2.6. Nemanželské děti	70
6.2.7. Osvojení a pěstounská péče.....	71
6.3. Sňatek.....	72
6.3.1. Uzavření sňatku.....	72
6.4. Překážky sňatku	74
6.4.1. Věk	74
6.4.2. Příbuzenství.....	75
6.4.3. Choroba a zdravotní postižení.....	75
6.5. Majetkové poměry v manželství	75

6.6. Zásnuby	76
6.7. Domácí násilí	76
6.8. Rozvod manželství	77
6.8.1. Rozvod na společný návrh	77
6.8.2. Rozvod jednostranný	77
6.8.3. Rozvod některých osob	78
6.8.4. Péče o děti po rozvodu	79
6.8.5. Majetkové vypořádání po rozvodu	80
6.8.6. Výživné po skončení manželství	80
6.9. Národnostní menšiny	81
6.10. Závěr	81
7. Závěr	82
8. Seznam použité literatury	86
9. Přílohy	98
9.1. Slovník	98
9.2. Texty zákonů	99
9.2.1. Text Zákona o manželství 1950	99
9.2.2. Text Zákona o manželství 1980	100

3. Seznam zkratk

ČLR	Čínská lidová republika
KMT	Kuomintang (Guomintang) 国民党 ⁱ
Občanský zákoník KMT	Zhonghua Minguo Minfa 中华民国民法
Zákon o manželství 1950	Zhonghua Renmin Gongheguo Hunyinfafa 1950 中华人民共和国婚姻法
Zákon o manželství 1980	Zhonghua Renmin Gongheguo Hunyinfafa 1980 中华人民共和国婚姻法
Federace žen	Zhonghua Quanguo Minzhu Funü Lianhehui 中华全国民主妇女联合会 ⁱⁱ

4. Úvod

Tato práce má za cíl nastínit vývoj čínského manželského práva v historickém období prvních třiceti let existence Čínské lidové republiky prostřednictvím dvou významných právních předpisů, jimiž jsou Zákon o manželství z roku 1950 a Zákon o manželství z roku 1980. Oba tyto předpisy vznikaly za zvláštních historických okolností, v období politických a společenských změn, jež se odrážejí v jejich textu i následné aplikaci.

Okrajově jsou zkoumány i související právní předpisy, legislativa jednotlivých Osvobozených oblastí před oficiálním vznikem ČLR, a některé podzákoné předpisy upravující aplikaci obou výše uvedených zákonů.

Zákon o manželství z roku 1950 můžeme považovat za nejvýznamnější právní předpis ČLR z období panování předsedy Mao Zedonga. Je to předpis revoluční, který symbolizoval společenské změny konce čtyřicátých let a jenž měl být jedním z prostředků vytvoření nového společenského řádu.

Zákon o manželství z roku 1980 je naopak předpis přijatý v období konsolidace a stabilizace čínské společnosti po skončení Kulturní revoluce. Tedy v období změn na vedoucích pozicích komunistické strany a ČLR a počátku nového ekonomického systému, který doprovázela částečná proměna čínské společnosti.

Účelem práce je postihnout rozdíly mezi oběma předpisy a popsat principy, které se jeví jako neměnné. Majetkové poměry manželů, právní úprava péče o děti a další specifické otázky rodinného a občanského práva, stejně tak jako okrajová problematika spojená s právem manželským, jako je například bigamie či faktické manželství, jsou pouze naznačeny a nejsou přímo předmětem této práce, neboť se jedná o problematiku rozsáhlou až nevyčerpatelnou, jež překračuje možný rozsah bakalářské práce.

4.1. Poznámka k terminologii a použité transkripci

V textu je používána terminologie obvyklá pro české rodinné právo, pokud se jevila jako vhodná pro přepis čínského pojmu. V případě pojmů, jejichž význam české právo nezná, je

použita terminologie latinská či ponechány pojmy čínské.

V celém textu jsou používány čínské znaky ve zjednodušeném zápisu k označení specifických právních pojmů a zároveň i mezinárodní standardní transkripce čínštiny pinyin.

Některé pojmy není příhodné vysvětlovat přímo v textu, neboť jejich spojitost s předmětem práce je pouze okrajová, proto jsou na konec práce zařazeny krátké vysvětlivky.

Vzhledem k specifikům čínské právní terminologie je do příloh na konci práce zařazen krátký slovníček čínských právních pojmů používaných v obou zákonech a odborné literatuře s překladem do češtiny a angličtiny.

Pro přehlednost a snazší čtení práce jsou přiloženy texty obou zkoumaných zákonů v čínském originále.

4.2. Právní kultura ČLR

Při zkoumání čínského práva je třeba si uvědomit, že právní kultura ČLR byla a je značně odlišná od právní kultury nám známé, tedy právní kultury zemí kontinentální Evropy. I přes postupnou recepci některých právních institutů se čínská právní tradice dosud značně odchyluje od všeho, co považujeme v právu za obvyklé a nezbytné.

Právní systém ČLR vznikl ve čtyřicátých letech dvacátého století jako systém úplně nový, na základě principu diskontinuity s předchozí právní úpravou, tj. právními normami vytvořenými v průběhu císařství i po dobu Čínské republiky a vlády KMT. Jeho vznik byl poznamenán i odmítnutím cizích právních systémů a principů, i když i zde nalezneme výjimky.¹

V novém právním řádu ČLR dochází ke střetu mnoha protikladných principů, proto alespoň do roku 1978, kdy došlo k oficiálnímu příklonu k západnímu přístupu k právu, skutečně nelze vztahovat na právní systém ČLR měřítko a principy obvyklé pro kontinentální právní systém.

Právní systém ČLR vzniká tedy na zelené louce, na základě komunistické ideologie, přesto

---

1 Touto výjimkou bylo například manželské právo SSSR, resp. Kodex zákonů o manželství, rodině a poručenství z roku 1926. Naopak tehdy aktuální sovětské rodinné právo poznamenané stalinskou reformou ve třicátých a čtyřicátých letech bylo odmítáno. Viz DENG, Yingchao. *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfade baogao*. 14.5.1950.

bez jasné představy, jakým směrem se má ubírat. Snahou jeho tvůrců bylo vystavět nový a lepší právní systém, který klade důraz na lidovost, a to nejen např. v rámci účasti ve volbách, ale na permanentní interakci s „masami“. Stranické kádry běžně vyjížděly mezi lid, účastnily se prací společně s rolníky na venkově a s dělníky na pracovištích. Ačkoliv výše uvedené zní nepravděpodobně, minimálně do Kulturní revoluce skutečně můžeme pozorovat určitou snahu o spolupráci masami a realizaci přání většiny v právním řádu.²

Principy známé v evropském právu a samotná právní logika, jsou v případě práva ČLR neaplikovatelné. Řada právních předpisů z našeho hlediska nedává smysl. To však nelze připisovat pouze totalitárnímu politickému systému, ale i dlouhodobému odlišnému vnímání práva jednotlivci. Můžeme se setkat se situacemi, kdy zákony a související právní předpisy často nebyly považovány za závazné do všech detailů, ale pouze rámcově, kdy byla ponechána široká pravomoc pro výklad zákona soudy i správními orgány. Můžeme se dokonce setkat se seriózním právním výkladem, který jde zjevně proti textu zákona, či naprosto absurdní analogií.³ Řadu těchto rozporů můžeme pozorovat i v čínském rodinném právu a právě v zákonech upravujících manželství.

Zákon v ČLR obecně nebyl považován za úplně závazný, právní pozitivismus a řada výkladových pravidel byla v ČLR dlouho neznámá a dodnes je na některé právní principy obvyklé v evropské právní tradici pohlíženo s nedůvěrou. Úroveň soudnictví a právní vědy a jejich úloha ve společnosti byly proměnlivé v čase; principu právní jistoty, jak jej známe my, nebyla přikládána vyšší důležitost. Význam zákona byl v první řadě politický a propagační, zvláště v prvních letech po vzniku ČLR byl spíše proklamací, než obecně závaznou právní normou.

Je třeba vzít v úvahu i další právní vývoj po roce 1949, jenž nejen, že nesměřoval k principům právního státu, ale naopak se ubíral směrem k odmítání psaného práva a k principu *renzhi* 人治, jenž se z našeho pohledu může jevit až jako právní nihilismus.ⁱⁱⁱ Tento, v některých ohledech dosud obvyklý, postoj klade vyšší důraz na činnost a výklad právních norem

---

2 Viz např. HUANG 2005.

3 WANG, Naicong. *Hunyinfa wenti jieda huibian*: Wenhua gongyingshe, 1951, str. 94.

soudními orgány, jež mají v některých případech vysokou závaznost a právní sílu.⁴

Další, neméně významnou skutečností, je geografická, národnostní a tím i kulturní nejednotnost ČLR.

Právní obyčej byl, a na venkově stále je, faktickým pramenem práva. Rozdíl životní úrovně a způsobu života na venkově a ve městech je značný, stejně tak i společenské postavení žen bylo do určité míry odlišné. Proto i vymahatelnost zákonů a dalších právních předpisů na venkově i ve městech byla rozdílná a záležela na místních podmínkách i schopnostech kádrů.

Mnoho zákonů, mezi nimi i oba zákony o manželství, připouští z důvodu kulturní odlišnosti a národnostní autonomie výrazné odchylky od svých ustanovení na územích osídlených některou z oficiálně uznaných národnostních menšin. Proto je třeba brát v úvahu, že právní předpisy, jež platí pro obyvatelstvo většinové hanské národnosti, nemusejí být závazné pro ostatní obyvatele ČLR.

4.3. Manželství a rodina v ČLR

4.3.1. Manželství za císařství a vlády KMT

Postoj k manželství dle císařského práva byl dán neokonfuciánskou tradicí, která určuje postavení jednotlivců ve společnosti a samotný účel manželství. Tradiční čínská rodina byla nejmenší a nesmírně důležitou ekonomickou jednotkou v čínské společnosti. Struktura rodiny byla striktně hierarchická a patriarchálně orientovaná.

Společnost silně upřednostňovala muže; ženám přisuzovala pouze sekundární roli bez vyšší důležitosti a zdůrazňovala jejich podřízenost – mužům obecně, mužským členům domácnosti a manželovým příbuzným. Od toho se odvíjelo i právní postavení žen za císařství a kupodivu i za první republiky, kdy KMT stavěla svoji oficiální ideologii do značné míry na odmítání císařské tradice.

Této podřízenosti bylo dosaženo především ekonomickou a společenskou závislostí žen na mužských členech domácnosti. Ta byla způsobena jednak nedostatkem právní subjektivity,

---

⁴ Např. některá unesení Nejvyššího soudu, jež mají faktickou sílu zákona. Viz. článek 33 Zákona o organizaci lidových soudů (Zhonghua renmin gongheguo renmin fayuan zuzhi fa) ze dne 1.7.1979.

z něž vyplývala i nezpůsobilostí k většině právních úkonů a tím i faktická neschopnost žen vlastnit majetek, a dále extrémnímu omezení svobody pohybu, jemuž většina žen podléhala a jež neumožňovalo ani samostatnou výdělečnou činnost. Ženy tak byly odkázány pouze na izolované prostory uvnitř domu a jeho (ženské) obyvatele, jejichž soužití se odehrávalo na principu přísné hierarchie dle věku.⁵

I přes omezené pokusy o zlepšení situace prostřednictvím normotvorby v období první republiky, a poněkud odlišnou situaci ve městech, jež byla bližší západnímu stylu života, bylo právní a společenské postavení žen alarmujícím a nejkřiklavějším příkladem „feudálního“ politického a společenského systému.

Proto později kladla komunistická strana na osvobození, emancipaci a zapojení žen do veřejného života takový důraz, neboť se jednalo nejen o naplnění bodů jejího programu, ale i o jasně viditelnou změnu a vítězství oproti režimům minulým.

Text Zákona o manželství 1950 se neobjevil náhodou. Reforma manželských vztahů byla jedním ze základních požadavků, které formulovali čínští intelektuálové od konce 19. století v souvislosti s požadavkem modernizace Číny, ocitla se jako jeden ze zásadních požadavků Májového hnutí^{iv} a byla předmětem řady diskusí a experimentů komunistické strany ve většině Osvobozených oblastí^v v průběhu třicátých a čtyřicátých let. Tyto experimenty a především odezva, jakou měly pokusy o změnu tradičního manželského práva, sloužily jako podklad pro novou legislativu po vzniku ČLR.

Jako první se o reformu rodinného práva pokusila vláda KMT Občanským zákoníkem KMT. Zákoník vznikl v několika etapách, z nichž nejproblematičtější se jevíly právě části upravující rodinné a dědické právo obsažené v Knize IV. a V. zákoníku, jež byly vydány až se značným zpožděním na konci roku 1930 s účinností od 5. května 1931. Tvůrci se pokusili zakotvit rovnoprávnost dědiců obou pohlaví, stanovili taxativní výčet důvodů pro rozvod a formálně reorganizovali strukturu rodiny *jia* 家. Implementace jeho ustanovení byla problematická, stejně jako jejich vymahatelnost. V praxi se zákoník používal pouze v několika velkoměstech.⁶

---

5 Viz např. CHANG 2007.

6 Více viz Např. HUANG, Philip C. C. *Code, custom, and legal practice in China: the Qing and the*

4.3.2. Změny v právní úpravě manželského práva před revolucí 1949

Základem komunistické ideologie ve třicátých a čtyřicátých letech bylo zavedení nového společenského řádu, jenž měl být založen na nových hodnotách a existenci řady práv jednotlivců. Jedním z významných principů nového společenského systému mělo být i omezení moci rodiny nad svými členy, v podobě neomezeného a všudypřítomného dohledu a dozoru, systému ekonomické i společenské závislosti na rodině a rozhodovací pravomoci starších členů rodiny nad mladšími a mužů nad ženami, včetně pravomoci disciplinární.⁷

Prvním krokem v tomto směru mělo být právě osvobození žen z útluhu vlastní a následně manželovy rodiny. Toho mělo být dosaženo reformou rodinného práva a reformou společenskou, jež by přinesla účast žen na veřejném životě a jejich ekonomickou nezávislost na venkově dosaženou samostatným a nezávislým vlastnictvím půdy a vlastní prací.

Další pokus o reformu manželství proběhl v Sovětské republice Jiangxi^{vi} hned v roce 1931. Nařízení Čínské sovětské republiky o manželství bylo silně inspirováno Kodexem zákonů o manželství, rodině a poručenství RSFSR z roku 1926, i když s celou řadou omezení. Zatímco ruský zákoník směřoval k ideálu zrušení rodiny, resp. volnosti partnerského soužití bez ohledu na manželství, čínští komunisté takový přístup převážně odmítali. Ruským zákoníkem uznávaná faktická manželství i jednostranné rozvody byly modifikovány tak, že je požadována registrace a evidence manželství i rozvodů, ačkoliv v případě pochybností se manželství presumuje.⁸

Text nařízení zaručoval rovnoprávnost manželů v manželství, právo na svobodnou volbu manželského partnera, ale především právo na rozvod a to v široké míře – rozvod byl možný jednostranně, bez nutnosti souhlasu druhého manžela či přivolení státního orgánu dle principu svobody volby, zda chce dotyčná osoba v manželství setrvávat či ne.⁹ Taková úprava se setkala se silnou vlnou odporu a nařízení bylo novelizováno v roce 1934 tak, že manželky vojáků se nemohly bez souhlasu manžela rozvést, s výjimkou jeho skutečně dlouhodobé

Republic compared. 1. Stanford (California) : Stanford University Press, 2001. 246 s.

7 Viz např. Section CCCXIX a následující *Ta Tsing Leu Li being the fundamental laws...*, str. 346-349.

8 Zákon o manželství Sovětské republiky Jiangxi (Zhonghua suwei'ai gongheguo hunyinfa) ze dne 8.4.1934, §9.

9 Nařízení Sovětské republiky Jiangxi o manželství (Zhonghua suwei'ai gongheguo hunyin tiaoli) ze dne 1.12.1931, §9.

nepřítomnosti (a tedy pravděpodobné smrti).¹⁰

V ostatních Osvobozených oblastech probíhala reforma manželského práva odděleně. Místní vlády se často inspirovaly úpravou z Jiangxi, někdo naopak došlo k plné či částečné recepci Občanského zákoníku KMT.

Jednotlivé místní úpravy se lišily především v úpravě rozvodu, často byly aplikovány kvalifikované důvody rozvodu taxativně stanovené v Občanském zákoníku KMT, někde byly modifikovány či rozšířeny.¹¹ Další rozdíly se týkaly minimálního věku pro uzavření manželství, péče o děti po rozvodu, výživy nemanželských dětí, výživy manželky po rozvodu apod. Vždy však byl zmíněn požadavek registrace manželství a rozvodu.

Čínští komunisté nikdy úplně nepřijali myšlenku zrušení rodiny a manželství, spíše naopak. v období Sovětské republiky Jiangxi a následném Yan'anském období^{vii} byla instituce rodiny a manželství respektována, i když byl umožněn rozvod a vyřešena otázka péče a výživy o nemanželské děti. Manželství se však přeci jen stává podstatně odlišnou institucí, než jak nám bylo známo dle císařského práva i dle Občanského zákoníku KMT.

4.3.3. Rozvod v ČLR

Od počátku ČLR je zjevný posun postoje k manželství, jež již není považováno za věc soukromou, ale naopak za věc veřejnou. Funkční manželství je v zájmu kolektivu, ve kterém manželé žijí, a celé společnosti. Z toho pak plyne i postoj vlády, komunistické strany a společnosti k řešení manželských problémů. Při řešení manželských sporů je kladen důraz na specifickou variantu mediace, vyšetření okolností manželského rozvratu mezi manželi samými, jejich spolupracovníky, spolustraníky, rodinou, přáteli a sousedy.

S výjimkou krátkého období za Sovětské republiky Jiangxi, kde byl kladen důraz na svobodu rozhodnutí o rozvodu, je postoj čínské společnosti, a tedy i oficiální ideologie, k rozvodu manželství stále přísný a negativní, snad s výjimkou rozvodu se vzájemným souhlasem obou stran, který je považován za projev svobody a až na výjimky do něj není zasahováno.

---

10 Zákon o manželství Sovětské republiky Jiangxi, §11.

11 Marriage Regulations of the Shensi, Kansu, Ninghsia border area, promulgated 4th April 1939, article 11.

Primárně je kladen důraz na stabilitu manželského svazku, zlepšení problematického manželského poměru, na řešení otázek, které jsou považovány za příčinu manželských rozporů a na zachování manželství. Obvykle je rozvod odmítán až do okamžiku, kdy je zjevné, že mediace nemá žádný účinek a tehdy je rozvod považován za menší zlo, než je pokračování nefunkčního manželství, kde již došlo k nevratnému poškození *ganqing* (*ganqing polie* 感情破裂) viz níže.

Postoj k rozvodům se měnil v průběhu trvání ČLR. V prvních letech po vyhlášení Zákona o manželství 1950 byl rozvodu manželství tolerován až doporučován, neboť docházelo k rozlučování manželství uzavřených dle tradičního práva resp. dle Občanského zákoníku KMT. Oficiální ideologie považovala osvobození z těchto svazků za žádoucí a za projev svobody, kterou (nejen) ženám přináší nový společenský řád. Jednalo se především o sňatky z donucení rodičů, dětské sňatky, sňatky s *tongyangxi* 童养媳^{viii}, sňatky s konkubínami a vedlejšími manželkami, sňatky na základě prodeje nevěsty apod. Tato manželství byla tolerována pouze tehdy, pokud ženy v nich žijící nepožadovaly rozloučení. I tak byli jejich manželé často podrobováni veřejné kritice.¹² Množství rozvodů zde bylo nahlíženo i jako důkaz úspěchu nového zákona.

V okamžiku, kdy vlna rozvodů výše uvedených manželství skončila, začal být kladen důraz na stálost a trvalost manželství.¹³ Mediace začala být uplatňována se vši rozhodností až do druhé poloviny 80. let. Zákon o manželství 1980 byl formulován přeci jen o něco mírněji a usnesení Nejvyššího soudu z roku 1989 stanovilo přijatelné důvody rozvodu a stanovilo vodítka pro rozhodování partnerských sporů nižšími soudy.¹⁴ Ovšem v devadesátých letech následovalo zpřísnění a až novelizace Zákona o manželství 1980 přijatá v roce 2001 přinesla snazší rozvod.¹⁵

Vysoká míra rozvodovosti, která dodnes stále narůstá, vzhledem k ekonomickým a politickým změnám, je následována určitými úpravami majetkových vztahů v manželství, ale i dalšími

---

12 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 47, 75.

13 ALFORD 2003, str. 15.

14 Usnesení Nejvyššího soudu *Zuigao renmin fayuan guanyu minfayuan shenli lihu anjian ruhe rending fuqi ganqing que yi polie de ruogan juti yijian*. 23.11.1989.

15 HUANG 2005, str. 155.

návrhy na zpřísnění podmínek rozvodu.¹⁶

5. Zákon o manželství 1950

5.1. Vznik zákona

5.1.1. Okolnosti přijetí zákona

Zákon byl přijat 13. dubna 1950 na sedmém zasedání Ústřední lidové vlády. Vyhlášen byl dne 1. května 1950, jako první zákon přijatý v ČLR, pouze šest měsíců po přijetí Společného programu a vyhlášení Čínské lidové republiky.^{ix} Zákon byl přijat v období velkého nadšení a euforie způsobených nejen skončením občanské války, ale i díky silnému ekonomickému vzestupu a mobilizaci celé společnosti spojených s řadou vcelku úspěšných kampaní propagujících nový politický systém i společenské hodnoty.

5.1.2. Důvody přijetí a účel nového zákona

Právní úprava dynastie Qing, v praxi používaná na většině území tehdejší Čínské republiky, byla považována za hlavní oblast nespravedlnosti feudálního systému a jeden z důkazů zaostalosti Číny za ostatním kulturním světem.

Nová právní úprava manželství byla jednou z vlajkových lodí komunistické vlády, hned vedle pozemkové reformy. Již od doby Májového hnutí byla tradiční úprava manželských a rodinných vztahů kritizována. Prosazení rovnoprávnosti žen a mužů, potažmo reforma manželství, byly považovány za úhelné kameny i tehdejší komunistické ideologie. Komunistická vláda měla za cíl zavést nový společenský řád, jehož samozřejmou součástí byly i vztahy mužů a žen, prosadit jejich nový obsah i novou úlohu žen ve společnosti, razantně odlišnou od neokonfuciánských představ.

Účel zákona byl tedy v první řadě propagační. Jednalo se o první zákon vydaný v nové republice, symbol vítězství nad KMT a poměry přežívajícími z doby císařství.

---

16 Např. Usnesení Nejvyššího soudu ve věci manželského práva *Zuigao renmin fayuan guanyu shiyong Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa rugan wenti de jieshi (san)* ze dne 4.7.2011.

Dalším z důvodů přijetí zákona byla snaha částečně zrušit a především reformovat tradiční rodinné vztahy, protože úplné zrušení rodiny jako instituce nebylo nikdy vážně uvažováno. Naopak byla zdůrazněna funkce „nové“ rodiny, jež měla přinést nejen harmonickou domácnost, ale přispět i ke zvýšení produkce.¹⁷

Nadto je Zákon o manželství 1950 silně spojen i s pozemkovou reformou, která probíhala nejdříve v Osvobozených oblastech v přímé souvislosti se zaváděním nového manželského práva, jako součást teorie, že emancipace žen je možné dosáhnout pouze skrze jejich ekonomickou nezávislost. Pozemková reforma, při níž i ženy obdržely část pozemkových přidělů, byla považována za první krok k takové nezávislosti.¹⁸ Společně tedy se zákonem o pozemkové reformě měl reformovat a transformovat čínskou společnost.

Proto byl účel zákona dvojitý: upravit společenské vztahy v těch oblastech, kde se podaří systém implementovat do té míry, že jej obyvatelstvo bude respektovat a práva v něm budou vymahatelná, a prezentovat nové ideály a postupným školením a poučením obyvatelstva dosáhnout úrovně jako v oblasti první.

5.1.3. Vztah k předchozí právní úpravě

Po skončení občanské války byla na území nové republiky situace velmi neuspořádaná, úprava manželského práva byla roztříštěná a neexistoval jednotící systém. Právní závaznost některých institutů spojených s manželstvím, jako např. satební smlouvy, zasnubní smlouvy apod. byla rozdílná v místě i čase. V praxi bylo na většině území stále aplikováno qingské tradiční právo, v Šanghaji a některých větších městech i Občanský zákoník KMT, v některých

---

17 Zákon o manželství 1950, §8.

18 Úspěch pozemkové reformy s ohledem na emancipaci žen je dnes těžké hodnotit. Na jednu stranu řada žen získala přiděl půdy pouze formálně, bez toho, že by jim mohly nakládat. Ať už proto, že jim to nedovolili příbuzní nebo proto, že by manipulace s půdou např. v případě rozvodu mohla ohrozit zemědělskou produkci. Tehdy případnou manipulaci zablokovaly místní správní orgány. I když i tento problém byl před rokem 1949 na některých osvobozených územích vcelku rozumně řešen tak, že po rozvodu žena obdržela přiměřený podíl ve své domovské obci. Na druhou stranu je třeba připustit, že pozemková reforma byla prvním krokem k ekonomické nezávislosti alespoň některých žen, řadě z nich umožnila vdát se či rozvést se dle vlastního rozhodnutí bez obav z hladu a strádání, možnost žít relativně nezávisle na vlastních i manželových příbuzných a zabezpečit alespoň do určité míry potomstvo. Více viz např. JOHNSON 1985, kapitola 8 Land Reform and Women's Rights, ANDORS 1983, kapitola 2 Reconstructing and the First Five-Year Plan.

Osvobozených oblastech byl Občanský zákoník KMT aplikován subsidiárně.¹⁹ z tohoto důvodu vznikala v prvních letech aplikace nového zákona nejistota, jež musela být nakonec upravena judikaturou.²⁰

Společný program přijatý v září roku 1949 zrušil právní předpisy přijaté KMT, jež byly v rozporu s aktuální ideologií, nicméně zbývající část legislativy zůstala zachována, i když ne přímo recipována.²¹ Tím tedy i Občanský zákoník KMT, včetně IV. části, jež upravuje rodinné právo, zůstal v platnosti. Vzhledem k odmítnutí politiky KMT, včetně právě postoje k rodině a manželství, bylo považováno za zásadní přijmout zákon nový a tím upravit rodinné právo v duchu nové ideologie.

Předobrazem Zákona o manželství 1950 byla normotvorba Osvobozených oblastí. Její výsledky se pak více či méně odrazily v novém zákoně o manželství. Některé články byly převzaty do nového zákona v podstatě beze změny, některé byly odmítnuty.

Nepřímým vzorem Zákona o manželství 1950 byl pak ruský Kodex zákonů o manželství, rodině a poručenství, přijatý v roce 1926, resp. na jeho základě vypracované nařízení, později zákon, o manželství v Sovětské republice Jiangxi.

Naopak vliv Občanského zákoníku KMT je spíše sporný. Recepce Občanského zákoníku KMT byla naprosto odmítnuta, neboť v něm proklamovaná svoboda, včetně svobody manželství, byla dle názoru autorů nového zákona vylhaná, neboť ekonomická nesvoboda jednotlivců, stejně jako nutnost splnění v mnoha případech nesplnitelných podmínek zákona a soudů pro rozvod, svobodu neposkytovaly ani v nejmenším.²² Jako pravděpodobnější se jeví vliv zákonů upravujících manželství v zemích východní Evropy.

Ať už z jakéhokoliv důvodu, v Zákoně o manželství 1950 skutečně ustanovení přímo převzatá z Občanského zákoníku KMT nenacházíme. Přesto, vzhledem k výše uvedené roztříštěnosti

---

19 Marriage regulations of the border area Shansi, Ch'Ahar, and Hopei (Chin-Ch'a-Chi Border area), article 22.

20 V některých oblastech byly např. zasnubní smlouvy závazné natolik, že podléhaly registraci u místního správního úřadu a odstoupení od takové smlouvy bylo administrativně relativně náročné, v případě snoubenek vojáků v podstatě nemožné, viz např. *Revised provisional marriage regulations of the border area of Shansi, Hopei, Shantung and Honan (Chin-Chi-Lu-Yu Border Area)* article 7.

21 Společný program (Zhongguo renmin zhengzhi xieshang huiyi gongtong gangling) ze dne 29.9.1949, článek 17.

22 DENG, Yingchao. *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa de baogao*. 14. 5. 1950.

úpravy byly soudy nuceny řešit případy vyplývající z výše uvedených starších právních předpisů, proto rozhodně v praxi souvislost s předchozím právními režimy či dokonce jejich přímou aplikaci najdeme. Ať už proto, že tato starší úprava byla v rozhodnutí soudu výslovně odmítána, jako například v případě zákazu sňatků pachatelů *adulterii*, či naopak byla v praxi po určitou dobu recipována, v některých případech navzdory zákonné úpravě, jako v případě problematiky zásnubních smluv (viz níže).

5.2. Manželství dle nové legislativy

Charakter nového čínského manželství je částečně soukromoprávní, částečně veřejnoprávní. V mnoha ohledech můžeme pozorovat prvky ne nepodobné principům obvyklým pro římské právo, jako je tomu např. v případě institutu *ganqing* 感情 (v překladu cit), jenž se obsahově blíží pojmu *affectio maritalis* dle římského práva.

5.2.1. Ganqing

V instituci manželství dochází nově k určité dualitě. Na jednu stranu se jedná o právní vztah. Ten vzniká a zaniká obvykle pod dohledem či dokonce rozhodnutím správního orgánu. Na druhou stranu se jedná o specifický osobní vztah manželů, vůli obou manželů žít spolu v manželství – *ganqing*. Ten vzniká pouze na základě jejich rozhodnutí, bez něj však výše uvedený právní vztah - manželství - nevznikne a bez jeho zániku právní vztah ani nezanikne.

Ganqing je novinkou, kterou přináší čínská právní věda ve zkoumání vztahu manželů a pro posouzení odůvodněnosti rozvodu konkrétního manželství. *Ganqing* není výslovně zmíněn v Zákoně o manželství 1950, avšak jeho zkoumání je obvyklým předmětem mediace i soudního řízení v případě rozvodu. Pozici *ganqing* v čínském rodinném právu výslovně zakotvuje Zákon o manželství 1980.

V případě zániku *ganqing* může být na návrh obou či jedné ze stran stav *ganqing* posouzen správními, resp. soudními orgány a v případě jeho prokazatelného zániku může být rozhodnuto i o zániku výše uvedeného vztahu právního, ať už registrací rozvodu manželství po vzájemné dohodě manželů či rozhodnutím soudu o jednostranném návrhu na rozvod

manželství.²³

Tento přístup v sobě zahrnuje i určitou novinku, která vyplývá nejen z principu zákazu zasahování třetích osob do svobody manželství. Tímto směrem se vydal i Občanský zákoník KMT, nicméně Zákon o manželství 1950 dal této ideji novou úroveň. Manželství mohou ukončit pouze manželé sami. Bez participace minimálně jednoho z manželů nemůže manželství zaniknout (s výjimkou smrti samozřejmě), jednostranně nemůže ukončit manželství ani správní orgán, ani soud, ani rodiče jednoho z manželů.²⁴

Existence *ganqing* se v manželství předpokládá, a to ve všech případech, včetně konkubín, *tongyangxi* apod., jeho neexistence je tedy třeba prokázat. Z toho plyne i zásada nezasahování *bugao buli* 不告不理^x a pro zánik manželství v souladu se zákonem je třeba vždy prokazovat nepřítomnost *ganqing*.

5.2.2. Právní charakter manželství

Na rozdíl od předchozí právní úpravy obsažené jak v císařských právních předpisech, tak v Občanském zákoníku KMT, manželství již není striktně soukromoprávní institucí. Oficiální ideologie odmítá přistupovat k manželství jako k nedotknutelné osobní oblasti, veřejnoprávní aspekt manželství je velmi významný.

Z hlediska Zákona o manželství 1950 se stále jedná do určité míry o smlouvu, na jejímž základě, za předpokladu neexistence překážek manželství a za předpokladu přítomnosti *ganqing*, manželství vznikne. Smluvní charakter manželství, jež je uzavíráno bez účasti státních či církevních autorit, je v Číně, na rozdíl od Evropy, tradiční, a to až do současnosti, přes veškerou snahu centrální vlády přimět občany, aby svá manželství zaregistrovali. S tím je spojena řada obtíží, které se stát dodnes snaží řešit postihem nesezdaného soužití, dokonce trestněprávním v případech faktické bigamie.

Manželství však má zároveň i veřejnoprávní charakter, podléhá zkoumání a případné kritice ostatních členů společnosti, kvalita manželského vztahu může být zkoumána třetími

---

23 HUANG 2005, str. 184, 185.

24 Výjimky v podobě excesů správních resp. soudních orgánů existovaly, viz např. DIAMANT *Revolutionizing the Family* str. 150.

osobami.²⁵ Je to správní orgán, kdo posoudí splnění podmínek vzniku právní ochrany manželství, a je to opět správní, resp. soudní orgán, který rozhodne, zda došlo k zániku *ganqing* a zda je tím opodstatněn zánik manželství.

V každém případě již manželství, alespoň oficiálně, nemá být obchodní smlouvou, uzavíranou dvěma rodinami za účelem nákupu a prodeje pracovní síly a výrobkyně potomků, ale soukromoprávní smlouvou s veřejnoprávními dopady, založenou na vzájemné lásce a náklonnosti a uzavřenou na základě svobodného rozhodnutí obou partnerů, bez zásahů a donucení ze strany třetích osob. Ideálem je svoboda partnerských vztahů, právo jednotlivců zamilovat se, společensky se stýkat, navazovat známosti a kontakty bez obav z postihů zákonných i společenských.²⁶ Tento nový pohled zákona na manželství pak přetrvál a zůstává nezměněn v podstatě dosud.

Nicméně je třeba brát v úvahu historickou situaci. Ačkoliv zákon byl překvapivě dobře připraven a jasně formulován, byla aplikace zákona problematická. Nejen kvůli odporu, který zavádění zákona provázelo, ale také kvůli nevzdělanosti a neinformovanosti těch, kteří byli odpovědní za jeho aplikaci. K tomu přispěla i neexistence předchozí judikatury, která by přispěla jako vodítko, neboť judikatura z období první republiky byla v tomto ohledu nepoužitelná; nebyly známy (nebo nebyly aplikované) principy obvyklé v evropském právu, jako *lex posterior*, enumerace veřejnoprávních pretenzí, princip právní jistoty apod., proto v prvních letech po vyhlášení nového zákona docházelo k určitým zmatkům a rozporným rozhodnutím správních orgánů a někdy i soudů. Přes určité obtíže v počátcích implementace zákona se však judikatura postupně ustalovala, na základě již proběhlých sporů docházelo k unifikaci, i zásluhou sjednocujících stanovisek Nejvyššího soudu. Proto od poloviny padesátých let můžeme hovořit o relativně bezproblémové aplikaci zákona soudy, jiná byla samozřejmě situace při aplikaci správními orgány na nejnižších úrovních, jak uvidíme níže.

---

25 DIAMANT *Revolutionizing the Family* str. 45.

26 DENG, Yingchao. *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfu de baogao*.

5.3. Struktura a materie zákona

5.3.1. Struktura

Zákon se skládá z úvodní věty, osmi článků a 27 paragrafů.

Článek I. Základní principy

Článek II. Uzavření manželství

Článek III. Práva a povinnosti manželů

Článek IV. Vzájemný vztah rodičů a dětí

Článek V. Rozvod manželství

Článek VI. Výživa a péče o děti po rozvodu

Článek VII. Majetkové poměry po rozvodu

Článek VIII. Závěrečná ustanovení.

5.3.2. Materie zákonem upravená

Jak již napovídá přehled jednotlivých článků, zákon upravuje uzavření a rozvod manželství, včetně majetkového vypořádání po rozvodu, práva a povinnosti manželů i vzájemná práva a povinnosti rodičů a dětí, péči o děti po rozvodu, stejně jako právní postavení dětí nemanželských. Ale především stanoví základní principy nového rodinného práva, které se svým obsahem značně liší od právní úpravy tradiční či úpravy dle Občanského zákoníku KMT. Obsah však nepokrývá plně veškerou problematiku spojenou s manželským právem. Částečně je tomu zjevně ve snaze vyhnout se problematickým otázkám, jako byla například polygynie, věno či cena za nevěstu, a ponechat je tak v právním vakuu, jež měla vyřešit až praxe. V některých ohledech však také proto, že se nepředpokládala okamžitá implementace nových principů manželského práva do společenského řádu, ale zákon měl reprezentovat určitý ideál, jehož má být dosaženo a tam, kde je to možné, zároveň garantovat určitá práva a povinnosti.

Zákon je vcelku jasně a výstižně formulován, neobsahuje nejasnosti ani neobratná vyjádření. Absence popisu některých právních institutů, jako je např. věno, je, jak bylo již uvedeno, zjevně úmyslná. Jako nejvýznamnější nedostatek se jeví neexistence právní úpravy neplatnosti manželství.

Zákon nebyl nikdy novelizován.

5.3.3. Principy nového zákona

V prvním článku zákona jsou zdůrazněny principy, na nichž má být vystavěno nové, moderní rodinné právo. Těmito principy jsou boj proti feudalismu, realizace prerogativů obsažených ve Společném programu a ideálů Nové demokracie.^{27xi} Hned v úvodních ustanoveních je odmítnut tradiční postoj k manželství a podřízené společenské úloze žen.

Ideály Nové demokracie ve vztahu k manželství jsou především emancipace žen a dosažení jejich rovnoprávnosti s muži a to i v manželství, svoboda volby manželského partnera bez zásahů ze strany příbuzných a bez omezení stanovených neokonfuciánskou morálkou, monogamie, ochrana práv a oprávněných zájmů žen a dětí.²⁸ Cílem zákona je zlepšení právního postavení žen, dětí a obecně omezení i úplné zrušení automatické podřízenosti mladších členů rodiny starším.

Jako jeden z významných argumentů, jenž měl přesvědčit obyvatelstvo, je uvedena nutnost zvýšení produkce a ekonomické situace, jíž je možno dosáhnout právě zapojením žen do společné práce, jež je zároveň prevencí lenosti a „parasitismu“.²⁹

Zákon stanoví právo manželů na vzájemnou pomoc a respekt, právo na veřejný život, právo obou partnerů na ekonomickou nezávislost i právo žen vycházet za prací a zábavou mimo dům. Dále stanoví povinnost obou manželů pracovat a starat se o děti, garantuje vzájemná rovná práva dědická a právo na vlastní jméno.³⁰

---

27 Společný program, článek 6.

28 Zákon o manželství 1950, §1, WANG 1951, str. 10. Děti do vyhlášení zákona převážně podléhaly povinnosti podřídit se rozhodnutí rodičů.

29 WANG 1951, str. 14.

30 Zákona o manželství 1950, §3, WANG 1951, str. 12.

5.3.4. Bigamie

Polygynie byla v císařské Číně vždy populární, muži si běžně jako symbol bohatství pořizovali konkubíny a vedlejší manželky za trvání manželství a mužská promiskuita obecně nebyla považována za výraznější společenský problém. Puritánské požadavky neokonfuciánských filosofů se zásadně obracely k ženám, avšak o to přísněji.

Občanský zákoník KMT se k bigamii, resp. k polygynii stavěl shovívavě: žena, jež až po sňatku zjistila, že je vedlejší manželkou, měla velmi omezenou možnost domoci se nápravy. Pokud nechtěla v takovém manželství setrvat, měla jedinou volbu - rozvod. Ve stejné situaci pak byly i ženy, jejichž manžel si přibral vedlejší manželku. Právo na podání žádosti o rozvod nadto prekludovalo ve lhůtě šesti měsíců.³¹ Povinná veřejnost sňatku měla do určité míry bránit nevědomosti příbuzných ženy o vedlejších sňatcích, je však otázkou, do jaké míry bylo toto opatření účinné.³²

Zákon o manželství 1950 však striktně prosazuje monogamní partnerské vztahy a tradiční formy polygynie, i všechny odvozené mimomanželské vztahy, zakazuje a obětem takových manželství poskytuje neomezené právo na rozvod a odškodnění.

Problematika bigamie byla pro čínskou právní vědu dlouhou dobu těžko řešitelným problémem. Tradice polygynie přetrvávala a smluvní charakter manželství dlouhou dobu odolával všem snahám přimět manžele, aby sňatky registrovali, zvláště na venkově.³³ Situace, kdy se muž sblížil s jinou ženou žijící v domácnosti, např. konkubínou otce, nebyly neobvyklé zvláště ve větších domácnostech, stejně tak zakládání paralelních domácností v místě výkonu práce muže apod. je populární dodnes.³⁴

Z toho důvodu začala být již od padesátých let postihován nejen bigamie v pravém slova smyslu, tj. uzavření druhého manželství za trvání manželství předchozího, ale i paralelní

---

31 Občanský zákoník KMT, článek 1053. Tento článek je dosud v účinnosti beze změny v České republice na Taiwanu.

32 WANG 1951, str. 22, Občanský zákoník KMT, článek 982.

33 NIIDA 1964, str. 8.

34 LANG, SMART. 2002.

manželství faktické – tj. neregistrované a dle toho i trestány.³⁵

Tento postoj zachovávají soudy dodnes, a to navzdory popisu skutkové podstaty v trestním zákoníku.³⁶

5.4. Propagace zákona

5.4.1. Průběh kampaně

Kampani na podporu nového zákona byla přikládána, alespoň z počátku, stejná, ne-li vyšší, důležitost, jako kampani spojené s pozemkovou reformou. Pozemková reforma však zdaleka nebyla tak revolučním krokem, jako změna v tradici manželského práva. Zpočátku byly dokonce obě kampaně propojeny a v obou byly využívány stejné prostředky, což se následně ukázalo jako jedna z příčin prvotního neúspěchu kampaně, který pak již nikdy nebyl napraven.

Vzhledem ke společenské situaci na většině území ČLR, kde velká část obyvatelstva nikdy neslyšela o reformních pokusech v rámci Občanského zákoníku KMT a kde tradiční kultura a „feudální“ smýšlení neochvějně přetrvávaly, byla propagace nového zákona nejen nesmírně důležitá, ale také náročná, neboť nová úprava manželského práva byla v příkrém rozporu s úpravou tradiční.

Zákon o manželství 1950 zavádí právo žen nejen na svobodný souhlas se sňatkem, ale především právo na rozvod, byť byla ustanovení o rozvodu velmi omezena, zakazuje domácí násilí a propaguje společenské styky mužů a žen. Po zkušenostech ze Sovětské republiky Jiangxi a Yan'anského období bylo jasné, že propagace takového zákona, bude nesnadná a rozhodně se nebude jednat o krátkodobou záležitost.

Na Zákon o manželství 1950 bylo zdá se již od počátku pohlíženo jako na symbol nového společenského uspořádání v duchu principů Nové demokracie, kde si jsou muži i ženy, alespoň

---

35 WANG 1951, str. 19.

36 Viz např. usnesení Nejvyššího soudu *Zuigao renmin fayuan guanyu hunyin dengji guanli tiaoli shixing hou fasheng de yi fuqi mingyi feifa tongju de zhonghun anjian shi fou yi zhonghunzui dingzui chufa de pifu*, ze dne 14. 12. 1994, článek 258 Trestního zákona ČLR (Zhonghua renmin gongheguo xingfa), *Woman with Only 1 Husband Guilty of Polygamy*. China.org.cn [online]. 12. 2. 2007, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z: <<http://www.china.org.cn/english/features/cw/199827.htm>>.

do určité míry, rovni, a kde rodiny žijí v harmonii ve vztazích založených na vzájemné lásce a respektu. Nepředpokládala se okamžitá účinnost na celém území, spíše se očekávalo postupné zavádění, spojené se soustavným vyučováním a vysvětlováním. Přesto došlo v průběhu kampaně k mnoha chybám, jež měly nepříjemné následky.

5.4.2. Průběh a kritika kampaně

Kampaň probíhala v několika fázích. V první řadě provázela již samotné přijetí a vyhlášení zákona. Zároveň s kampaní na propagaci Zákona o manželství 1950 probíhala, s výjimkou kampaně v souvislosti s pozemkovou reformou, také kampaň proti kontrarevolucionářům, kampaň na podporu Koreje, kampaně proti „třem a pěti zlům“ a řada dalších. Stále probíhala konsolidace na nově obsazených územích, v některých oblastech ještě probíhaly poslední boje. Propagace pozemkové reformy omezovala čas a prostředky, jež mohly být věnovány propagaci Zákona o manželství 1950.

První fáze kampaně se ukázala jako omezeně úspěšná v městských oblastech, ale naprosto neúspěšná na venkově. Na rozdíl od pozemkové reformy, která byla většinou obyvatelstva vítána, byl Zákon o manželství 1950 přijímán s rezervou, místy spíše s odporem. A to nejen místním obyvatelstvem, ale i stranickými kádry, neboť ztráta levné pracovní síly v podobě manželek a snach, právo žen výlučně vlastnit a zcizovat půdu a především právo žen rozvést se, nebyly vítány zrovna radostně.

Realizaci pozemkové reformy často provázely útoky proti velkostatkářům, kdy rolníci využívali možnost vyrovnat si účty s místními tyrany, k čemuž je vybízela propaganda. Naneštěstí, kvůli velké míře neznalosti kádrů nejen na nižších úrovních, byl podobný přístup přijat i při propagaci nového zákona o manželství. To vedlo k mnoha zbytečným násilnostem, jež ke zlepšení právního postavení žen zpravidla nevedly a naopak měly za následek, že místní obyvatelstvo, včetně kádrů, začalo zákon odmítat a dopouštět se řady krutostí na místních ženách ve snaze zabránit jim domáhání se nových práv. V důsledku výše uvedeného byl Zákon o manželství 1950 a jím propagované principy značně zprofanovány a odpor proti zákonu se v mnoha částech ČLR jevil jako principiální.

Problémem byla v první řadě neznalost jednotlivých kádrů, kteří nebyli schopni výhody nového zákona ani vyložit, neboť jej neznali, případně se dopouštěli při výkladu řady omylů,

kteře byly ťeptandou zveličovány a staly se vhodnou záminkou pro místní opozici. Často se jednalo o výklad svobody sňatku a rozvodu, někdy vykládané příliš úzce, někdy zase příliš široce. Mužští kádři byli přesvědčeni, že zákon je ženský problém, který si mají ženy řešit samy prostřednictvím Federace žen a nezatežovat jím zdroje nutné pro pozemkovou reformu. Ženy vyčítaly zákonodárcům, že zákon v rozvodové proceduře zvýhodňuje muže. Neznalost kádrů a nedostatečná propagace uvnitř strany měly nepříjemné následky, jež dopadly hlavně na ženy, ať už tak, že jim nová práva prostě nebyla přiznána, či dokonce násilnostmi a vraždami, na kterých se podíleli i místní kádři, kteří měli zákon prosazovat. Mnoho kádrů prohlašovalo, že nová svoboda žen a mužů ve věci sňatku způsobí strašlivý chaos ve společnosti, argumentovali užitečností sňatků dohodnutých rodiči i ekonomickou nevýhodností rozvodů iniciovaných ženami a nových sňatků vdov, vyhrožovali nebezpečnou promiskuitou žen, jež by nebyly náhle striktně vázány tradicí a přísným císařským manželským právem, jež mělo vůči ženám až puritánské nároky.

Omezení pravomoci rodičů nad dětmi a tchyní nad snachami bylo přijímáno až s hysterickou hrůzou. Stejně tak právo žen vycházet z domu za prací či za společenským životem. Nebylo výjimkou, že kádr na schůzích brojil proti domácnostem, kde docházelo k potlačování práva žen vycházet z domu, sám však manželku z domu nepouštěl též.³⁷ Stejně tak se objevovaly skutečně nebezpečné excesy, jichž se místní kádři dopouštěly, stejně tak jako obavy jednotlivých kádrů o vlastní bezpečí při prosazování nového zákona.³⁸

Je s podivem, že za předchozích více než deset let existence revolučních předpisů o manželství nebylo uvnitř komunistické strany dosaženo shody nebo alespoň povědomí o obsahu nového zákona o manželství.

Kritika propagace zákona a dosavadního postupu kádrů se objevila záhy, hned v roce 1951, kdy byla nucena se do věci zapojit i centrální vláda, neboť excesy, jichž se kádři dopouštěly, začínaly hrozit neprostým neúspěchem implementace na některých částech území. Právo žen na rozvod, v té době symbol nového zákona, bylo ženám pod různými záminkami upíráno, množství vražd a sebevražd bylo kritizováno i nejvyššími státními představiteli.³⁹

---

37 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 51.

38 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 47, 75, 148, 151.

39 DENG, Yingchao. *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa de baogao*.

Kritizována byla také skutečnost, že velká část propagace byla přenesena na bedra Federace žen, ačkoliv primárně jí byla pověřena i Svaz komunistické mládeže. Avšak implementace nového zákona byla považována za „ženskou věc“ a tudíž nic, co by komukoliv přineslo úctu a respekt, zvláště v případě mužských členů komunistické strany. Účast centrální vlády se omezila na vydávání koordinačních nařízení, která měla organizovat kampaň, jejíž těžiště mělo být samozřejmě na nejnižších úrovních stranické hierarchie.

V reakci na kritiku se prioritou stala alespoň elementární realizace principů zákona a alespoň částečné potlačení jevů typických pro tradiční manželství. Vycházela literatura pro gramotnou část obyvatelstva, vysvětlující zákon, obsahující příběhy ze života, ať už o ohavnostech páchaných tradiční společností či o výhodách nového zákona, příběhy motivující mládež, aby se vzepřela dohodnutým sňatkům a tyranii rodičů. V ženských časopisech vycházely odborné články týkající se manželského práva, vysvětlující některá úskalí, komentující postup zavádění zákona a předpokládaný další vývoj.

Začaly být důsledněji školeny kádry. V první řadě bylo zdůrazněno, že implementace zákona o manželství není třídní boj a tedy před násilnostmi by měla být dána přednost civilizovanějším metodám, především školení a vysvětlování. Kádrům se doporučovalo použít při výkladu vlastních životních zkušeností, čímž se měly přiblížit jednotlivcům a umožnit jim nejen vyjádřit vlastní utrpené křivdy a tím zdůraznit kolektivní vědomí o těchto problémech, ale i domoci se tak nápravy. Pro ty, kteří byli schopni číst, byly vydávány propagační brožurky obsahující základní argumenty vhodné pro úvod a diskusi o novém zákoně, doporučené postupy jak vysvětlovat, a především, byl kladen důraz na zvýraznění kladů, jež nový zákon přináší a záporů původní tradiční právní úpravy, nikoliv násilné akce proti místním obyvatelům ex post.

V rámci druhé fáze kampaně, jež probíhala od roku 1953, bylo vybízeno nejen k zlepšení přístupu kádrů, co se týče implementace zákona, ale také k tomu, aby přestaly ignorovat jeho porušování a porušování trestního zákona, k nimž v souvislosti s implementací zákona o manželství docházelo. Kádry byly vybízeny, aby vraždy, které nebyly při implementaci výjimkou, nebyly ignorovány, ale aby byly oznámeny prokuratuře a mohlo tak být zahájeno

trestního řízení s pachateli.⁴⁰

Druhá vlna kampaně byla výrazně lépe připravena, koordinována, byla masovější a propracovanější. Její zaměření na výuku a soustavné poučování jednotlivců se ukázalo jako účinné, druhá fáze byla z počátku velmi úspěšná a měla velkou šanci překonat negativní ohlas, jež vzbudila násilná propagace v první fázi kampaně po vyhlášení zákona, leč nestalo se tak.

Centrální vláda a komunistická strana od kampaně ustoupily a ponechaly implementaci zákona striktně na bedrech Federace žen, čímž kampaň prakticky skončila. Tak tomu zůstalo pak i nadále a v propagaci Zákona o manželství 1950 se již v podstatě nikdy nepokračovalo.

Začínající první pětiletka se pak jevila jako důležitější, bylo třeba vzbudit pozitivní naladění především u rolníků a zvýšit produkci. Emancipace žen v podobě ekonomické nezávislosti, práva na rovné odměňování, eliminaci „dvojí směny“, účasti v politickém životě či svobody v partnerských vztazích již byla považována za příliš problematickou a v konečném výsledku podružnou, protože k mobilizaci ženské pracovní síly pro práci mimo dům začalo docházet bez ohledu na výše uvedená práva.⁴¹

5.4.3. Forma kampaně

Propaganda směřovala do všech dostupných medií, ať už se jednalo o divadlo, zvláště na venkově, písně a básně, hesla, plakáty, letáky apod. Významnou úlohu měl v tomto ohledu i tisk.

Jednou z podstatných součástí propagandy bylo i přesvědčení jednotlivců, že manželství a problémy s ním spojené již nejsou záležitostí striktně soukromou, ale že o svých pocitech a křivdách mohou veřejně hovořit a tím se domoci i podpory ze strany ostatních členů místního společenství, jež pak přispěje i k přesvědčení například násilnického tchána či tchyně ke zlepšení chování. Na schůzích pod vedením kádrů, tzv. *sukuhui* 诉苦会, z pravidla v rámci jedné obce, pak docházelo k neomezovaným výpovědím jednotlivých obětí tradičního

---

40 ZHANG, *Cong ding xian guanche hunyinfa de qingkuang zhong dui gedi fulian tichu jidian yijian*. str. 26.

41 ANDORS 1983, str. 45, 46.

manželství, kdy si mohly postěžovat sobě rovným. Setkání primárně probíhala odděleně pro snachy, tchyně, muže a ženy, ale následně i společně, kdy jednotlivci pak byli konfrontováni se stížnostmi a byli přesvědčováni ke změně chování. Obdobným způsobem byl i takto společně studován Zákon o manželství 1950 a vysvětlovány jeho principy. Výsledkem byla především obecná povědomost o domácích problémech, jež byly dosud považovány za soukromé, vzhledem k obvyklé izolaci jednotlivých žen.

Ke slovu přichází i řada dalších prostředků kampaně, počínaje již zmíněným osobním stykem kádrů a jednotlivců na schůzích místní stranické organizace, propagace v rámci svépomocných zemědělských družstev, školení pořádaná Ženskou federací, ať už v místě bydliště či na pracovištích, vytváření akčních týmů, které se zaměřovaly na cílenou propagandu „dům od domu“, a na vyhledávání problematických domácností.⁴²

Propagace zákona se však neomezila pouze na propagaci na venkově mezi negramotnými rolníky. V tisku se již od okamžiku přijetí zákona začaly objevovat nejen články o vyhlášení zákona, ale i články vysvětlující jeho aspekty, neboť i mezi městským obyvatelstvem se objevovala řada „feudálních“ jevů, jako polygynie, domácí násilí, dětské sňatky, násilnosti proti vdovám, omezování svobody pohybu žen apod., a dále články týkající se souvisejících témat, jako jsou těhotenství, ženská fyziologie, apod.

5.4.4. Účel kampaně

Kampaň měla několik účelů. Tím nejvýznamnějším bylo zapojit ženy do společného výrobního procesu a narušit tradiční hospodářské rozdělení na venkově, kde jednotlivé rodiny byly uzavřenou a do určité míry soběstačnou ekonomickou jednotkou.

Ekonomická situace ČLR po skončení občanské a války s Japonskem nebyla dobrá. Odchod západního kapitálu, mezinárodní izolace, v níž se ČLR ocitla, zaostalost hospodářství a vysoké náklady, s nimiž se ČLR účastnila Korejské války, měly za následek ekonomický propad, i přes určitou pomoc ze strany SSSR. V této situaci bylo nezbytné zvýšit zemědělskou produkci a započít s industrializací země, k čemuž se ovšem silně nedostávalo pracovní síly.

Proto došlo k rozhodnutí zapojit do výroby ženy, které sice tvořily polovinu populace, ale

---

42 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 47, 51.

jejich přímé zapojení do ekonomických procesů se omezovalo na péči o domácnost a děti, domácí výrobu textilu a potravin pro potřeby konkrétní domácnosti, omezeně péči o drobné hospodářské zvířectvo. Pouze výjimečně se ženy účastnily polních prací, neboť společenské předsudky zapovídaly ženám vycházet z domu, navíc tradice tzv. zlatých lilií účast na polních pracích tak jako tak většinou neumožňovala.

V oblastech, jež byly obsazeny až po skončení války s Japonskem, byla situace výrazně horší, než jinde. Jakékoliv náznaky liberalizace sem nedorazily, místní životní úroveň byla extrémně nízká, rodiny žily v souladu s tradičním postojem k ženám a manželství. Proto také mobilizace ženské pracovní síly byla zpočátku minimální a zvyšovala se pouze pomalu.

Propaganda 50. let spojená se Zákonem o manželství 1950 povzbuzovala ženy k účasti na společné práci ať už v rámci svépomocných jednotek na nově získané vlastní půdě nebo v rámci celých družstev, především za účelem zvýšení výnosů. Z tohoto důvodu se rozšiřuje i kampaň na podporu vzdělanosti a poučení o zemědělské výrobě. Komunizace výroby některých nezbytností pro domácnost, jako např. mouky, oleje či textilu a apelace na ženy, aby byly schopné denně chodit do práce a zároveň se vzorně staraly o domácnost, umožnila maximální využití pracovní síly práceschopných žen.

To mělo však mnoho následků. Ekonomická nezávislost přinesla snahu žen o uplatnění v zaměstnání, ekonomické změny přinesly zvýšení nezaměstnanosti, takže v druhé polovině padesátých let se mobilizační kampaň brzy změnila v kampaň, jež měla ženy přimět k návratu do domácností.⁴³

Dalším účelem byla snaha přimět manžele k registraci manželství. To, jak již bylo zmíněno, v Číně nebylo obvyklé, ačkoliv Občanský zákoník KMT, resp. související právní předpisy registraci umožňovaly, přesto bylo registrováno jenom minimum sňatků. Velká část propagandy byla směřována na nově uzavřená manželství, pod pohrůzkou odepření právní ochrany manželstvím neregistrovaným. Přesto je registrace manželství vcelku aktuální problém dosud, a to hlavně v případě manželství uzavíraných ve venkovských oblastech, obvykle tehdy, pokud snoubenci nedosáhli minimálního věku pro sňatek.

---

43 ANDORS 1983, str. 46.

5.5. Vznik manželství dle zákona o manželství 1950

5.5.1. Vznik manželství

Manželství vzniká doručením rozhodnutí o registraci manželství, tedy vydáním oddacího listu oběma partnerům. Ze zákona vyplývá, že registrace je nezbytnou podmínkou vzniku manželství, přesto existují skutečnosti, které tuto povinnost stavějí do jiného světla.⁴⁴ Registrace byla propagována jako nezbytná podmínka ochrany manželství, bez níž manželství není manželstvím v právním smyslu. Nicméně manželství byla dlouhou dobu respektována i bez registrace. Pokud bylo registrováno manželství existující de facto, bylo okamžikem registrace považováno za platně uzavřené již od samého počátku.⁴⁵

Zde je třeba vzít v úvahu účel zákona a okolnosti jeho vzniku. Primárním zájmem státu byla implementace zákona jako celku, s ohledem na jeho účel. Příliš násilné lpění na všech zákonných povinnostech by mohlo mít za následek naprosté odmítnutí zákona jednotlivci. Proto bylo postupováno s určitou mírou tolerance tam, kde nebyl objekt zákona příliš narušen a kde by naopak lpění na jeho liteře mohlo mít za následek celkovou ignoraci zákonných opatření a tedy i návrat k tradičnímu feudální u přístupu k manželství.⁴⁶

5.5.2 Cena za nevěstu

Zákon zakazuje obohacování třetích osob v souvislosti s uzavřením manželství.⁴⁷ Účelem je především eliminovat, zvláště na venkově obvyklý, zvyk platby ceny za nevěstu. Cena byla často enormně vysoká a mnohdy měla za následek hluboké zadlužení ženichovy rodiny a pro chudší část obyvatelstva znamenala nemožnost uzavření manželství a založení rodiny.⁴⁸ Následkem bylo často týrání snachy v pomstě za cenu, jež za ni musela být vyplacena a samozřejmě striktní odpor proti rozvodu ze strany ženy.⁴⁹

---

44 WANG 1951, str. 48.

45 NIIDA 1964, str. 7.

46 NIIDA 1964, str. 8.

47 Zákon o manželství 1950, §2.

48 HU *The Sexual Revolution in the Kiangsi Soviet*, str. 479.

49 WANG 1951, str. 104.

Zákaz se nevztahuje na dary, jež si mezi sebou dávají snoubenci apod. Naopak se vztahuje i na zbytečná plýtvání v rámci opulentních svatebních obřadů a příležitosti k výdělku příbuzných či dohazovačů. Na dary věnované přímo manželům se zákaz též nevztahuje.⁵⁰

5.5.3. Zásahy třetích osob do svobody uzavřít manželství

Zákon striktně zakazuje zásahy a jakékoliv jiné narušování svobody obou snoubenců uzavřít sňatek dle vlastní volby. Tedy nejen zásahy ze strany příbuzných, ale teoreticky i např. ze strany nadřízených, spolustraníků apod. Naneštěstí tento zákaz nebyl nikdy úplně dodržován. Zásahy ze strany nadřízených i nejrůznějších organizací včetně pracovních jednotek *danwei* 单位 byly časté, například souhlas místní stranické organizace byl pro členy komunistické strany fakticky nezbytný k uzavření sňatku.⁵¹

Ačkoliv zákon zakazuje dohodnuté sňatky, vzhledem k neobvyklosti a nevhodnosti společenských styků mladých žen a mužů, byly velmi časté. Rodiče sice již přímo neuzavírali svatební smlouvy, ale za spolupráce dohazovaček dětem navrhovali možné sňatky. Ženy obvykle pracovaly odděleně od mužů a jiné společenské styky byly odmítány pracovním kolektivem i nadřízenými jako vysoce nemravné. Vzhledem k tomu, že většina dívek tedy neměla jak se seznámit s potenciálními partnery, a oprávněně se tak obávaly staropanenství, takové návrhy rodičů kolikrát i vítaly. U mužů tomu bylo obdobně. Proto se od předchozích dob mnoho nezměnilo, mužům i ženám byl předložen z hlediska rodičů vhodný partner. Pokud neexistovala nějaká zásadní překážka, která by odůvodnila odmítnutí, byl takový návrh obvykle přijat.⁵²

5.6. Překážky sňatku

5.6.1. Věk

Jako minimální věk pro sňatek je stanoveno 18 let pro ženy a 20 let pro muže. Věk mohl být

---

50 WANG 1951, str. 106.

51 HU *The Sexual Revolution in the Kiangsi Soviet*, str. 481.

52 HA, Jin, *Čekání na Lina*– autor popisuje, kterak byl hlavní hrdina bez zásadnějších protestů takto zasnouben a oženěn v roce 1962, tedy více než deset let po vyhlášení zákona, neboť oženit se a zajistit tak péči o nemocnou matku bylo jeho povinností a dotyčná žena vyhovovala požadavkům jeho rodičů.

počítán od narození, od nejbližšího Nového roku *mansui* 满岁, případně až od prvních narozenin dítěte *tounian* 头年, dle gregoriánského i tradičního kalendáře, jak bylo zvykem v konkrétní rodině.⁵³

Nedostatek věku byl absolutní překážkou sňatku. Dřívější zvyk uzavírat sňatky velmi mladých osob v souladu s konfuciánskou morálkou, resp. prodeje děvčátek v raném věku jako *tongyangxi* do rodiny manžela, je odmítán, a sňatky nezletilých osob jsou teoreticky vyloučeny. V praxi k nim naneštěstí docházelo relativně často a dochází k nim dosud.⁵⁴

Překážka v podobě nedostatečného věku nemohla být prominuta. Komentáře k zákonu zdůrazňují, že se jedná o minimální věk sňatku, tj. sňatek může být uzavřen i kdykoliv později a není třeba uzavírat sňatek hned okamžikem dosažení zákonného věku. Předčasné sňatky *zaohun* 早婚 jsou považovány za škodlivé, a to nejen pro manžele samé, ale především pro potomstvo; příliš mladí rodiče nejsou z fyziologických důvodů vhodní pro výchovu dětí a ohrožují tak zdraví národa, jehož ochrana je jedním z principů Nové demokracie.⁵⁵ Proto je možné setkat se s názorem, že pokud bylo manželství i přesto uzavřeno (bez registrace či na základě zfalšovaného potvrzení o sňatečné způsobilosti), je vzhledem ke zdravotní závadnosti takového sňatku třeba zabránit manželům v manželském soužití až do okamžiku splnění podmínky věku. Za předpokladu, že po dosažení požadovaného věku stále ještě obě strany stojí o společné manželství, může proběhnout řádná registrace.⁵⁶

S obdobím první pětiletky je spojen i rychlý ekonomický růst, jenž přináší také první obavy z vysoké porodnosti, obvyklé pro čínskou společnost, jejíž hospodářství bylo založeno na zemědělské výrobě. Snaha o zrovnoprávnění žen ve společnosti jejich zapojením do výrobního procesu a tím i do veřejného života s sebou přináší překážky spojené s péčí o mnoho dětí a domácí hospodaření, jež ležela výhradně na bedrech žen, i zdravotní riziko, jež s sebou přináší neomezované množství porodů. Jako počátek budoucí politiky jednoho dítěte můžeme nahlížet na kampaň probíhající od poloviny 50. let spojenou s postupným odklonem

---

53 WANG 1951, str. 33, 34.

54 GREEN DORROS str. 395, 396, 'Couple abducted girl as future bride for son'. *China.org.cn* [online]. 10. 8. 2011.

55 WANG 1951, str. 35.

56 WANG 1951, str. 37.

od pronatalistické politiky předchozích poválečných let. Její součástí byly soustavné výzvy, určené ženám, k uzavírání pozdních sňatků, ke kontrole porodnosti, v pozdějších letech se pak přidala distribucí antikoncepce.⁵⁷

5.6.2. Příbuzenství

Úplně je vyloučeno manželství mezi osobami příbuznými v řadě přímé a sourozenci plnorodými i polorodými. V řadě pobočné je manželství vyloučeno až do pátého stupně včetně. Nicméně zákaz nebyl prosazován příliš tvrdě u sňatků běžných z hlediska tradice, tj. především sňatků mezi bratranci a sestřenicemi z matčiny strany, jež byly za císařství velmi obvyklé.⁵⁸ Výjimka se samozřejmě netýkala příbuzných v řadě přímé a sourozenců, včetně příbuzenství vzniklého adopcí.⁵⁹

5.6.3. Impotence

Neschopnost pohlavního styku se pokládá za překážku sňatku.⁶⁰

5.6.4. Neléčitelná choroba

Překážkou sňatku jsou především nevyлéčené choroby venerické, mentální postižení, lepra a obecně choroby považované tehdejší lékařskou vědou za překážku manželství.⁶¹

5.6.5. Osobní stav

Po excesech z předchozích období provázejících např. některé fáze pozemkové reformy, se objevila snaha separovat novou elitu v podobě členů komunistické strany od spodiny

---

57 Stoupající nezaměstnanost, migrace venkovského obyvatelstva do měst a nedostatek potravin měly od roku 1954 za následek opatrný odklon od pronatalistické politiky předchozích let a naopak postupný příklon k nutnosti plánování populačního přírůstku. Idea plánování rodičovství a kontroly porodnosti neměla snadný osud. Zvláště na venkově propagace omezování porodnosti neměla úspěch, nadto vzhledem k nejisté politické situaci za kampaně proti pravičákům a v období Velkého skoku se, i přes Mao Zedongův příklon k omezení porodnosti, propagátoři kontroly porodnosti stali předmětem kritiky, jako tomu bylo v případě Ma Yinchua. Větší úspěch poté měla kampaně v šedesátých letech. Více viz např. WHITE 2006, kapitola The First Five-Year Plan and State Advocacy of Birth Control.

58 Zákona o manželství 1950, §5, WANG 1951 str. 40, 41.

59 WANG 1951, str. 44.

60 Zákona o manželství 1950, §5.

61 Zákon o manželství 1950, §5.

zastoupené reakcionáři, pravičáky a jinými problematickými živly. Zákon samozřejmě žádné překážky manželství založené na osobním statutu neobsahoval, přesto existovala řada omezení a často měly třetí osoby při uzavírání sňatku více, než jen poradní hlas.

Omezení se vztahovala primárně na členy komunistické strany. Ti měli jít ostatním příkladem nejen svým každodenním jednáním a chováním, ale i v otázce sňatku. Doporučuje se proto získat před sňatkem souhlas místní organizace, jež potenciálního ženicha/nevěstu prověří z hlediska jeho ideologických postojů. Bez tohoto souhlasu sňatek není považován za vhodný, natož pak proti přímému zákazu komunistické strany.⁶²

V době pozemkové reformy byly zakázány sňatky dcer velkostatkářů se syny rolníků, neboť za takových okolností mohlo dojít k narušování přerozdělování půdy, jež se odehrávalo na základě třídního původu.⁶³ Nicméně tento zákaz byl pouze dočasný a Zákon o manželství 1950 jej neobsahuje.

Tresty odnětí svobody s sebou obvykle přinášely i dočasnou ztrátu politických práv občana, nicméně jak bylo potvrzeno nejen literaturou, ale i judikaturou, právo uzavřít sňatek není právem politickým, proto ani osoby odsouzené k trestu odnětí svobody (a následně podmíněčně propuštěné) nemohou být zbaveny práva na svobodnou volbu manželského partnera.⁶⁴

Sňatek s osobami cizí statní příslušnosti není nijak omezen.⁶⁵

5.6.6. Adulterium

Zákon *adulterium*, tedy pohlavní styk mezi osobami, z nichž alespoň jedna je vdaná/ženatý, čínsky *tongjian* 通奸, žádným způsobem neupravuje, tím spíše nezakazuje, stejně tak jako další tradiční trestné činy obvykle spojované s manželstvím. Přesto, qingské právo postihovalo *adulterium* velmi přísně (v případě žen samozřejmě) a Trestní zákoník KMT zahrnoval celou řadu sexuálních trestných činů souvisejících s manželstvím. Lze tedy

---

62 WANG 1951, str. 48, 49.

63 WANG 1951, str. 44.

64 WANG 1951, str. 45.

65 WANG 1951, str. 46.

předpokládat, že byla ustanovení tohoto zákoníku aplikována i po vzniku ČLR. *Adulterium* bylo v některých případech považováno za trestné ještě v padesátých letech, kdy objektem trestného činu byla manželská práva manžela nebo manželky.⁶⁶ Nadto však jakékoliv jiné sexuální projevy mimo manželství jako polygynie, navštěvování nevěstinců, zneužívání služebných ale např. i sexuální styky vdov či svobodných osob byly shledávány členy komunistické strany a společností obecně jako nezákonné, pachatelé byli podrobováni veřejné kritice, často i odsuzováni k trestům odnětí svobody, atmosféra byla obecně nakloněna spíše puritánskému přístupu k sexu, jenž byl obecně mezi nesezdanými partnery považován za krajně nevhodný.⁶⁷ Kromě toho byli pachatelé *adulterii* shledáváni jako příčina rozvratu manželství a po dlouhou dobu jim byl ze zásady zamítán návrh na jednostranný soudní rozvod, pokud byla skutečnost spáchání *adulterii* zjištěna v průběhu soudního řízení.⁶⁸ *Adulterium* tedy bylo minimálně po určitou dobu považováno za trestné i po roce 1949 pro oba pachatele, oprávnění podat žalobu na náhradu škody bylo omezeno a v případě poškozeného manžela zanikalo rozvodem.⁶⁹

Adulterium spáchané před sňatkem bylo dle Občanského zákoníku KMT i dle některých předpisů přijatých v Osvobozených oblastech, překážkou případného budoucího sňatku mezi spolupachateli. Dle Zákona o manželství 1950 však již sňatku nebrání, bez ohledu na to, zda byli pachatelé za tento čin odsouzeni.⁷⁰

5.6.7. Vdovy

Zákon zakazuje vměšování do sňatků vdov.⁷¹ To znamená nejen zákaz bránit vdovám v dalším sňatku, ale zakazuje i vdovy do dalšího sňatku nutit, či jakkoliv zasahovat do jejich

---

66 WANG 1951, str. 21, DIAMANT *Revolutionizing the Family* str. 47. Nicméně, vzhledem k neexistenci oficiálního trestního zákoníku, bylo trestní právo regulováno především správními předpisy, jež často nebyly obecně známé a aplikace a postih závisely, spíše než na právních předpisech, na okolnostech a místních správních a soudních orgánech. Trestní zákon z roku 1979 již *adulterium* nepostihuje, resp. postihuje pouze v rámci trestného činu bigamie dle §259. Více viz COHEN, Jerome Alan. *The criminal process in the People's Republic of China, 1949-1963; an introduction*. Cambridge: Harvard University Press, 1968. ISBN 978-0674176508, str. 321-324.

67 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 43 a násl.

68 HUANG 2005, str. 156, 167.

69 WANG 1951, str. 27.

70 WANG 1951, str. 21, 45.

71 Zákon o manželství 1950, §2.

svobody volby zda a za koho se provdají, stejně tak jako do rozhodnutí zůstat neprovdané.

To je značná změna oproti tradičnímu postoji ke sňatkům vdov, kdy na jednu stranu neokonfuciónská morálka přikazovala vdovskou čistotu a další sňatky vdov byly sankcionovány nejen společenským opovržením, ale i ztrátou veškerých původních majetkových práv, včetně práv vůči rodině vdovy i vůči rodině zesnulého manžela. Snaha vdov znovu se provdat, obvykle z obavy o holé přežití, měla často za následek donucení k sebevraždě či vraždu z rukou příbuzných zemřelého manžela.⁷² Na druhou stranu byly vdovy často zdrojem vylepšení rodinného finančního rozpočtu; nepohodlné snachy, které byly obvykle po smrti manžela spíše přítěží, zvláště pokud neporodily syna, byly proti své vůli zpeněžovány novým manželům nižší společenské třídy.⁷³

5.6.8. Zásnuby

Zákon zásnuby vůbec neupravuje, z hlediska zákonodárců se jedná o úkon bez právní relevance, jenž se pro vznik manželství nevyžaduje, na rozdíl od Občanského zákoníku KMT, který zásnuby upravoval jako specifický smluvní typ, a který shledával zásnubní smlouvu závaznou (a zároveň za porušení stanovil povinnost náhrady škody).⁷⁴

Nicméně dle qingského práva byla svatební či zásnubní smlouva po dlouhou dobu nejen závazná, ale i obtížně zrušitelná. Tvořila překážku jiného sňatku, resp. byla důvodem jeho případné neplatnosti. Podobná byla úprava v některých Osvobozených oblastech, jež přikládala zásnubní smlouvě obdobný význam jako uzavřenému manželství a striktně omezovala možnosti zrušení smlouvy, zvláště pro snoubenky vojáků v aktivní službě. Takto nakonec byly zásnuby chápány po určitou dobu i po vyhlášení Zákona o manželství 1950.

Teoreticky jsou zásnubní/svatební smlouvy uzavřené před účinností nového zákona považovány za neplatné; pouze pokud obě strany dobrovolně chtějí vstoupit do manželství, tak samozřejmě mohou, ale již není možné, aby rodina ženicha vymáhala uzavření manželství

---

72 Příběhů o násilnostech páchaných na vdovách se objevoval bezpočet právě v souvislosti s propagací nového zákona, např. viz ZHANG, Xiuyan. *Cong ding xian guanche hunyinfa de qingkuang zhong dui gedi fulian tichu jidian yijian*.

73 WANG 1951, str. 17.

74 Občanský zákoník KMT, článek 976.

na základě zasnubní smlouvy, jak tomu bylo dříve.⁷⁵ Stejně tak pokud se zasnoubená dívka vdá za jiného, nedopouští se *adulterii* ani bigamie.⁷⁶

Pro zrušení svatební či zasnubní smlouvy tedy postačí prosté odstoupení jedné ze stran nebo dohoda stran, netřeba rozhodnutí soudu. Odstoupení je však třeba oznámit protistraně.⁷⁷

Určitou výjimkou, i když pouze na základě analogie a bez jakékoliv výslovné zákonné úpravy, byly snoubenky vojáků Rudé armády. Některé právní názory uvádějí, že snoubenka vojáka v aktivní službě nesmí bez jeho souhlasu od svatební/zasnubní smlouvy odstoupit a to i za situace, kdy se jednalo pouze o ústní souhlas se sňatkem!⁷⁸ Zasnubní smlouvu uzavřenou s vojákem v aktivní službě nebylo možné zrušit, ani v případě, že byla sjednána rodiči či proti vůli snoubenky, tj. v situaci, kdy byla svatební smlouva obecně považována za neplatnou *ex tunc*.⁷⁹ Jako odůvodnění je uvedena pouze nutnost ochrany rodinných práv vojáků, jež stojí nad svobodou volby jejich manželek a snoubenek.⁸⁰ Toto opatření se ovšem neaplikovalo, pokud byli oba snoubenci vojáky v aktivní službě.⁸¹

Zůstává otázkou, zda v takovém případě bylo existující zasnoubení překážkou nového sňatku, pravděpodobně však ano. Obecně však byly i manželky (výjimečně manželé) vojáků v aktivní službě vyloučeny z práva na jednostrannou žádost o rozvod, jež je poskytnuta jinak všem manželům, jak bude popsáno níže.⁸² v situaci dlouhodobé nepřítomnosti byla snoubenka v podobně nepříjemné situaci, jako manželka vojáka. Avšak na rozdíl od manželky je snoubenka dlouhodobě nepřítomného vojáka v situaci, kdy nemůže zrušit zasnubní smlouvu, a podle všeho se tedy ani nemůže vdát za jiného, a je odkázána dlouhodobě na výživu vlastní rodiny. Požadavek na výživné ze strany vojákovy rodiny se nesetkával vždy s pochopením.⁸³ Snoubenky samozřejmě neměly dědické právo ke snoubencovu majetku ani právo na podporu

---

75 WANG 1951, str. 29.

76 WANG 1951, str. 30.

77 WANG 1951, str. 31, 111.

78 WANG 1951, str. 109, 110.

79 WANG 1951, str. 113.

80 WANG 1951, str. 110.

81 WANG 1951, str. 110.

82 WANG 1951, str. 109, *Hunyinfa jianghua* str. 29.

83 WANG 1951, str. 113.

pro válečné vdovy.⁸⁴

5.7. Rodinné vztahy dle Zákona o manželství 1950

5.7.1. Rodina

Zákon pojem rodiny *jia* 家, používaný v qingském práva a Občanském zákoníku KMT, již vůbec neupravuje a ponechává toto na svobodné úvaze jednotlivců. Tradiční čínská rodina jako základní výrobní i společenská jednotka byla již v té době značně na obtíž. Představovala alternativní zdroj autority, jenž nebyl pod kontrolou státu ani komunistické strany, byla překážkou modernímu náhledu na partnerské vztahy a narušovala ekonomiku, neboť rodinná výroba brzdila produkci a limitovala dostupnou pracovní sílu. Postupně byl proto kladen důraz na komunizaci např. domácí textilní výroby apod.⁸⁵

Nově tedy již dle Zákona o manželství 1950 neexistuje hlava rodiny, která by vedla a byla odpovědná za jednání členů rodiny, manželé jsou si teoreticky rovni ve všech ohledech, ať už se jedná o právo na práci, studium či nakládání s rodinným majetkem. Na rozdíl od Občanského zákoníku KMT Zákon o manželství 1950 hovoří pouze o rodičích a dětech, tzv. nukleární rodině. Další osoby do tohoto okruhu již neřadí, odpadá tedy zákonná podřízenost mladší generace starší generaci, s výjimkou vzájemných práv a povinností mezi rodiči a dětmi, tj. především vyživovací povinnosti. Ale starší generace již nemá rozhodovací ani trestní pravomoc nad generacemi dospělých dětí či dokonce vnuků. Stejně tak již do rodiny nejsou zahrnuty konkubíny, vedlejší manželky, otrokyně apod., s výjimkou situací, kdy se tak děje na základě dobrovolné participace všech zúčastněných, zákon však takové vztahy apriori odmítá a nestanoví jim žádnou právní ochranu.

5.7.2. Práva a povinnosti manželů

Manželé jsou si povinni vzájemně pomáhat a respektovat se. Oba manželé mají právo na veřejný život a volný společenský styk, právo pracovat (mimo dům), povinnost vychovávat

---

84 WANG 1951, str. 113.

85 Občanský zákoník KMT, článek 1122.

děti, rovná práva dědická, právo na jméno.⁸⁶ Ženy mají výslovně právo na ekonomickou samostatnost.

5.7.3. Společný majetek manželů

Zákon zahrnuje do společného majetku manželů *jiating caichan* 家庭财产 veškerý majetek manželů.⁸⁷ Literatura pak konkrétněji stanoví, že společný majetek se skládá z:

- a) majetku obou manželů nabytého před sňatkem;
- b) majetku nabytého kterýmkoliv z manželů po dobu trvání manželství, a to
  - ba) výdělků obou manželů,
  - bb) dědictví nabytého kterýmkoliv z manželů za trvání manželství,
  - bc) darů nabytých kterýmkoliv z manželů za trvání manželství,
- c) majetku nezletilých dětí.

Tento majetek oba manželé vlastní a nakládají jím, s výjimkou majetku nezletilých dětí ad c), který pro ně pouze spravují.

Majetkové vypořádání má být založeno na principu rovnoprávnosti žen a mužů a manželů mezi sebou, mimo jiné má též reflektovat péči o děti a domácnost, jež dosud nebyla považována za práci v pravém slova smyslu.⁸⁸

5.7.4. Dědické právo manželů

Stejně jako v Občanském zákoníku KMT jsou si manželé navzájem dědici.⁸⁹ Žena má právo dědit manželův majetek do svého výlučného vlastnictví, jež nesmí být omezováno. Pokud se jako vdova chce znovu vdát, nejen že nesmí být do tohoto jejího práva zasahováno, nadto však má právo vzít s sebou zděděný majetek, rodina jejího zemřelého manžela nemá na tento

---

86 Zákon o manželství 1950, §3.

87 Zákon o manželství 1950, §23.

88 WANG 1951, str. 93, Zákon o manželství 1950, §7, 8.

89 Občanský zákoník KMT, článek 1138.

majetek žádný nárok.⁹⁰ Manželka dědí stejným dílem jako děti a, pro nás překvapivě, rodiče zemřelého.⁹¹ Dcery dědí stejným dílem jako synové a to i v případě, že jsou vdané.⁹²

5.7.5. Nemanželské děti

Právní i společenské postavení nemanželských dětí *feihunsheng zinu* 非婚生子女, ať už děti narozených neprovdané ženě *sisheng zinu* 私生子女 nebo dětí narozených konkubíně *shuchu zinu* 庶出子女, bylo vždy poněkud problematické. Dle Zákona o manželství 1950 by právní status dětí narozených mimo manželství měl být zásadně stejný, jako postavení dětí narozených v manželství a zákon se na ně vztahuje obdobně, jako na děti narozené v manželství, včetně ustanovení o výživě. Zákon také zakazuje jejich diskriminaci.⁹³

5.8. Rozvod manželství

5.8.1. Rozvod

Rozvod manželství byl velkou otázkou Zákona o manželství 1950. Předchozí zákonodárství KMT, silně ovlivněné právem kontinentálního resp. německého právního okruhu, do určité míry omezovalo rozvod ze strany muže, oproti předchozím právním předpisům qingským, jež bylo omezené pouze výčtem velmi vágních důvodů rozvodu, včetně například upovídání. Rozvod ze strany ženy Občanský zákoník KMT teoreticky umožňoval na obdobném právním základě jako rozvod ze strany muže, v praxi k nim však docházelo výjimečně.⁹⁴

---

90 Zákon o manželství 1950, §12, 14.

91 WANG 1951, str.105.

92 Společný program, článek 6, Zákon o manželství 1950, §14.

93 Zákon o manželství 1950, §15.

94 Občanský zákoník KMT z roku 1931 byl oproti qingskému zákonodárství teoreticky přístupnější rozvodu z vůle ženy, kupříkladu žalobu mohla vznést sama manželka, nebylo třeba participace mužských příbuzných. V praxi ale byly rozvodu bez manželova souhlasu spíše výjimkou a zahrnovaly excesy v podobě dlouhodobé nepřítomnosti, násilného prostituování manželky a podobně, a i v takových případech byly rozvody spíše výjimkou. Občanský zákoník KMT byl silně inspirován právem tzv. německého právního okruhu, jenž považoval manželství za smlouvu, jejíž porušení mohlo mít za následek ukončení ze strany jednoho z manželů. Tento přístup samozřejmě nahlíží na rozvod jako na krajní prostředek, více viz Kathryn Bernhardt: Women and the law: Divorce in republican period in *Civil Law in Qing and Republican China* By Kathryn Bernhardt, Madeleine Zelin, Philip Huang, Philip C. C. Huang, str. 190, str. 202, 203 a násl., HUANG 2005, str. 183.

Praxe zavedená v Osvobozených oblastech, především tedy v Sovětské republice Jiangxi a v Yan'anském období sloužila jako podklad pro budoucí zákonodárství, a testovací platformu pro zavádění nového právního i ekonomického řádu. Jednou ze sporných otázek, jež vyvstaly při zavádění manželského práva, bylo i právo na rozvod, resp. právo ženy na jednostranný rozvod.

Jak již bylo řečeno, manželské právo Sovětské republiky Jiangxi umožnilo jednostranný rozvod bez udání důvodu s okamžitou účinností.⁹⁵ Takový rozvod se, navzdory komunistické ideologii, ukázal v budoucí praxi jako těžko průchodný.⁹⁶ Komunistická strana nutně potřebovala silnou podporu především v zemědělských oblastech, kde se však možnost, že by se žena z vlastní vůle rozešla se svým manželem a navíc ještě s sebou odnesla svůj majetek, jevila jako naprosto nepřijatelná. Proto bylo od myšlenky svobody rozvodu nakonec ustoupeno, primárně z důvodu ochrany zájmů zemědělců a vojáků Rudé armády, ale následně i pro obecný odpor k právu žen na rozvod.

Možnost jednostranného rozvodu postupně omezována. Již v roce 1934 byl jednostranný rozvod naprosto zakázán pro manželky vojáků Rudé armády. Zákaz platí s určitými modifikacemi do současnosti.⁹⁷ Jediná výjimka, tedy rozvod z důvodu nepřítomnosti (a tedy pravděpodobného úmrtí) manžela byla postupně zpříšňována do té míry, že byla požadována prokazatelná nepřítomnost po dobu pěti a více let.⁹⁸

Postupně tak došlo k zavedení práva na rozvod pouze ve velmi omezené variantě, implementované do Zákona o manželství 1950, jež se odlišovala od Občanského zákoníku KMT pouze svou formou: sice není třeba naplnit taxativně stanovené důvody rozvodu, avšak soud zkoumá rozvrat manželství, resp. zánik *ganqing*, a pouze na základě svého uvážení rozvod dovolí či nikoliv.⁹⁹

---

95 HUANG 2005, str. 175., Nařízení Sovětské republiky Jiangxi o manželství článek 9, Zákon o manželství Sovětské republiky Jiangxi §10.

96 HU *The Sexual Revolution in the Kiangsi Soviet*, str. 483.

97 HUANG 2005, str. 176. Zákon o manželství Sovětské republiky Jiangxi článek 11, Zákon o manželství 1980, §33.

98 HUANG 2005, str. 177.

99 Rozvod dle Občanského zákoníku KMT byl možný na základě rozhodnutí soudu, pokud ten shledal, že byly naplněny důvody rozvodu obsažené v článku 1052, jako např. *adulterium*, bigamie (v subjektivní lhůtě 6 měsíců), pokus o vraždu apod.

Přesto se i proti této velmi omezené formě rozvodu, jíž se žena mohla domoci rozloučení manželství proti vůli svého manžela, stejně jako proti sňatečné volnosti, jež jsou základními principy Zákona o manželství 1950, zdvihla silná vlna odporu. A to nejen ze strany mužů-zemědělců, ale i části žen, do určité míry neprovdaných dívek, jež se obávaly omezené možnosti uzavření sňatku, ale především tchyní, které zavedením zákona ztrácely zásadní pravomoci nad snachami, jež by jim tímto nemusely prokazovat povinnou úctu a podřízenost.

5.8.2. Varianty rozvodu

Zákon o manželství 1950 zachovává možnost rozvodu dohodou, ovšem nově s podmínkou registrace, tj. pouze dvoustranná smlouva uzavřená mezi manželi, metoda dovolená Občanským zákoníkem KMT, již není dostatečná z hlediska právního ukončení manželství.¹⁰⁰

Dále zákon uznává rozvod rozhodnutím soudu poté, co proběhla neúspěšná mediace. Zde záleží zcela na úvaze soudu, zda shledá, že došlo k takovému rozvratu manželství, aby byl rozvod opodstatněný řešením situace¹⁰¹.

Zákon dále zařazuje řadu výjimek vyplývajících z aktuální politické situace, jak bude popsáno níže.

5.8.3. Rozvod na základě vzájemného souhlasu manželů

V případě rozvodu manželství se souhlasem obou manželů mohly nastat dvě situace.

Manželé se společně dohodli na rozvodu a všech dalších podstatných okolnostech, jako byla např. péče o děti, majetkové vypořádání, bydliště apod. a tuto skutečnost společně oznámili správnímu úřadu (příslušná je obvykle místní lidová vláda). Ten zkoumá, zda a jakým způsobem se strany dohodly na péči o děti a na majetkovém vyrovnání. Pokud je toho názoru, že úprava těchto vztahů je vhodná, rozvod zaregistruje a vystaví potvrzení o rozvodu. Předložení tohoto potvrzení je podmínkou uzavření dalšího manželství.

V případě, že oba manželé s rozvodem souhlasí, ale nemohou se dohodnout např. na majetkovém vyrovnání, proběhne minimální participace soudu, jež má za účel pouze vyřešit

---

100 Občanský zákoník KMT, článek 1049, 1050, Zákon o manželství 1950, §17.

101 Zákon o manželství 1950, §17.

tyto sporné otázky. Pokud obě strany s rozvodem souhlasí, není na místě mediace a do svobody jejich rozhodnutí není zpravidla zasahováno, i když literatura uvádí i výjimky.¹⁰²

Rozvod po vzájemné dohodě je možný mezi jakýmkoliv osobami, tj. i tehdy, pokud by byl jednostranný rozvod zakázán, např. pokud je žena těhotná, jeden z manželů je voják v aktivní službě, apod.

5.8.4. Mediace jako kompromis

Rozpor mezi oficiální politikou strany, která hlasitě hovoří o rovnoprávnosti mužů a žen, o svobodě sňatků a rozvodů a jež na druhou stranu stejně hlasitě propaguje ochranu majetkových a „feudálních“ práv skupiny obyvatelstva bez ohledu na práva skupiny slabší, našel alespoň částečné řešení ve smírčím řízení – mediaci *tiaojie* 调解.

Mediace dávala prostor pro odmítnutí rozvodů z „bagatelních“ příčin a pro potlačení chování, jež překračovalo meze, které obecný společenský názor stanovil pro manželské soužití. Důraz kladený na mediaci mohl vhodně reagovat na politické a společenské ovzduší: v případě „feudálních“ sňatků mohla být uplatňována velmi mírně nebo vůbec, v případě sňatků uzavřených již podle Zákona o manželství 1950 mohla být uplatněna naopak se vší tvrdostí. Jednalo se o kompromis, který umožnil udržet alespoň zdání souladu s ideologií tehdejší komunistické strany a zároveň zmírnit odpor výrazné části obyvatelstva proti části propagovaných principů.

Přesto byl odpor i proti omezené možnosti rozvodů iniciovaných ženami vysoký a implementace Zákona o manželství 1950 manželského zákona byla provázena násilím proti ženám, jež se domáhaly úniku z dosahu manžela a jeho příbuzných, stejně tak jako vysokým počtem sebevražd, v něž vyústila nemožnost takového úniku.¹⁰³

---

102 Zákona o manželství 1950, §17, HUANG 2005, str. 154 - uvádí případ, kdy byla manželům zamítnuta společná žádost o rozvod na základě intervence komunistické strany, která požadovala, aby manželé šli příkladem ostatním a nerozváděli se. Přesto je otázkou, zda se nejednalo spíše o politickou z vůli, neboť takové jednání je v rozporu se Zákonem o manželství 1950 a v případě vzájemného souhlasu není zákonem poskytnut žádný prostor pro uvážení soudu.

103 HUANG 2005 str. 179, ZHANG *Une loi sur le mariage qui répond strictement à nos besoins*, str. 24.

5.8.5. Rozvod jednostranný

Jak již bylo řečeno, jednostranný rozvod je sledován s nelibostí a je snaha přimět manžele ke vzájemné dohodě ať už na rozvodu nebo na usmíření.

I jednostranný rozvod je tedy za určitých okolností možný, nicméně oproti původně zamýšlené volnosti je silně omezen tzv. povinnou mediací *tiaojie*. Ta rozvodu bez souhlasu jedné ze stran musí předcházet vždy. Mediace provádí místní správní orgán a případně soud. Jako nejvýznamnější prvek se zde zkoumá *ganqing*, tedy vzájemný vztah manželů, *affectio maritalis*. Právě v rámci mediačního procesu se zkoumá, zda lze tento vztah napravit či zda je rozvrat již tak hluboký, že náprava není možná a setrvání v manželství by bylo přílišným břemenem pro všechny zúčastněné strany. Až v případě neúspěšnosti mediace může soud rozhodnout o rozvodu manželství.

Mediace v čínském stylu je natolik specifická, že je třeba alespoň povrchně popsat průběh.

V souladu s maoistickou ideologií je zdůrazňován princip linie mas, vyšetření všech okolností a dosažení dohody stran, neboť rozhodování soudu z nadřazené pozice je považováno za rozpor s ideologií.

Mediace probíhá na dvou úrovních. v první úrovni je prováděna místním správním úřadem, zpravidla tedy místní lidovou vládou, za spolupráce zaměstnavatelů stran, jejich příbuzných, příslušných orgánů domovské obce ženy, místní stranické organizace a místní organizace Federace žen. Správní orgán je ovšem oprávněn se pouze pokusit o smír, není oprávněn rozhodnout o rozvodu.¹⁰⁴

Pokud je tato úroveň mediace neúspěšná a jedna ze stran stále trvá na rozvodu, přesouvá se věc k příslušnému soudu. Ten opět provádí mediaci, a to nikoliv v rámci jednání v soudní síni, ale na místě samém, kde se manželé zdržovali, mezi jejich přáteli apod. v rámci řízení může kteroukoliv ze stran předvolat.¹⁰⁵ Soud se snaží buď přimět strany ke smíru anebo ke vzájemnému souhlasu s rozvodem, detailně zkoumá důvody partnerského nesouladu a aktivně se je pokouší řešit za účasti příbuzných, zaměstnavatelů atd., např. zprostředkováním

---

104 WANG 1951, str. 55. I zde ovšem existují procedurální výjimky, jako např. v případě rozvodu s dlouhodobě nepřítomným vojákem.

105 WANG 1951, str. 68.

samostatného bydlení pro manžele v případě sporů s příbuznými, změnou zaměstnání v případě dlouhodobého odloučení manželů apod. Pokud je mediace přesto neúspěšná, soud rozhodne buď povolením rozvodu a stanovením podmínek vypořádání, nepovolením rozvodu, nebo návrh prostě zamítne.¹⁰⁶

K žalobě je příslušný soud žalované strany.¹⁰⁷ Rozhodnutí soudu o rozvodu nabude účinnosti bez ohledu na to, zda bylo doručeno stranám.¹⁰⁸

Pokud v průběhu mediace vyjde najevo, že si manželé přejí obnovit manželské vztahy, oznámí soud příslušnému správnímu úřadu, že manželství pokračuje. Ten o tom vydá potvrzení.¹⁰⁹

Mediaci prováděnou místním správním úřadem je možné přeskočit a podat návrh na rozvod rovnou k místně příslušnému soudu. Pro řízení před soudem není třeba žádného předchozího rozhodnutí správního orgánu. Obvykle se tak dělo tehdy, pokud správní orgán činil obstrukce či blokoval další průběh rozvodového řízení, neboť jeho povinností je po neúspěšné mediaci předat věc příslušnému soudu, avšak místní stranické organizace rozvody často blokovaly a v mnoha případech i fyzicky bránily ženám doručit žádost o rozvod soudu.¹¹⁰

Tak jako v případě uzavření sňatku je nutná osobní účast obou stran, tak i žádost o rozvod je nutné podat osobně, jakákoliv možnost zastoupení je vyloučena. Toto ustanovení primárně sloužilo k ochraně manželů, aby se vyloučily zásahy rodinných příslušníků, kteří nebyli s chováním manželů spokojeni. Na druhou stranu je toto ustanovení i překážkou rozvodu zpravidla pro ženy, kdy nebylo neobvyklé, že manžel či jeho příbuzní neumožnili ženě opustit dům a žádost podat, navíc samostatný pohyb žen na veřejnosti v období počátku ČLR zdaleka nebyl obvyklý.¹¹¹ V takových situacích nezbýval, než zásah místní stranické organizace či Federace žen, které by přesvědčily zúčastněné strany ke spolupráci.¹¹²

---

106 WANG 1951, str. 54.

107 WANG 1951, str. 70.

108 WANG 1951, str. 74.

109 Zákon o manželství 1950, §17.

110 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 152, 157, WANG 1951, str. 55, 67.

111 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 149.

112 WANG 1951, str. 68.

Soudní řízení tehdy probíhalo bez poplatků a bez nutných nákladů na právní zastoupení, což přeci jen k dostupnosti rozvodu přispělo.¹¹³

5.8.6. Důvody rozvodu

Vzhledem k diskreční pravomoci soudů ve věci rozhodnutí o rozvodu, lze těžko hovořit o oficiálních důvodech rozvodu, nicméně vždy je třeba hledět na základní principy Zákona o manželství 1950.

Adulterium obvykle důvodem rozvodu je (navíc se po určitou dobu jednalo o trestný čin).

Spáchání některých trestných činů, např. proti rodině či revoluci je též přijatelným důvodem rozvodu, naopak řízení v opilosti ne.

Stejně tak není dostatečným důvodem věkový rozdíl (kdy je žena starší, jak tomu bylo obvykle u tradičních sňatků) či prostá nevzdělanost manželky a její neochota podporovat revoluční úsilí, vycházet z domu za prací či navštěvovat politické schůze, pokud se nejednalo o skutečnou sabotáž. Vůči ženám je tady, alespoň oficiálně, stanovena vyšší míra tolerance, neboť předsudky předchozího zřízení šlo těžko ze dne na den opustit, zvláště ve venkovských oblastech.

Ani ekonomické obtíže domácnosti se nepovažují za dostatečný důvod rozvodu.¹¹⁴

Týrání a domácí násilí obvykle může být důvodem rozvodu, na druhou stranu, domácí násilí vůči snase ze strany příbuzných manžela jako důvod rozvodu považováno není, samozřejmě za předpokladu, že manželské soužití je jinak dobré. Zde se klade důraz na nutnost převýchovy tchyně, vysvětlení a propagandu. Životní podmínky týraných snach zde stále ještě ustupují do pozadí před povinnou synovskou poslušností - odpor ze strany syna, manžela snachy, vůči svým rodičům vůbec nepřichází v úvahu - a snacha je nucena špatné zacházení strpět a doufat v lepší zítřky.¹¹⁵

Zákaz domácího násilí, nejasně vyplývající ze třetí části zákona a §13 zákona, se totiž týká

---

113 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 8.

114 WANG 1951, str. 60, 61, 62.

115 WANG 1951, str. 65.

výhradně násilí páchaného mezi manželi a rodiči na dětech, nikoliv mezi příbuznými žijícími ve společné domácnosti. Zákon sice zavádí určitou míru svobody manželských vztahů a zákaz donucení co se týče uzavření manželství, avšak narušení tradičních vztahů v domácnosti přenechává spíše propagandě, výslovně se v tomto ohledy nevyjadřuje a problematické domácí vztahy za důvod rozvodu nepovažuje. Pro nás je dnes těžko pochopitelná situace, kdy snacha na příkaz tchyně dostává k jídlu pouze odpadky a v mrazech se obléká do jediných letních šatů, zatímco zbytek rodiny žije blahobytným životem, a manžel nejen že proti takovému jednání nezakročí, ale ani ženě neposkytne trochu lepší zacházení ze strachu před matkou. Zvláště když si žena sice stěžuje na chování tchyně, ale svůj vztah s manželem považuje za bezproblémový. Nicméně realita tradiční rodiny žijící dle neokonfuciánské ideologie skutečně mohla být i taková a nový zákon na tom v podstatě nic nezměnil.¹¹⁶

5.8.7. Rozvod některých osob

Specificky bylo nahlíženo na jednostranné rozvody ze strany osob, jež spadaly do některé z tradičních a novým zákonem zakázaných kategorií manželství, jež byla považována za příliš „feudální“ a nebyla tudíž hodna ochrany od okamžiku, kdy se slabší strana rozhodla pro jednostranné ukončení, tj. v okamžiku prokazatelného zániku *ganqing*. Oběti byly oprávněny rozvést se bez souhlasu druhé strany a obvykle bez mediace, pouze na základě rozhodnutí soudu.¹¹⁷

Žena, která po vyhlášení zákona v manželství žila společně s vedlejší manželkou, měla právo žádat o rozvod a právo na podíl z manželova majetku k vlastnímu zabezpečení. Rozvod měl být povolen, bez diskrečního oprávnění soudu nebo správního orgánu, s výjimkou manželek vojáků v aktivní službě, jak bude popsáno níže. Muž, který žil v manželství s více manželkami po vyhlášení nového zákona, byl oprávněn se rozvést pouze s manželkou novější a to bez mediace, pouze na základě jeho žádosti, nicméně i tato manželka měla právo na podíl na majetku muže ke své výživě. Naopak s první manželkou neměl právo se rozvést bez jejího souhlasu!¹¹⁸

---

116 WANG 1951, str. 65.

117 WANG 1951, str. 33.

118 WANG 1951, str. 24.

Ačkoliv zákon takový způsob ukončení svazku nezná, je třeba si uvědomit, že postavení například zástupů konkubín, žijících v domech místních boháčů, bylo považováno za problematické. Již Občanský zákoník KMT takové svazky ignoruje a považuje je výhradně za občanskoprávní vztahy vzniklé na základě smlouvy, ačkoliv soudy konkubínám poskytovaly jistou ochranu proti jednostrannému zapuzení ze strany manžela, jako členkám domácnosti.¹¹⁹ I nový Zákon o manželství 1950 se stavěl k takovým svazkům vysloveně nesouhlasně, a dále je nijak neupravoval, ani jim nestanovil právní ochranu. Přesto fakticky bylo na většinu takových manželství, minimálně v otázce rozvodu, nahlíženo stejně jako na manželství a i přes zvýhodnění při rozvodové proceduře, byl většinou kladen důraz na dodržení procedury stanovené zákonem pro rozvod. Nejen z formálních důvodů, ale ženám, žijícím v takových manželstvích, často manžel či jeho rodina bránili v odchodu a novém sňatku, případně jim odmítali vyplatit odškodné. Až rozhodnutí soudu zpravidla bylo respektováno.

Do výše uvedené skupiny řadíme samozřejmě svazky konkubín a vedlejších manželek, dále svazky *tongyangxi*, faktické svazky otrokyň a nevolnic s příslušníkem rodiny, svazky uzavřené bez souhlasu manželů či na základě prodeje nevěsty. V těchto případech nesmí dojít k zapuzení ze strany manžela proti vůli ženy. *Tongyangxi* měly právo opustit domácnost bez ohledu na názor snoubence či tchyně a vrátit se k rodině, případně uzavřít sňatek s jinou osobou, pokud jejich manželství ještě nebylo konzumováno. V případě že ano, bylo třeba rozhodnutí soudu. „Adoptivní“ rodina *tongyangxi* neměla právo vynutit si sňatek či požadovat úhradu nákladů na její výchovu. Nebylo přípustné *tongyangxi* za ukončení smlouvy jakkoliv postihovat, pokud si sama nepřála ve svazku zůstat, neboť smlouva byla uzavřena bez jejího souhlasu či dokonce vynucena násilím.¹²⁰ Výjimku tvořily *tongyangxi*, jež byly prodány jako budoucí manželky do rodin vojáků v aktivní službě, viz níže.

Ve všech těchto případech platí princip *bugao buli* – ve smyslu kde není žalobce, není ani soudce. Zákonodárce pojal názor, že by nebylo rozumné automaticky přistoupit k pravé retroaktivitě a zrušit všechny svazky, jež nový zákon zakazuje. Proto jsou tato manželství považována za platně uzavřená až do okamžiku, kdy některá ze stran učiní kroky k jejich ukončení.

---

119 BERNHARDT 2002, str. 188, 189, více viz kapitola 7 The Property Rights of Concubines in the Imperial and Republican Periods.

120 WANG 1951, str.18.

Manžel nemůže žádat o rozvod po dobu těhotenství manželky a minimálně jeden rok po porodu. Žena takto omezena není.

Manželka (a teoreticky i manžel) příslušníka Rudé armády v aktivní službě se nemůže rozvést bez souhlasu manžela. Tento zákaz byl velmi přísný, vztahoval se např. i na *tongyangxi*, které jinak mohly dosáhnout rozvodu pouze na základě vlastního uvážení.¹²¹ Tento zákaz nacházíme, výslovně pro manželky vojáků, již v Zákoně o manželství Sovětské republiky Jiangxi.¹²² Odůvodněním pak byla ochrana rodinných práv vojáků, kteří vzdáleni od domova brání vlast za cenu osobních obětí, za což mají jejich manželky právo na úctu a respekt, avšak jsou takto omezeny na svobodě rozvodu. Pokud byl rozvod motivován chudobou manželky, doporučovalo se poskytnout jí určitou podporu např. místní stranickou organizací apod., pokud je důvodem rozvodu manželský nesoulad, dostalo se dotyčné žadatelce nejen zamítnutí žádosti, ale také kritiky a školení o důležitosti lásky k vlasti.¹²³ Nadto se toto ustanovení mělo aplikovat i v situaci, kdy od sebe manželé nebyli odloučeni z důvodu bojových úkolů a žili společně v jedné domácnosti.¹²⁴

Vzhledem k potřebě plného nasazení vojáků byl zde tedy učiněn ústupek na úkor žen žijících v manželství uzavřeném z donucení na základě starších právních předpisů, jejichž odstranění si brala za úkol nová vláda i nový zákon. Morálka a zájem vojáků sejevily jako důležitější.

V zákoně byla stanovena určitá výjimka pro partnerky dlouhodobě nezvěstných vojáků: pokud se manžel s manželkou nespojil po dobu dvou let od vyhlášení zákona nebo byl nezvěstný alespoň dva roky před vyhlášením zákona a zároveň alespoň rok po vyhlášení, mohl soud na návrh rozhodnout o rozvodu. v mnoha případech však byl vyžadován i důkaz nepřítomnosti manžela, důkaz snahy získat informace o jeho pobytu například u jednotky, známých, příbuzných apod.¹²⁵

Pokud tedy voják souhlas k rozvodu nedal, rozvod nebyl možný. V nekřiklavějších případech se jediným řešením jevila mediace a poučení ze strany politického vedení armády, tedy

---

121 WANG 1951, str. 112, *Hunyinfajianghua*, str. 29.

122 Zákon o manželství Sovětské republiky Jiangxi, §11.

123 *Hunyinfajianghua*, str. 23, 24.

124 WANG 1951, str. 115.

125 Zákona o manželství 1950, §19, WANG 1951, str. 116.

příslušné jednotky a jejího velitele, kteří se ve věci mohli angažovat a kritikou přimět dotyčného vojáka dát souhlas s rozvodem či zrušením zásnubní smlouvy. Zákaz tradičních forem manželství, i těch nejodsuzovanějších, se tak manželék a snoubenek vojáků vůbec netýkal, s výjimkou zákazu uzavřít takový sňatek po vydání zákona.¹²⁶

Rozvod nebyl možný ani rozhodnutím soudu, i když i zde pravděpodobně docházelo k výjimkám.¹²⁷ Nejvyšší soud se však k jakýmkoliv výjimkám stavěl velice odmítavě a požadoval aplikovat ustanovení §19 s maximální přísností vůči manželkám (a teoreticky i manželům) vojáků a ochranu „rodinných“ zájmů vojáků stanovil jako absolutní prioritu.¹²⁸

Tato ustanovení se samozřejmě nevztahovala na příslušníky armády KMT na Taiwanu.¹²⁹

V praxi však byli jednotlivci navíc předmětem řady omezení, která vyplývala pouze z různých interních směrnic a se zákonnou úpravou vůbec nesouvisela, avšak fakticky omezovala možnost rozvodu. Jednalo se často o nutnost souhlasu komunistické strany, spolupracujících kádrů, nadřízených či dalších osob, jež byly s konkrétní osobou ve vztahu nadřízenosti a podřízenosti, tj. obvykle osoby či organizace, jež byly dotazovány v průběhu mediace. Typicky takové směrnice ovlivnily nejen důvody, z jakých mohlo být o rozvod žádáno, ale i například lhůty, ve kterých mohla být žádost o rozvod předložena soudu.¹³⁰ Taková nařízení mohla silně ovlivnit i rozvod po vzájemném souhlasu obou stran, bez ohledu na zákonná ustanovení.¹³¹ Požadavkem zde byla především povinnost „jít příkladem masám“, v souladu s nesouhlasným postojem komunistické strany a společnosti k rozvodu jako takovému. Bez ohledu na proklamace o svobodě manželství, prioritou bylo nerozvádět se. Nastávaly tak situace, kdy byli jednotlivci disciplinárně trestáni, pokud se pokusili využít práv daných

---

126 Vzhledem k neexistenci právní úpravy neplatnosti manželství je otázka, zda nedodržení takového zákazu založí platné manželství.

127 WANG 1951, str. 114, výjimky existovaly, ale je otázkou, zda se nejednalo jen o neznalost či překročení pravomocí místním soudem viz HUANG 2005, str. 178.

128 Usnesení Nejvyššího soudu Zuigao renmin fayuan guanyu chuli xianyi gemingjunre hunyin wentide zhishi ze dne 21. 4. 1951.

129 WANG 1951, str. 120.

130 V románu *Čekání na Lina*, autor popisuje situaci, kdy dle nařízení vojenské nemocnice voják v aktivní službě nesměl podat návrh na rozvod po dobu 18 let od ukončení manželských styků s manželkou. V případě neuposlechnutí nejen že nemohl očekávat souhlasné stanovisko nadřízených, kteří byli v průběhu mediace dotazováni, ale naopak mohl očekávat i kázeňský postih. Více viz HA, Jin. *Čekání na Lina*. 1. Praha: Odeon, 2001. 283 s. ISBN 8020710949.

131 HUANG 2005, str. 154.

zákonem.

5.8.8. Péče o děti po rozvodu

Zákon poznamenává, že pokrevní vztah mezi dětmi a oběma rodiči zánikem manželství nekončí a oba rodiče zůstávají rodiči bez ohledu na to, kdo děti vychovává.¹³² Odpovědnost za jejich vzdělání a výživu zůstává na rodičích.

Kojenci náležejí po rozvodu matce, z praktických důvodů. Pokud se po odstavení rodiče nedohodnou, kdo bude děti vychovávat, rozhodne na návrh soud.

Otec je povinen nést nutné náklady na živobytí a vzdělání dětí, ať už plně nebo částečně. Trvání vyživovací povinnosti vůči dětem je na dohodě jejich rodičů, případně na rozhodnutí soudu. Vyživovací povinnost je možné plnit naturálně nebo peněžitě.¹³³ Otec může být vyživovací povinnosti zcela či částečně zbaven, pokud se žena znovu vdá a nový manžel je ochoten nést náklady na výživu dětí částečně nebo zcela.¹³⁴ V praxi pak mohla být jeho vyživovací povinnost omezena či úplně zrušena v situaci, kdy vypořádací podíl manželky na majetku po rozvodu postačí k výživě dětí, či v situaci, kdy je manželka ve výrazně lepší ekonomické situaci, než manžel.¹³⁵

Problematická situace vdov, které si za předchozího režimu musely vybrat, zda zůstat vdovami v rodině zemřelého manžela, či se znovu provdat s vyhlídkou, že jim příbuzní odeberou děti, se tímto alespoň částečně vyřešila; tchyně či další žijící příbuzní nemají právo ženě odebrat děti, i když ta se znovu provdá.¹³⁶

Zajímavá situace je ohledně jména manželů a dětí. Zákon manželům garantuje stejné právo na vlastní jméno, resp. příjmení, ženy tedy nejsou nuceny při uzavření manželství přijímat jméno manžela, jak tomu bylo dříve dle Občanského zákoníku KMT.¹³⁷

---

132 Zákon o manželství 1950, §20.

133 Zákon o manželství 1950, §21.

134 Zákon o manželství 1950, §22.

135 WANG 1951, str. 101.

136 WANG 1951, str. 79.

137 Občanský zákoník KMT, článek 1000.

Zákon nestanoví způsob určení jména dětí, proto je na úvaze dětí, resp. v dětství rodičů, jaké bude příjmení dětí, tj. zda příjmení matky či otce.¹³⁸

5.8.9. Majetkové vypořádání po rozvodu

Majetek ženy nabytý před sňatkem (typicky věno) musí být po zániku manželství ženě vrácen. Tato povinnost je stanovena v zákoně výslovně pouze pro majetek ženy, přesto existují názory, že se tato povinnost vztahuje i na majetek muže nabytý před manželstvím.¹³⁹

O ostatním majetku, tedy o majetku společném, se strany dohodnou. Pokud ne, rozhodne, na základě specifických okolností v domácnosti, soud, se zvláštním zřetelem na ochranu práv ženy a dětí.¹⁴⁰ Nicméně odborníci zdůrazňují, že vypořádání nutně nemusí být „půl na půl“, ale záleží na konkrétní situaci.¹⁴¹ Z tohoto vcelku jasně vyplývá, že rovnoprávnost manželů ohledně nároku na společný majetek po rozvodu zůstala spíše teoretická a pokud se obě strany nedohodly, bylo na uvážení soudu, jakým způsobem posoudí životní podmínky obou a rozdělí majetek. V některých případech bylo ženě upíráno právo na podíl ze společného majetku, pokud by vyplacení tohoto podílu mělo ohrozit zemědělskou produkci. Dokonce pokud majetek vnesený ženou do manželství ženě poskytoval dostatečnou obživu, mohl jí být podíl na společném majetku upřen zcela.¹⁴²

Pokud za dobu trvání manželství vznikly pohledávky za manželi, je třeba je vypořádat z majetku nabytého manželi za trvání manželství. Pokud společný majetek manželů neexistuje nebo pokud je předlužen, je za úhradu dluhů odpovědný muž.¹⁴³ Přesto, že je povinnost muže zde takto explicitně stanovena, objevily se názory, že v situaci, kdy je žena v ekonomicky výrazně silnějším postavení, může tato povinnost přejít na ni.¹⁴⁴ Dluhy, které nejsou společné, hradí každý sám.¹⁴⁵

---

138 WANG 1951, str. 80.

139 Zákon o manželství 1950, §23, WANG 1951, str. 94.

140 Zákon o manželství 1950, §23.

141 WANG 1951, str. 102.

142 WANG 1951, str. 101, Zákon o manželství 1950, §23.

143 Zákon o manželství 1950, §24.

144 WANG 1951, str. 95.

145 Zákon o manželství 1950, 24.

5.8.10. Vyživovací povinnost manželů po rozvodu

V případě, že se jeden z bývalých manželů po rozvodu dostal do existenčních potíží, je druhý manžel povinen mu pomoci, za předpokladu, že se postižený ještě neoženil/nevdal. Na délce trvání vyživovací povinnosti se strany měly dohodnout, pokud k dohodě nedošlo, mohl rozhodnout soud.¹⁴⁶ Jinak není zavedeno žádné výživné specificky pro neprovdanou rozvedenou ženu, ta je výživou odkázána na vypořádací podíl, pokud jej obdržela, a na svůj výlučný majetek.¹⁴⁷

5.8.11. Neplatnost manželství

Zákon ani podzákonné předpisy úpravu neplatnosti uzavření manželství neobsahují, na rozdíl od Občanského zákoníku KMT.

5.9. Osvojení

Zákon o manželství adopci neupravuje.¹⁴⁸ Odborná literatura je toho názoru, že pro adopci je třeba souhlas obou rodičů dítěte, tj. nejen otce, jak tomu bylo dle tradičního práva, případně dítěte samotného, pokud je dospělé. Pro adoptivní rodiče a děti pak platí ustanovení zákona o manželství obdobně, jako pro biologické rodiče a děti.¹⁴⁹

5.10. Národnostní menšiny

Zákon umožňoval samostatnou úpravu manželství v oblastech osídlených národnostními menšinami, pro něž měly být závazné pouze principy Zákona o manželství 1950, nikoliv doslova jeho text. Toto ustanovení nebylo vedeno ani tak respektem k místním zvyklostem, jako spíše snahou ušetřit náklady na propagaci v nejproblematičtějších oblastech a důvodnou obavou, že by implementace zákona mohla skončit občanskou válkou.

Ke slovu přichází odvěké východisko s kozou a vlkem. Zavedení nového manželského práva

---

146 Zákon o manželství 1950, 25.

147 WANG 1951, str. 97, Zákon o manželství 1950, §23.

148 Zákon o manželství 1950, §13.

149 WANG 1951, str. 85.

do praxe bylo ponecháno na místních lidových vládách, a pokud došlo k problémům, byla soudy odmítnuta aplikace zákonných ustanovení s odůvodněním, že v těchto oblastech je udělena výjimka, obvykle na úkor žen, jež se domáhaly rozvodu.¹⁵⁰

5.11. Závěr

Přijetí Zákona o manželství 1950 bylo primárně propagováno jako ochrana práv žen, jež měly mít maximální prospěch z nového systému manželského práva, který prosazuje nejen rovnoprávnost v manželství, ale i ochranu majetkových práv žen. Ačkoliv se toto jeví jako účelová rétorika, přinesl zákon ženám skutečně spíše prospěch, ať už v podobě poskytnutí majetkových práv oddělených od rodiny otce či manžela, či v podobě možnosti rozvodu manželství a garance práva na vlastní právní i společenskou existenci.

Pokud pomineme problémy spojené s vymáháním některých těchto práv, přesto na soudních statistikách můžeme pozorovat značný vývoj v podobě povědomí žen o právech a povinnostech v manželství a právu na jejich ochranu.¹⁵¹ V praxi se rychlá dostupnost rozvodů pro ženy ukázala jako skutečně důležitá a principiální pro kádry, které nad implementací dohlížely.¹⁵² Navzdory mnoha vraždám a nuceným sebevraždám, které provázely zavádění nového zákona, je třeba zmínit i právě vysoké množství rozvodů iniciovaných ženami, jež umožnilo značnému počtu žen únik z problematických manželství.¹⁵³

Přesto, implementaci zákona jako celku můžeme považovat za převážně neúspěšnou a to především na venkově, život ve městech se více blížil západnímu stylu života. Neúspěch byl způsoben odporem, který vůči zákonu zachovávali primárně samotní členové komunistické strany, a tím i nedostatečnou podporou a předčasným ukončením kampaně propagující nový zákon.

---

150 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 163.

151 GREEN DORROS, str. 389., DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 144, HUANG 2005, tabulky str. 189, 190.

152 ZHANG *Cong ding xian guan che hun yin fa de qing kuang zhong dui ge di fulian tichu jidian yijian*, str. 26.

153 DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 43, ZHANG *Une loi sur le mariage qui répond strictement à nos besoins*, str. 24.

Je obtížné dovozovat, zda byl Zákon o manželství 1950 smeten se stolu pouze z důvodu náročnosti své propagace. Vzhledem k ostatním kampaním, jež měly odstranit feudální zlozvyky, je poněkud překvapivé, že na kampaň za realizaci nového manželského práva již nezbyly zdroje. Nicméně v období, kdy byla kampaň v podstatě ze dne na den ukončena, můžeme pozorovat změnu postoje k ženám a jejich předpokládanému postavení ve společnosti. Možná bylo jedním z důvodů ustoupení od rozsáhlejší implementace této zákonné normy i zjištění, že mobilizace ženské pracovní síly je možné dosáhnout i beze změny manželského práva.

6. Zákon o manželství z roku 1980

6.1. Okolnosti přijetí zákona

Přijetí zákona předcházelo několik významných událostí. V průběhu roku 1976 zemřel Zhou Enlai, Zhu De a nakonec i Velký kormidelník, čímž oficiálně skončila Kulturní revoluce. Gang čtyř se ujal moci, aby byl obratem svržen. Do čela vlády i komunistické strany se postavil Hua Guofeng, aby byl následně odstaven od moci, jíž se definitivně ujal Deng Xiaoping. To vše provázelo chaos, deziluze a ztráta důvěry v Komunistickou stranu. Úmrtí Mao Zedonga mělo za následek řadu dlouho očekávaných politických a společenských změn. Deng se snažil co možná rychle se vypořádat s Maovým odkazem a začal budovat v ČLR „socialismus s čínskými rysy“ v duchu čtyř modernizací a čtyř základních principů.^{xii}

Zákon o manželství byl přijat v září roku 1980. Počátek 80. let byl ještě stále do určité míry obdobím chaosu a experimentů. Veškerý nový vývoj probíhal pod taktovkou několika osobností, z nichž většina pamatovala ještě revoluční boje za první čínské republiky, a směřovala k upevnění moci několika vyvolených, stabilizaci země, transformaci ekonomiky prostřednictvím zahraničních investic a mezinárodního obchodu na raně kapitalistickou ekonomiku zaměřenou na základní výrobu, jejíž hlavní předností jsou stabilní politické prostředí, tržní ekonomika a extrémně levné lidské zdroje.

Období konce 70. a počátku 80. let bylo z hlediska normotvorby dynamické; je přijímána řada nových a pro ČLR nevídaných zákonů, v akademickém prostředí jsou projednávány otázky a pojmy do té doby nemyslitelné.

Zahájena tak byla reforma zemědělská, jejímž předmětem byla nová právní úprava obdělávání a správy půdy v ČLR, následně reforma ekonomická, jež se zaměřila na obnovení mezinárodního obchodu a vznik základních tržních mechanismů, a reforma demografická, která rozšířila a zpřísnila do té doby již aplikované kvóty upravující porodnost, tzv. politika jednoho dítěte.

Nová ideologie fakticky odstoupila od většiny ideálů předchozího období a postavila se k nim odmítavě. Třídní boj a linii mas nahradilo modernizační úsilí a postupný příklon ke kapitalistické ekonomice, tržnímu stalinismu a konzumnímu způsobu života. Podnikat, zbohatnout (pokud možno rychle) a hromadit soukromý kapitál je považováno za pozitivní a společensky přínosné.¹⁵⁴ Socialismus se stává prázdným pojmem.

Jedním z aspektů této nové ideologie bylo i přehodnocení postavení žen v čínské společnosti. Nový pohled na ženy je v příkrém rozporu s politikou předchozích let, tj. v období kritiky Lin Biao a Konfucia, a návratem k tradičním rodinným hodnotám a neokonfucianismu.¹⁵⁵

Ženy se již nemají nutně zapojovat do společenských a ekonomických procesů přímo. Jejich pozice má být subsidiární, mají podporovat muže v novém úsilí, ale ideálně z pozice domova, jako pečovatelky o (jedno) dítě a manželovy rodiče, případně jako zaměstnankyně na nižších pozicích, ovšem za předpokladu dokonalé péče o domácnost.¹⁵⁶ Nová politika utřala veškeré debaty na téma ekonomické nezávislosti žen a zapojení mužů do péče o rodinu a domácnost. Ustoupeno bylo od komunizace „ženské“ práce jako je péče o děti, staré a nemohoucí osoby, domácí práce apod. Investice do této oblasti byly nově považovány za zbytečné plýtvání, neboť ženy tyto služby mohly poskytovat v rámci své rodiny či prostřednictvím příbuzných (žen) bezplatně a bez nutnosti jakýchkoliv investic ze strany státu. Nadto se tím snížil podíl žen na trhu práce a tím pádem se i omezila vzrůstající nezaměstnanost. Péče o domácnost a rodinu se definitivně stala pouze soukromou povinností žen a princip „dvojí směny“ se stal

---

154 PEERENBOOM 2000, str. 55.

155 Kampaň kritizující Lin Biao a Konfucia se silně zaměřila na hledání příčiny útlaku žen v čínské společnosti a odmítla tradiční rodinu, jejíž propagace byla spojována právě s Lin Biaem. Zahrnovala i pohled na čínské dějiny z genderové perspektivy, rozbor příčin postavení žen v čínské společnosti a snahu zaměřit se na „ženskou otázku“. Hledala způsob řešení problému rovnoprávnosti a požadavků žen bez toho, že by byly označovány za buržoazní či opomíjeny vedle „důležitějších“ problémů, jako byl třídní boj či zvyšování produkce. Více viz např. ANDORS 1983, kapitola Theoretical and Political Developments from the Post-Cultural Revolution to 1976.

156 WHYTE 2006, str. 149.

oficiálním standardem.¹⁵⁷

6.1.1. Zemědělská reforma

V duchu *san zi yi bao* 三自一包^{xiii} byla realizována pozemková reforma a tzv. systém výrobní zodpovědnosti jednotlivých domácností *baochan daohu* 包产到户. Nově se motivací stal osobní zisk, spíše než morálním apel. Reforma měla za hlavní cíl dekolktivizaci zemědělství, přerozdělení a privatizaci obdělávání půdy na principu smluvní zodpovědnosti jednotlivých domácností, které uzavíraly na půdu nájemní smlouvy a odváděly sjednané dodávky.

Polní práce probíhala obvykle primitivním způsobem, neboť investice do vybavení se nově staly soukromým problémem jednotlivých domácností a nájemné za zemědělské stroje bylo zbytečným výdajem, pokud lze práci zvládnout ručně, za pomoci členů domácnosti a neomezené pracovní doby. Často je taková polní práce přenechána pouze ženám a dětem, jež plnily kvóty, zatímco muži se věnují práci se zemědělstvím nesouvisející, tedy prestižnější a s podstatně vyššími výdělky.¹⁵⁸

Smlouvy týkající se nájmu zemědělských pozemků, veškerá související jednání, odpovědnost za dodávky, stejně jako přerozdělování výdělku mají na starosti hlavy domácností, což jsou samozřejmě málokdy ženy.

Tato zemědělská reforma proto učinila poslední krok k tomu, aby byly ženy zbaveny půdy, kterou obdržely v rámci pozemkové reformy ve čtyřicátých letech, jež jim měla umožnit ekonomickou nezávislost na mužích a tím společenskou rovnoprávnost.

Reforma měla za následek nejen absolutní závislost starých osob, a žen především, na rodině, vzhledem k neexistenci jakéhokoliv sociálního zabezpečení na venkově a opatřeními na omezení porodnosti, ale přinesla i neblahý dopad na děti žijící ve venkovských oblastech. Rodiny často ve snaze zvýšit si příjem neposílají děti do školy, obvykle dívky, často narozené v rozporu s politikou jednoho dítěte, ale zaměstnávají je prací na poli.¹⁵⁹ To ovšem situaci na venkově navrácí zpět do čtyřicátých let, navíc vzhledem k vysokým výdajům na školní

---

157 ANDORS 1983, str. 151, 152, viz kapitola Post-Mao Policies, DALSIMER, NISONOFF 1987, str. 585.

158 DALSIMER, NISONOFF 1987, str. 592.

159 DALSIMER, NISONOFF 1987, str. 593.

vzdělání a nutnosti péče o staré členy rodiny není pravděpodobné, že by se rodinám podařilo svou situaci v budoucnu zlepšit. Nadto stále silnější důraz na soběstačnost jednotlivých stupňů samosprávy má za následek extrémní decentralizaci a stále omezenější schopnost centrální vlády podřízené správní orgány kontrolovat. To se děje na úkor obyvatelstva, jež je často vystaveno tyranii místního podnikatele či kádrů, kteří tak jednají často na pokyn nebo s tichým souhlasem nadřízených stranických orgánů.

6.1.2. Politika jednoho dítěte

Politika jednoho dítěte, oficiálně zahájená v roce 1979, nebyla v ČLR žádnou novinkou. Omezování porodnosti na základě kvót pro jednotlivé správní oblasti, později bezplatná antikoncepce a interrupce byly již dvacet let pro ČLR běžné.¹⁶⁰

Politika jednoho dítěte měla být pouze dočasným opatřením pro období transformace ekonomiky, maximálně na 20 až 30 let od svého přijetí pro překonání nedostatku zdrojů spojených se změnou ekonomického systému a silnou populací osob v reprodukčním věku.

Přesto přísnost a bezohlednost nového přístupu kontroly porodnosti, vysoké pokuty, tlak na úředníky, kteří politiku vymáhají, stejně tak jako vysoký stupeň korupce jsou dodnes neseny obyvatelstvem s nelibostí. Nadto vzhledem k tomu, že až do roku 2002 neexistovala legislativa s celostátní působností, která by vymáhání a principy politiky jednoho dítěte zastřešovala, byl celý systém řízen pouze prostřednictvím pětiletých populačních plánů, závazný co do výsledku. Jejich vymáhání pak bylo plně v pravomoci místních správních orgánů, jež samostatně rozhodovaly, jaké prostředky použijí.¹⁶¹

To vedlo k problematickému jednání místních stranických organizací, jež se často, ve snaze naplnit kvótu, která byla překročena, dopouštějí excesů, z nichž některé překračují hranice lidského chápání.¹⁶²

---

160 Avšak výsledky byly spíše omezené, vzhledem ke kontroverzi, kterou kontrola porodnosti vyvolávala uvnitř komunistické strany, v důsledku čehož silně trpěla i propagace plánování rodičovství. WHITE 2006, str. 36, 59.

161 Zákon o plánování rodičovství (*Zhonghua renmin gongheguo renkou yu jihua shenyufa*) ze dne 1.9.2002, §22.

162 Nucené sterilizace a interrupce ve vysokém stupni těhotenství, vydírání, únosy apod., DALSIMER, NISONOFF 1987, str. 594, WHYTE 2006, str. 143, 146.

Politika jednoho dítěte byla (a dosud je) neúspěšná především ve venkovských oblastech, kde ústup od jakéhokoliv sociálního zabezpečení pro staré a nemohoucí je pochopitelným důvodem místních obyvatel k odmítnutí nuceného omezení počtu potomků. Vidina situace, kdy jsou čtyři prarodiče odkázáni na výživu jednoho manželského páru, jenž se zároveň stará o vlastního potomka, je skutečně hrozivá.¹⁶³

Požadavek na plánování rodiny se obracel převážně k ženám, sterilizaci žen byla obecně dávána výrazně větší přednost před sterilizací mužů, navzdory podstatně vyššímu nebezpečí zdravotních následků.¹⁶⁴ Stejně tak se stala sterilizace žen faktickou podmínkou získání výhod spojených se statutem rodiče jednoho dítěte. Práce Federace žen, již tak dost omezená, se zaměřila převážně na propagaci politiky jednoho dítěte, nicméně nemohla ovlivnit způsob, jakým byla politika implementována, což vyústilo ve velmi nevýhodnou pozici, ve které se ženy v rámci politiky jednoho dítěte ocitly.

Následkem výše uvedených opatření byl nárůst rozvodů ze strany muže z důvodu sterilizace ženy či porodu dívky, související domácí násilí ze strany manžela a jeho rodičů, infanticida, násilnosti páchané ve snaze splnit místní porodní kvótu, postihy žen (a následně narozených dětí) za nezákonný porod, zdravotní následky po nucených interrupcích a sterilizacích, a dosud trávající naprostá neinformovanost žen, především venkovanek, o antikoncepci.¹⁶⁵

6.1.3. Vývoj čínského právního systému po roce 1978

V rámci modernizace mělo čínské právo obdobný osud jako čínská ekonomika. Právní systém byl původně považován za nástroj pro ovládnutí proletariátu buržoazií. Postupně se stal prostředkem třídního boje, a nakonec, v období od kampaně proti pravičákům, přežitkem, který v ČLR nemá místo ani opodstatnění. v novém politickém a ideologickém prostředí opět začíná existovat. Dosud odmítaný koncept právního státu či *fazhi* (*rule of law* – viz vysvětlivka

---

163 S výjimkou přechodného snížení porodnosti v době trvání kampaně za sterilizaci v letech 1983-1985, jichž bylo dosaženo za cenu drakonických opatření, viz WHYTE str. 137, 140, PALMER, str. 337.

164 WHYTE 2006, tabulka na str. 136, str. 141.

165 DALSIMER, NISONOFF 1987 str. 597. Nová legislativa se snažila řešit tyto problémy tak, že vyhlásila povinnost školit jednotlivé ženy a zakázala porušování práv jednotlivců při implementaci politiky jednoho dítěte, o úspěšnosti si těžko můžeme dělat iluze. Viz např. Zákon o plánovaném rodičovství (*Zhonghua renmin gongheguo renkou yu jihua shenyu fa*) 1.9.2002. §22, § 39, apod., WHYTE 2006 STR. 149, 151.

iii) se stává aktuálním, alespoň v tom ohledu, v jakém se hodí jako nástroj nové ideologie a zlepšení celkového obrazu komunistické strany i ČLR obecně.¹⁶⁶ Z mrtvých vstává soudnictví, prokuratura, ministerstvo spravedlnosti, neboť bez vymahatelnosti smluv není možné úspěšně obchodovat. Velice pomalu se otevírají nové studijní obory spojené s právem, i když vysokoškolské vzdělání se zatím obecnému uznání netěší, přesto se objevují první studenti i právnických fakult.

Nový politický a ekonomický systém vyžadoval odlišný přístup k právu, zvýšení právní jistoty, princip závaznosti smluv, omezení státních zásahů do soukromoprávních vztahů, zvláště v oblasti mezinárodního práva soukromého.

Právo tedy získalo nové postavení ve společnosti, zákony, alespoň do určité míry, měly nově být právními předpisy, jež upravují právní jednání jednotlivců a jsou vymahatelné, nikoliv vládními prohlášeními. Pojmy jako *fazhi* a lidská práva se začínají objevovat v denním tisku. To vše přineslo nutnost ústupu od principu *renzhi*, obvyklého pro předchozí desetiletí, a vydat se, alespoň na oko, cestou právního státu.

V první řadě bylo třeba zhodnotit otázku kontinuity s předchozím obdobím, jež bylo považováno za chybné. Právní kontinuita byla omezena pouze na předpisy, jež byly v ideologickém souladu s novou politikou státu. Stejně tak byla vzata v úvahu i recepce cizích právních předpisů. Počátek nového právního systému a odmítnutí toho původního, byly vyjádřeny především novou ústavou vydanou hned v roce 1978, vcelku rychle následovanou ústavou z roku 1982.

Právní diskontinuita měla za následek vznik nových kodifikací ve většině oblastí práva hned v první polovině 80. let a následně na počátku let devadesátých. Sem patřil Zákon o manželství 1980 a později Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů žen, Zákon na ochranu mladistvých apod.

6.1.4. Rodinné právo a jeho nová úprava

Nová politická linie přinesla posílení úlohy rodiny jako staronové základní ekonomické jednotky. Zdůrazňuje vzájemnou vyživovací povinnost v rámci rodiny a její maximální

---

166 PEERENBOOM 2001, str. 55.

soběstačnost, postupně je opět kladen důraz na podřízenost dětí rodičům a jejich povinnosti vůči starším členům rodiny, včetně povinnosti nést náklady na jejich výživu a veškerou zdravotní péči.¹⁶⁷ Naopak ústup od „socialistické“ politiky a tím i státem financované/poskytované zdravotní a sociální péče, což byl dosud základní argument, jenž měl podpořit omezování porodnosti, s sebou přinesly zvýšenou zátěž žen i dětí. K tomu se ještě přidalo striktní omezení investic do venkovských oblastí a další nárůst rozdílů životní úrovně a dostupnosti zdravotní péče na venkově a ve městech, spojené s administrativními omezeními stěhování venkovského obyvatelstva do měst.

6.1.5. Procedura přijetí zákona

Zákon byl přijat dne 10. září 1980 Všečínským shromážděním lidových zástupců na třetím zasedání pátého funkčního období. Účinnosti zákon nabyl dne 1. ledna 1981.

Přijetí zákona předcházela určitá kampaň, i když na jiné úrovni, než v případě Zákona o manželství 1950. Jednalo se spíše o průzkum mezi orgány státu a komunistické strany před přijetím zákona, než o veřejnou propagaci nových principů zákona. Vůdčí osobností přípravy návrhu nového zákona byla i Kang Keqing, tehdy předsedkyně Federace žen.^{xiv} Na přípravě zákona se podílela celá řada organizací: Federace žen, Nejvyšší soud a Nejvyšší prokuratura, organizace zabývající se plánováním rodičovství, ministerstvo zdravotnictví, organizace zabývající se národnostními menšinami, Svaz komunistické mládeže apod.¹⁶⁸ Do textu zákona byly zapracovány i připomínky místních samospráva.

Zákon byl připraven v podstatě jako novela Zákona o manželství 1950, jež měla odrážet vývoj za předchozích třicet let. Důvodová zpráva uvádí několik novinek, z nichž těžko kteroukoliv

---

167 Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů starých osob (*Zhonghua renmin gongheguo laonianren quanyi baozhangfa*) ze dne 1.10.1996, §10 a násl. Nároky na děti a vnuky (a ze zákona i na jejich manžele a manželky) se samozřejmě stále zvyšují s tím, jak stárne populace a stát odmítá nést náklady na zdravotní a sociální péči o jednotlivce. Vzhledem k politice jednoho dítěte tato situace klade v podstatě neúnosné nároky na potomky generace konce 70. a počátku 80. let, která směla mít pouze jedno dítě. To často vede k neplnění vyživovací povinnosti, a vzdálenosti, které jednotlivci urazí za prací, brání i obvyklému styku rodičů a dětí. To má za následek snahu vlády o zákonné zakotvení i na první pohled kuriózních povinností, jako je např. povinnost častých návštěv u rodičů. Viz. LAFRANIERE, Sharon. China Might Force Visits to Mom and Dad. *The New York Times* [online]. January 29, 2011, [cit. 2011-12-15]. Dostupný z WWW: <http://www.nytimes.com/2011/01/30/world/asia/30beijing.html?_r=1>.

168 *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa xiugai cao'an he Zhonghua renmin gongheguo Guojifa cao'an de shuoming*.

považovat za natolik revoluční, že by opodstatnila vydání nového zákona. Za nový lze považovat výslovný zákaz špatného zacházení *nüedai* 虐待 mezi členy domácnosti, zvýšení věku pro uzavření sňatku, zavedení povinnosti plánování rodičovství, určitý posun v otázce rozvodů a výslovnou úpravu uxoriokálního manželství.¹⁶⁹

6.1.6. Další vývoj

Zákon o manželství 1980 byl jednou novelizován, a to na 21. zasedání devátého funkčního období Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců dne 28. dubna 2001. Novelizace vzbudila velký ohlas. Nad většinou navrhovaných změn se zuřivě diskutovalo nejen mezi navrhovateli, ale i mezi právníckou veřejností. Novelizace přinesla řadu upřesnění, jež plynou ze změny úlohy zákona v čínské společnosti, neboť proklamativní formulace některých ustanovení byla nepoužitelná v praxi. Novelizace dále přinesla významné změny především v oblasti úpravy majetkových poměrů manželů za trvání manželství a širokou úpravu týkající se domácího násilí.

V následujícím textu jsou všechny odkazy na jednotlivá ustanovení zákona odkazy na původní znění zákona před novelizací. V některých místech je naznačen krátký exkurz do novelizované verze.

6.2. Struktura zákona

Změna postoje k právu a jeho vymahatelnost, stejně tak jako potřeba řešit dříve neobvyklé ekonomické vztahy, přinesla i jiný postoj k manželskému právu a manželství a rodině vůbec. Obdobně tak se začíná měnit postoj společnosti k domácímu násilí, jež dlouho bylo, a dosud V některých ohledech stále je, považováno za nevyhnutelnou součást manželských, případně rodinných vztahů.

Nicméně v textu před novelizací pozorujeme pouze minimum rozdílů oproti Zákonu o manželství 1950. Materie upravená zákonem je v některých ohledech užší, část problematiky manželského práva je zcela vynechána, stejně jako některé principy zákona původního, některá ustanovení a pojmy jsou výrazně nejasnější. Ideologická stránka zákona měla zjevně

---

169 Ibid.

vyšší důležitost, než jeho praktické využití, zákon zjevně neměl primárně za úkol upravovat manželské a rodinné právo, ale měl demonstrovat určité hodnoty a především diskontinuitu s předchozím historickým obdobím.

Zákon o manželství 1980 je o něco rozsáhlejší, než jeho předchůdce. Sestává z 37 paragrafů, rozdělených do pěti článků.

Článek I. Principy zákona

Článek II. Uzavření sňatku

Článek III. Rodinné vztahy

Článek IV. Rozvod manželství

Článek V. Závěrečná ustanovení

6.2.1. Materie zákonem upravená

Zákon upravuje vzájemná práva a povinnosti rodičů a dětí, včetně dětí nemanželských, a sourozenců mezi sebou, dědická práva a majetková práva manželů a rozvod včetně majetkového vypořádání.

Nicméně úprava je to podstatně užší a méně honosná než v Zákoně o manželství 1950. Text zákona úsporně upravuje principy, na kterých má být založen. Tyto principy jsou obecné, bez hlubšího obsahu, v některých částech zkráceně opakují principy Zákona o manželství 1950.

Zákon se vyjadřuje o něco jasněji v otázce vzniku manželství, přesto řada nepřesných a nejasných formulací měla za následek dlouhou dobu trvající nejasnost ohledně právních následků neplatného manželství či v otázce manželství neregistrovaného. Tam přinesla řešení judikatura a později novelizace.¹⁷⁰

Zákon začíná pomalu brát v úvahu i další, nejen manželské, vztahy v domácnosti, jež vznikají mezi jejími ostatními členy, které se odvíjí od dosud tradičního soužití několika generací pod jednou střechou a potřebu řešit jejich vzájemná práva a povinnosti a případné spory.

---

170 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §10 - 12.

6.2.2. Principy nového zákona

V první řadě zákon stanoví, že je základní normou upravující vztahy mezi manželi a vztahy v rámci jedné domácnosti. Prostřednictvím zákona se má realizovat svoboda manželství. Podrobnosti nacházíme v ústavě z roku 1978, jedná se o svobodu uzavřít manželství nebo se rozvést bez zásahů či donucení třetích osob, jež zároveň vylučuje manželství uzavřené na základě prodeje, fyzického donucení či vydírání.¹⁷¹ Zásahy do svobody manželství mohou být stíhány dle Trestního zákona.¹⁷²

Zákon deklaruje nejen ochranu práv a oprávněných zájmů žen a dětí, ale vzhledem k novému politickému klimatu a návratu k tradičním hodnotám i práv starých osob.¹⁷³ Zákon ovšem neuvádí nic bližšího, až další legislativa o deset let později zvláštními kodexy některá tato práva stanovila.¹⁷⁴

Dalším principem je monogamie a rovnoprávnost mužů a žen.¹⁷⁵ Rovnoprávností se rozumí rovnost práv a povinností muže a ženy v manželství a v rámci domácnosti, jako např. právo na rozvod a uzavření sňatku, pozice v domácnosti (nikdo tedy není oficiální výlučnou hlavou rodiny s pravomocí nad ostatními členy).¹⁷⁶

Jako výrazná novinka je uvedena povinnost plánování rodičovství, které je pro oba manžele závazná v souladu s tzv. politikou jednoho dítěte. Plánování rodičovství je uvedeno v ústavě z roku 1978 jako doporučená možnost, státem podporovaná, v ústavě 1982 jako oficiální státní politika a povinnost pro muže i ženy.¹⁷⁷

Zákon upravuje, resp. zakazuje domácího násilí *nüedai* páchané mezi členy domácnosti, tj. již bez specifických omezení a pachatelem domácího násilí, teoreticky odpovědného dle trestního

---

171 Zákon o manželství 1980, §2, 3.

172 Trestní zákon, §257.

173 Zákon o manželství 1980, §2.

174 Např. Zákon na ochranu mladistvých (*Weichengnianren baohufa*) 4.9.1991, resp. 1.6.2007, Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů žen (*Zhonghua renmin gongheguo funü quanyi baozhangfa*) 1992, Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů starých osob (*Zhonghua renmin gongheguo laonianren quanyi baozhangfa*) 1.10.1996.

175 Zákon o manželství 1980, §2, 3.

176 Zákon o manželství 1980, §9, Ústava (*Zhonghua renmin gongheguo xianfa*) 5. 3. 1978, článek 53.

177 Ústava (*Zhonghua renmin gongheguo xianfa*) ze dne 5. 3. 1978, článek 53, Ústava ze dne 4. 12. 1982, článek 25, 49.

zákona, může být nově i tchyně, dosud jen těžko postižitelná.¹⁷⁸

6.2.3. Bigamie

Jak bylo zmíněno v předchozí části této práce, bigamie je v ČLR stále významný problém. Za 30 let odstupe mezi oběma zákony o manželství se nepodařilo vymýtit nejen neochotu jednotlivců k registraci manželství, ale ani tendenci některých mužů zakládat dvě či více paralelních domácností, či vést domácnost společně s několika ženami.¹⁷⁹

Nový zákon primárně zakazoval bigamii ve smyslu uzavření dvou paralelních manželství de jure. Novelizací pak byl v reakci na usnesení Nejvyššího soudu zařazen i výslovný zákaz bigamie de facto, tj. založení vedlejší domácnosti bez ukončení manželství. Pachatelé jsou stíháni dle Trestního zákona.¹⁸⁰

6.2.4. Práva a povinnosti manželů a mezi členy domácnosti

Zákon upravuje vzájemná práva a povinnosti manželů pouze okrajově. Bližší úpravu zavedla až novela, která stanovila i povinnosti obecně společné pro všechny členy domácnosti.¹⁸¹

Manželé mají právo používat své jméno a příjmení.¹⁸²

Oba manželé mají právo pracovat či se jinak účastnit produkce, studovat a účastnit se veřejného života. Druhý manžel nesmí do těchto svobod zasahovat.¹⁸³

---

178 Zákon o manželství 1980, §3.

179 Woman with Only 1 Husband Guilty of Polygamy. *China.org.cn [online]*. 12. 2. 2007, [cit. 2011-11-30]. Dostupný z WWW: <<http://www.china.org.cn/english/features/cw/199827.htm>>.

180 Stanovisko Nejvyššího soudu Zuigao renmin fayuan guanyu hunyin dengji guanli tiaoli shixing hou fasheng de yi fuqi mingyi feifa tongju de zhonghun anjian shi fou yi zhonghunzui dingzui chufa de pifu ze dne 14.12.1994, Trestní zákon (Zhonghua renmin gongheguo xingfa), §258 pro oba pachatele, kvalifikovaná skutková podstata v §259 stanoví přísnější trest pro toho, kdo se dopustí bigamie a poškodí tak práva příslušníka armády v aktivní službě.

181 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §4. Členové domácnosti by si měli vzájemně pomáhat, chovat se dle zásady „respektovat staré, milovat mladé“, dodržovat principy rovnoprávnosti a harmonického a civilizovaného soužití.

182 Zákon o manželství 1980, §10.

183 Zákon o manželství 1980, §11.

Oba manželé jsou povinni praktikovat plánování rodičovství.¹⁸⁴

Manželé mají vzájemnou vyživovací povinnost.¹⁸⁵

Rodiče mají vůči dětem povinnost výživy, péče, výchovy a dohledu nad chováním a jednáním dětí. Vyživovací povinnost nutně nekončí okamžikem zletilosti dětí, ale okamžikem, kdy je dítě schopno se samo žít.¹⁸⁶ Odpovědnost za výchovu dětí zahrnuje i odpovědnost za škodu spáchanou nezletilým, rodiče jsou povinni poskytnout za ni peněžitou náhradu.¹⁸⁷ Stejný paragraf obsahuje zákaz topení dětí, a obdobné formy týrání, a po novelizaci také zákaz odkládání dětí.

Děti mají právo používat jméno otce či matky dle vlastního výběru.¹⁸⁸

Děti mají vůči rodičům vyživovací povinnost¹⁸⁹

Zákon stanoví vyživovací povinnost i mezi ostatními příbuznými v řadě přímé, ovšem subsidiárně k vyživovací povinnosti mezi rodiči a dětmi. Původní verze zákona tuto povinnost zaváděla pro prarodiče pouze tehdy, pokud byli rodiče mrtví, obdobně v případě výživy vnuků vůči prarodičům v případě smrti rodičů. Až novela zavedla povinnost výživy subsidiárně k výživě poskytované rodiči (dětmi) v případě ekonomické nedostatečnosti na straně povinných osob. Nicméně vyživovací povinnost je vždy limitována reálnými možnostmi prarodičů a vnuků.¹⁹⁰

Naprostou novinkou je vyživovací povinnost v pobočné řadě, starší sourozenci jsou povinni výživou mladším sourozencům, pokud jsou toho schopni a zároveň pokud rodiče výživu nejsou schopni nebo jsou mrtví.¹⁹¹ Až novela však připojila ustanovení upravující reciproční

---

184 Zákon o manželství 1980, §2, 12.

185 Zákon o manželství 1980, §14.

186 Zákon o manželství 1980, §15.

187 Problematiku nezletilých upravuje zvláštní Zákon na ochranu mladistvých (*Weichengnianren baohufa*) ze 4.9.1991, resp. z 1.6.2007.

188 Zákon o manželství 1980, §16.

189 Zákon o manželství 1980, §15.

190 Zákon o manželství 1980, §22.

191 Zákon o manželství 1980, §23.

povinnost mladších sourozenců, kteří byli vychováni na náklady sourozenců starších.¹⁹²

Povinnosti dětí, s výjimkou vyživovací povinnosti, zákon neobsahuje. Některé povinnosti přinesla novelizace, jako např. povinnost dětí respektovat manželská práva rodičů a nezasahovat do svobodné volby rodičů, další povinnosti přinesly zvláštní kodexy v pozdějších letech.¹⁹³

6.2.5. Dědické právo

Rodiče, děti a manželé mezi sebou mají garantováno dědické právo.¹⁹⁴ Podrobnosti měl upravit nový zákon upravující dědění. Jeho vydání se předpokládalo v závěsu za Zákonem o manželství 1980, neboť vzhledem k novému ekonomickému systému a tím novému významu dědického práva vzrůstal počet sporů týkajících se dědictví. Přesto byl zákon vydán až v roce 1985.¹⁹⁵

6.2.6. Nemanželské děti

Situace nemanželských dětí vzhledem k řadě správních omezení, kterým jednotlivec v ČLR podléhal (a stále podléhá), není jednoduchá, navzdory ustanovením Zákona o manželství 1980. Nesezdaní partneři jsou postihováni např. v rámci dědického práva a právě v oblasti plození potomstva a přivést na svět nemanželské dítě je velmi nedoporučováno. Nesezdané soužití z hlediska vlády ČLR stále aktuální problém, nikoliv snad z hlediska morálního, ale z hlediska nemožnosti takové vztahy regulovat manželským právem.

Nemanželské děti mají mít zásadně stejná práva jako děti narozené v manželství. Zákon zakazuje způsobovat či diskriminovat kohokoliv na základě statutu nemanželského dítěte.¹⁹⁶ Teoreticky. v praxi tomu tak samozřejmě není.

Otec dítěte má nést nikoliv všechny, ale část nebo celé nezbytné náklady na výchovu a výživu

---

192 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §29.

193 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §30.

194 Zákon o manželství 1980, §18.

195 Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfu xiugai cao'an he Zhonghua renmin gongheguo Guojifa cao'an de shuoming, Zákon o dědění (Zhonghua renmin gongheguo jichengfa) 1.10.1985.

196 Zákon o manželství 1980, §19.

dítěte do okamžiku, kdy se dítě může samo živit, což s sebou samozřejmě nese značná omezení pro nemanželské dítě a jeho matku. Rozšíření na všechny, nikoliv pouze nezbytné, náklady s sebou přinesla až novela o dvacet let později.¹⁹⁷

Jak již bylo řečeno, nemanželské děti zároveň podléhaly, a dosud podléhají, řadě administrativních postihů, které jim extrémně ztěžují zařazení do společnosti a z nichž většina je v přímém rozporu se Zákonem o manželství 1980. Typicky je dětem narozeným mimo manželství upíráno vydání rodného listu, bez nějž z hlediska práva vůbec neexistují.¹⁹⁸

Stejně tak i matky nemanželských dětí, a v některých případech i otcové, jsou za nezákonný porod citelně postihovány, obvykle více, než matky, jež se dopustily nezákonného porodu za trvání manželství. Postih se různí od pokut extrémní výše, ztráty nároku na zaměstnanecké a občanské benefity či výpovědi ze zaměstnání až po řadu omezení spojených s odepřením vydání osobních dokumentů, násilné sterilizace apod.¹⁹⁹

6.2.7. Osvojení a pěstounská péče

Vztahy adoptivních rodičů a dětí se řídí ustanoveními pro rodiče a děti, včetně vyživovací povinnosti.²⁰⁰ Adopcí vztah vůči biologickým rodičům zaniká. Adopci pak o několik let později upravil zvláštní zákon.²⁰¹

Ohledně pěstounské péče se zákon omezuje pouze na zákaz týrání a diskriminace dětí v pěstounské péči, ustanovení Zákona o manželství 1980 se na vztah rodičů a dětí v pěstounské péči vztahuje obdobně, jako na vztah biologických rodičů a dětí.

---

197 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §25. Mezi nemanželské děti se pak nově již neřadí děti narozené z neplatného manželství a děti narozené v důsledku znásilnění.

198 Viz např. China: Treatment of pregnant, unmarried women by state authorities, particularly in Guangdong and Fujian; whether unmarried women are obliged to undergo pregnancy tests by family planning officials (2005 - April 2009). [s.l.], Refugee Review Tribunal AUSTRALIA RRT RESEARCH RESPONSE. [s.l.].

199 Ibid.

200 Zákon o manželství 1980, §20, 21.

201 Zákon o adopci (Zhonghua renmin gongheguo shouyangfa) 1.4. 1992.

6.3. Sňatek

6.3.1. Uzavření sňatku

Proceduru uzavření manželství a související administrativu upravily, ne zrovna detailně, podzákoné předpisy. K uzavření manželství, i dalším procedurám spojeným se Zákonem o manželství 1980, je příslušný místní správní úřad jednoho ze snoubenců, tj. místní lidová vláda. Snoubenci předkládají doklad totožnosti a rodný list, případně další dokumenty.²⁰² Při splnění zákonných podmínek je jim vydán oddací list. K uzavření manželství se musejí snoubenci dostavit osobně.²⁰³

Jak již bylo řečeno, manželství má být uzavřeno mezi dvěma osobami na základě jejich svobodné volby. Je poněkud s podivem, že je třeba opětovně uvádět zákaz sňatků dohodnutých rodiči či příbuznými obecně (bez vědomí či souhlasu snoubenců) a sňatků uzavřených na základě donucení a prodeje nevěsty. Což samozřejmě napovídá, že takové sňatky byly stále obvyklé, i přes třicet let účinnosti zákazu.²⁰⁴

Stejně tak je znovu zdůrazněn zákaz zneužívat uzavření manželství k obohacování třetích osob. Dary nevěstině rodině a opulentní oslavy dosud neopustily tradici uzavírání sňatků, stejně tak slušný zisk sňatky dodnes poskytují dohazovačům a nelegálním agenturám zprostředkovatelů, které zajišťují sňatky nejen v rámci ČLR ale i dovoz nevěst ze zahraniční.²⁰⁵

Manželství vzniká okamžikem předání oddacího listu, tehdy začíná manželský vztah.²⁰⁶ Pokud nebyly splněny zákonné podmínky pro vznik manželství a nebyl vydán oddací list, manželství nevznikne, resp. v případě manželství uzavřeného do roku 1986, v přísnější formě potom do roku 1994, se otázka jeho vzniku posoudí dle okolností spojených s konkrétním

---

202 Potvrzení o rozvodu, specifické dokumenty vydávané v oblastech obývaných národnostními menšinami, apod.

203 Vyhláška o registraci manželství (*Hunyin dengji banfa*) 11.11.1980, Zákon o manželství 1980, §7.

204 Zákon o manželství 1980, §3, ENGEL 1984, str. 956, 957, DIAMANT *Revolutionizing the Family*, str. 260.

205 No wife, no funds. China.org.cn [online]. August 30, 2011, -, [cit. 2011-12-15]. Dostupný z: <http://www.china.org.cn/china/2011-08/30/content_23312519.htm>, JOHNSON 1985, str. 210.

206 Zákon o manželství 1980, §6.

manželstvím, jako je například společné soužití manželů, uhrazování nákladů na domácnost apod. Registrace v praxi stále není nezbytnou podmínkou vzniku manželství, i když tak zákonodárce zjevně zamýšlel, přesto je společenský přístup ke vzniku manželství stále ještě spíše na straně faktického manželství.²⁰⁷ Především ve venkovských oblastech je zjevně ignorován minimální věk pro sňatek, stejně jako i politika jednoho dítěte zde má dopad výrazně nižší. Proto zde dochází k nelegálním sňatkům, které ani registrovány být nemohly. Nadto tendence místních správních orgánů ke zneužívání pravomoci a kladení administrativních překážek sňatku též ovlivňuje nechuť k registraci.²⁰⁸

Po roce 1994, kdy vyhláška upravující uzavření a registraci sňatku výslovně stanovila registraci jako podmínku *sine qua non*, je situace jiná. Bez registrace manželství nevznikne a to se všemi následky, tedy i dítě narozené z takového manželství je dítětem nemanželským.²⁰⁹ Jako určité zmírnění tohoto tvrdého postoje doplnila novelizace ustanovení umožňující registraci již existujícího faktického sňatku - oddací list bude vydán a tedy i registrace proběhne dodatečně a právní vztah manželství tak vznikne zpětně k okamžiku splnění zákonných podmínek.²¹⁰

Po uzavření sňatku se může, po vzájemné dohodě, stát jeden z manželů členem rodiny manžela druhého. Zákon zde odkazuje na starou tradici *ruzhui* 入赘, jež měla různou podobu. Obvykle rodina manželky, jež neměla mužského dědice, dceru neprovdala do cizí rodiny, ale naopak do rodiny přijala jejího manžela obdobným způsobem, jakým byly obvykle přijímány nevěsty, tj. manžel získal všechna práva i povinnosti syna. Nicméně tyto uxoriokální svazky byly tradičně společností nahlíženy jako zoufalé východisko z nouze. Muži, kteří byli ochotni opustit rodinu předků a stát se členy rodiny jiné, byli obvykle příslušníky nižších společenských vrstev či problematické morálky, následky čehož pak nesla celá nová rodina. Nadto postavení manžela v nové domácnosti byla do určité míry srovnatelné s postavením snachy v cizí rodině. Uxoriokální sňatky nebyly právě populární, i když ženám umožnily

---

207 PALMER 1995, str. 120, PALMER 1990, str. 329.

208 PALMER 1990, str. 328.

209 Usnesení Nejvyššího soudu Zuigao renmin fayuan guanyu renmin fayuan shenli weiban jiehun dengji er yi fuqi mingyi tongju shenghuo anjhian de ruogan yijian z 21.11.1989, Vyhláška o registraci manželství (Hunyin dengji guanli tiaoli) 1994, článek 24.

210 Zhonghua renmin gongheguo hunyinfazhuzhiben, str. 5.

zůstat v rodině a vyhnout se tak tyranii tchyně a starších snach.²¹¹

Zákonem předpokládanou změnou dojde k přechodu muže či ženy z jedné rodiny do druhé se všemi právy a povinnostmi, které z toho vyplývají, včetně povinnosti vyživovací a včetně dědických práv.²¹² Tato staronová úprava byla přijata v souvislosti se zpřísněním politiky jednoho dítěte, kdy měla usnadnit situaci rodinám, kde se narodily pouze dcery. Nicméně až na výjimky nedošlo k zvýšení počtu uxoriokálních a obdobných manželství. Na druhou stranu je třeba říci, že uxoriokální manželství je sice považováno za vzácné, ale v čínské společnosti se stále vyskytuje.²¹³

6.4. Překážky sňatku

6.4.1. Věk

Minimální věk pro uzavření manželství je nově mírně zvýšen na 20 let pro ženy a 22 let pro muže. Tato podmínka nemůže být prominuta a snoubencům by měla být odmítnuta registrace manželství až do okamžiku, kdy dosáhnou předepsaného věku. Oficiální politika doporučuje pozdní uzavírání manželství a tedy i založení rodiny, snahou státních orgánů je i oddělit uzavření sňatku a porod dítěte.

Některé správní předpisy pak vyžadovaly věk ještě vyšší, či neumožňovaly uzavřít sňatek např. v době vysokoškolského studia, samozřejmě v rozporu s garantovanou svobodou uzavření manželství bez zásahu třetích osob.²¹⁴

Odpovídajícím způsobem je nastavena i politika jednoho dítěte, která omezuje, resp. stanoví minimální věk rodičů, kteří chtějí přivést na svět potomka, a zavazuje rodiče dětí k plánování

---

211 *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa xiugai cao'an he Zhonghua renmin gongheguo Guojifa cao'an de shuoming*, JOHNSON 1985, str. 12, 199, ZHANG State, Gender and Uxorilocal Marriage in Contemporary Rural North China, str. 125.

212 Zákon o manželství 1980, §8, *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa xiugai cao'an he Zhonghua renmin gongheguo Guojifa cao'an de shuoming*.

213 ZHANG State, Gender and Uxorilocal Marriage in Contemporary Rural North China, tabulka na str. 120 a 121.

214 Hot Topic on Campus: Should Students Have the Right to Marry?. *China.org.cn* [online]. January 9, 2002, [cit. 2011-12-13]. Dostupný z: <<http://www.china.org.cn/english/2002/Jan/24965.htm>>. STANAT 2006, str. 130.

rodičovství.²¹⁵

6.4.2. Příbuzenství

Příbuzenství v přímé linii obecně a v pobočné linii do třetího stupně včetně je překážkou manželství. To je vcelku zásadní rozdíl oproti předchozí úpravě, které sice zakazovala sňatky do pátého stupně pobočné linie, ale na druhou stranu umožňovala výjimky pro tradiční sňatky, typicky sňatky se sestřenicemi z matčiny strany. Nová úprava již takovou výjimku neobsahuje, na druhou stranu však stále ponechává obecnou výjimku z aplikace Zákona o manželství 1980 pro oblasti obývané národnostními menšinami.²¹⁶

Překážka příbuzenství se vztahuje na příbuzné biologické i adoptivní.²¹⁷

6.4.3. Choroba a zdravotní postižení

Zdravotní postižení a choroby, výslovně neléčená lepra, mohou být překážkou manželství. Tyto choroby měly vyloučit od poloviny 90. let povinné předsvatební lékařské prohlídky. Předložení výsledků donedávna mohlo být požadováno v rámci procedury registrace manželství. Zákon sice mezi překážky manželství již výslovně neřadí impotenci či mentální postižení, ale ponechává choroby k posouzení lékaři a jeho názoru, zda daná choroba je či není překážkou manželství.²¹⁸

6.5. Majetkové poměry v manželství

Zákon upravuje majetkové vztahy manželů velice nejasně, pouze jedinou větou, která stanovila, že majetek nabytý za trvání manželství se stává společným vlastnictvím obou manželů, pokud ti si nesjednají jinak.

Což je přeci jen revoluční ustanovení, jež podstatně omezuje majetkové nároky manželů vůči sobě navzájem. Navíc existence možnosti vyloučit některý nebo veškerý majetek ze

---

215 Zákon o manželství 1980, §5, Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa xiugai cao'an he Zhonghua renmin gongheguo Guojifa cao'an de shuoming, ENGEL 1984 str. 958.

216 Zákon o manželství 1980, §6, odst. 36.

217 Zákon o manželství 1980, §6, odst. 1.

218 Zákon o manželství 1980, §6, odst. 2. Impotence takovým důvodem byla – viz PALMER 1995, str. 113.

společného vlastnictví je poněkud neobvyklá, vzhledem k principu ochrany práv žen i vzhledem k předchozí právní úpravě, která nic takového neumožňovala. Zákon navíc neobsahuje žádná ustanovení ohledně majetku výlučného. Stejně tak zákon vůbec neupravuje formu a náležitosti dohodu o úpravě majetkových vztahů manželů.

Zákon dále stanoví, že manželé mají rovné postavení při správě společného majetku.²¹⁹

Tuto stručnou úpravu nahradila o dvacet let později novelizovaná verze, která již podrobněji upravovala nejen majetek, který náležel do společného a výlučného vlastnictví, ale i problematiku smluvní úpravy majetkových poměrů manželů, včetně závaznosti takové smlouvy vůči třetím osobám.²²⁰

6.6. Zásnuby

Zásnuby zákon vůbec neupravuje, nicméně vzhledem k tomu, že i zmínky v literatuře jsou sporadické, zdá se, že závazný charakter zásnub a souvisejících smluv již vymizel.

6.7. Domácí násilí

Zákon vůbec poprvé obsahuje výslovný zákaz násilí *nüedai* mezi členy domácnosti a opuštění jednoho člena domácnosti druhým ve zlém úmyslu. Což se mimo jiné může vztahovat i na děti, které by chtěly opustit společnou domácnost proti vůli rodičů. Novela pak přidala i výslovný zákaz domácího násilí *jiating baoli* 家庭暴力 a jeho vcelku širokou úpravu.²²¹

---

219 Zákon o manželství 1980, §13. Pozdější Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů žen stanoví, že do práva ženy vlastnit, užívat, a nakládat se společným majetkem nesmí nikdo zasahovat, viz §47.

220 Do společného majetku nově spadal veškerý majetek nabytý za trvání manželství s výjimkou majetku, jenž ze své podstaty náležel do výlučného vlastnictví jednoho z manželů, jako např. dary, dědictví ze závěti, bolestné apod. Vzhledem k nejasnosti zákonných ustanovení upravujících majetkové poměry manželů a vzhledem k problémům, které taková nejasná úprava musela přinést především pro ženy, jež samostatně nevykonávaly zaměstnání, ale podporovaly manžela v podnikání, zaměstnání či pečovaly o děti a manželovy staré rodiče, zařadil pak o dvanáct let později Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů žen povinnost manžela odškodnit manželku za tuto péči či spolupráci. Toto ustanovení pak později převzal novelizovaný Zákon o manželství 1980. Novela zdůrazňuje povinnost soudu brát v úvahu zájmy ženy a dětí při vypořádání nájmu obydlí či společně vlastněného domu. Viz Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů žen, §47, 48, Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §40.

221 *Jiating baoli* je pojem novější a širší, než pojem *nüedai*, zahrnuje jakoukoliv formu fyzického, sexuálního nebo psychologického násilí, vůči členu rodiny a/nebo použití fyzické nebo emocionální síly anebo výhrůžek fyzickým násilím, včetně sexuálního násilí, v rámci rodiny nebo domácnosti.

6.8. Rozvod manželství

6.8.1. Rozvod na společný návrh

Zákon zachovává rozvod dohodou manželů bez udání důvodu, přesto již je striktnější při stanovení procedurálních postupů nutných pro registraci rozvodu. Především musejí obě strany osobně podat žádost o rozvod k příslušnému úřadu. Ten prošetří, zda je žádost podána dobrovolně, zda obě strany s rozvodem souhlasí a zda vhodně upravily své majetkové poměry a poměr k nezletilým dětem. Následně vystaví potvrzení o rozvodu.²²² V případě, že strany sice souhlasí s rozvodem, ale nedohodly se na majetkových poměrech či na péči o děti, je třeba, aby v této věci rozhodl soud.

6.8.2. Rozvod jednostranný

Faktické striktní omezení práva žen na rozvod, v reakci na negativní přijetí Zákona o manželství 1950, a přetrvávající restriktivní postoj judikatury předchozích let, měly za následek přeci jen snahu o určité uvolnění. Důvodová zpráva k novému zákonu sice připouští, že by jisté uvolnění bylo na místě, přesto uvádí, že striktní přístup je v souladu se socialistickou morálkou a rozvod přichází v úvahu pouze ve výjimečných případech.²²³ Rozhodování o rozvodu nakonec zůstalo v podstatě beze změny, pouze s formální úpravou, plně v pravomoci soudů.

Návrh na rozvod, resp. žalobu, může podat kterákoliv ze stran. Žalobě může předcházet mediace prostřednictvím příslušného orgánu, nebo může být rovnou podán návrh k soudu. Soud zahájí řízení o žalobě a provede mediaci, která je již na této rovní nezbytná. Pokud *ganqing* zanikl (*polie* 破裂) a mediace byla neúspěšná, rozhodne soud o rozvodu manželství. Od roku 1981 je tedy zánik *ganqing* oficiálním důvodem zániku manželství.²²⁴

To je v podstatě nejzásadnější novinka Zákona o manželství 1980. Nejen že je *ganqing* již oficiálně uznanou nezbytnou náležitostí manželství, ale zákon ukládá soudu za určitých

---

222 Zákon o manželství 1980, §24.

223 Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfu xiugai cao'an he Zhonghua renmin gongheguo Guojifa cao'an de shuoming. PALMER 1995, str. 334.

224 Zákon o manželství 1980, §25.

okolností rozhodnout vždy, manželé již nejsou vydáni úplně na pospas uvážení soudu. Samozřejmě naplnění podmínek zániku *ganqing* je třeba prokázat a důkazní břemeno leží na jednom z manželů, přesto to byl pro mnoho manželství určitý posun vpřed.

Jak již bylo zmíněno výše, postoj čínské společnosti k jednostrannému rozvodu je stále negativní. Přesto náznak uvolnění, který nastal v průběhu a především ke konci 80. let v podobě usnesení Nejvyššího soudu, které stanovilo určitá vodítka pro posouzení stavu *ganqing*, neměl dlouhého trvání.²²⁵ Až novela přinesla alespoň určitý pokrok, kdy konečně definovala některé okolnosti, za nichž se zánik *ganqing* předpokládá.²²⁶

Navzdory této v podstatě formální úpravě byl zaznamenán nárůst rozvodů, v reakci na striktní politiku v oblasti rozvodů v předchozích letech i na změnu společenských poměrů. Návrhy na rozvod jsou ve dvou třetinách případů vznášeny ženami.²²⁷

6.8.3. Rozvod některých osob

Stejně jako v předchozí právní úpravě, i dle nového zákona není přípustný rozvod proti vůli vojáka v aktivní službě. Což se může zdát poněkud překvapivé - 30 let po válce. Až novela přinesla přeci jen určité zmírnění této překážky rozvodu. Soud může rozvod umožnit tehdy, pokud se příslušný voják dopustí nějakého zásadního pochybení. K odstoupení od striktního výkladu zákazu je důvodem zdá se především změna společenského klimatu a přizpůsobení se konzumnímu stylu života, jenž má za následek podstatně slabší vliv stranických a obdobných organizací, a tedy i nemožnost účinné mediace v těchto případech.²²⁸

Rozvod není možný ani na návrh manžela těhotné ženy a jeden rok po porodu. Nicméně i zde

---

225 Usnesení Nejvyššího soudu *Zuigao renmin fayuan guanyu minfayuan shenli lihu anjian ruhe rending fuqi ganqing que yi polie de ruogan juti yijian*, ze dne 21.11.1989. Jako přijatelný důvod rozvodu se zde objevuje i týrání ze strany manželových příbuzných. PALMER 1989, str. 336.

226 Těmito okolnostmi jsou dle nového znění §32: bigamie *de jure* i *de facto*, domácí násilí, týrání, opuštění ve zlém úmyslu, drogová závislost, gamblerství či obdobná choroba, kdy léčba byla opakovaně neúspěšná, oddělené bydlení z důvodu nesouladu (*ganqing buhe* 感情不合) alespoň po dobu dvou let, jiné okolnosti, jež měly za následek zánik 感情. Rozvod bude dále umožněn tehdy, pokud je jeden z manželů prohlášen za nezvěstného a druhý požádá o rozvod.

227 PALMER 1995, str. 123.

228 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §33.

je již umožněna výjimka tehdy, pokud dojde soud k názoru, že je na místě žalobu přijmout.²²⁹ Novější komentář jako dostatečně zásadní důvod výslovně uvádí *adulterium* manželky.²³⁰

Dále je třeba brát v úvahu faktické překážky rozvodu. Obvykle jsou to námitky zaměstnavatele či stranické organizace a správní předpisy upravující sňatky a rozvody některých osob, které jsou sice v mnoha případech v rozporu se Zákonem o manželství 1980 i Ústavou, nicméně v praxi brání již tak omezenému právu na rozvod.²³¹

Pokud se rozvedení manželé rozhodnou opět se vzít, musejí tuto skutečnost oznámit příslušnému správnímu úřadu, jenž vydá potvrzení o znovu uzavření manželství.²³² Společenský postoj k trvalé monogamii a tedy i takto obnoveným sňatkům je velmi pozitivní a dosud se s takovými sňatky můžeme setkat. Proto také nebyly kladeny žádné administrativní překážky obnovenému soužití, kromě registrace, která ale nevyžadovala kontrolu splnění podmínek manželského zákona.

6.8.4. Péče o děti po rozvodu

Zákon výslovně uvádí, že zánikem manželství vztah rodičů a dětí nezaniká, oba rodiče jsou povinni dětem výchovou a poskytnutím vzdělání, bez ohledu na to, kdo o ně přímo pečuje.

Kojenci náleží péči matky, po skončení kojení pak záleží na dohodě rodičů.²³³

V případě sporů rozhodne na návrh soud s ohledem na zájmy dětí a podmínky a možnosti obou rodičů.²³⁴

Strana, která nemá dítě v péči, odpovídá za náklady na jeho výchovu a výživu buď úplně, nebo jen z části, výše a trvání závisí na dohodě rodičů. Pokud se rodiče nedohodnou, rozhodne soud. Výše výživného dohodnutá nebo určená soudem nebrání žádosti dítěte o

---

229 Zákon o manželství 1980, §27.

230 Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa zhuzhiben, str. 21.

231 KUHN 2009, str. 165.

232 Zákon o manželství 1980, §28.

233 Zákon o manželství 1980, §29.

234 Zákon o manželství 1980, §36.

zvýšení resp. o mimořádnou pomoc vůči kterémukoliv z rodičů v případě potřeby dítěte.²³⁵

Zákon výslovně neupravuje právo rodiče, který nemá dítě v péči, jej navštěvovat, rodiče toto právo mohli upravit dohodou. Právo navštěvovat dítě bylo zakotveno v zákoně až novelou.²³⁶

6.8.5. Majetkové vypořádání po rozvodu

Primárně má přednosti dohoda manželů. Pokud k ní nedojde, rozhodne soud s ohledem na princip ochrany zájmů ženy a dětí. Dluhy vzniklé za trvání manželství manželům společně jsou hrazeny ze společného majetku, v případě nedostatečné výše společného majetku budou dluhy uhrazeny dle dohody stran nebo dle rozhodnutí soudu.

Dluhy vlastní hradí každá strana z výlučného vlastnictví.²³⁷ Majetkové vypořádání pak podrobněji upravil až zákon po novelizaci, do té doby rozhodoval soud na základě výše uvedených principů relativně volně.

Vypořádání nájemních smluv a souvisejících právních dokumentů vzhledem ke změnám v právní úpravě obhospodařování půdy na systém odpovědnosti jednotlivých usedlostí, bylo striktně v neprospěch žen, neboť nájemní smlouvy byly vedeny zpravidla na jméno hlavy domácnosti, kterou byl samozřejmě ve většině případů muž. Tato pozice nejen že negativně ovlivnila postavení žen v domácnosti po dobu trvání manželství, ale i pro případ rozvodu - sňatkem získávala domácnost, do níž se žena přivdala, právo na její příděl půdy. Až novela z roku 2001 zařadila alespoň elementární požadavek na ochranu těchto práv.²³⁸

6.8.6. Výživné po skončení manželství

Pokud jedna ze stran po skončení manželství není schopná hradit své náklady na živobytí, je druhá strana povinna jí přiměřeně pomoci. Pokud se strany nedohodnou, rozhodne na návrh soud.²³⁹

---

235 Zákon o manželství 1980, §30.

236 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §38.

237 Zákon o manželství 1980, §32.

238 Zákon o manželství 1980 po novelizaci, §39, FAN, HUANG 1998, str. 230.

239 Zákon o manželství 1980, §33.

6.9. Národnostní menšiny

Závěrečná ustanovení pak upravují právo místních lidových shromáždění upravit manželské právo v souladu s místními zvyky, dle principů Zákona o manželství 1980. Tyto autonomní právní úpravy podléhají schválení stálými výbory provinciálních shromáždění, resp. Stálého výboru Všečínského shromáždění lidových zástupců. To opět umožnilo, aby v problematických oblastech byla ponechána úprava manželského a rodinného práva místní tradici, bez ohledu na zákon, stejně jako v případě Zákona o manželství 1950.

6.10. Závěr

Text nového zákona v podstatě mnoho převratných změn nepřinesl, přesto si zaslouží pozornost.

Vzhledem k symbolice Zákona o manželství 1950 se i v případě Zákona o manželství 1980 mělo jednat o milník v politickém a společenském proudu, o symbol další společenské změny. Měl demonstrovat novou politickou linii, nové společenské zřízení. To spatřujeme nejen ve výslovně stanovených principech, ale i naopak v neuvedení některých principů.

Samotný zákon ponechává úpravu manželského a rodinného práva bez zásadnějších změn oproti zákonu předchozímu. Nicméně vzhledem k tomu, že předchozí zákon nebyl na většině území plně implementován, zvláště ve venkovských oblastech, stihl obdobný osud i zákon nový. Některé jeho části jsou dosud, zvláště na venkově, ignorovány, typicky ustanovení upravující minimální věk pro uzavření sňatku.

Jako v případě ostatních právních předpisů vyšší právní síly se primárně nepočítalo s jeho praktickou aplikací, ale pouze jako se symbolem a principem, o jehož naplnění je třeba usilovat, nikoliv praktickou a hlavně závaznou právní normou. Je třeba si uvědomit, že ačkoliv princip *fazhi* byl v době přijetí zákona v nejvyšších odborných kruzích již diskutován, rozhodně se nejednalo, a dosud nejedná, o princip bezvýhradně aplikovaný v praxi. Proto ani závaznosti Zákona o manželství 1980 nebyl přikládán nijak přemrštěný význam, neboť jak jsme se přesvědčili, zákon měl obecně v ČLR odlišné postavení, než v právu evropského kontinentálního okruhu.

Obsah Zákona o manželství 1980 demonstruje nový přístup k rodině, rodinnému právu a pozici žen a mužů ve společnosti. Text cíleně většinu pojmů nedefinuje, ponechává celou řadu otázek otevřených k výkladu judikatuře a správním orgánům, což mělo umožnit aplikaci zákona dle politické potřeby. To samozřejmě narušuje princip právní jistoty, nicméně je to typickým případem normotvorby ještě ve stylu *renzhi*, zákon stanoví pouze principy, velmi široce vyložitelné, a na jejich základě rozhodne soudce či správní orgán. Záměrně ve většině otázek ponechává neostré hranice, neboť konkrétnost by mohla přinést překážky při implementaci.

Novelizace v roce 2001 pak nastolila poněkud odlišný přístup. Původně se předpokládalo, že Zákona o manželství 1980 zůstane zkrátka agitkou nové vládní linie a specifické otázky budou snad jednou upraveny zvláštními kodexy, jako tomu bylo např. u dědického práva. Přesto nakonec došlo ke změně směru a novelizací byla projevena snaha učinit ze Zákona o manželství 1980 alespoň trochu praktičtější předpis, vzhledem k tomu, že změna ekonomických a společenských vztahů vyžadovala alespoň minimální míru právní jistoty.

7. Závěr

Předmětem práce bylo nastínit hlavní rysy a směr, kterým se vyvíjelo manželské právo v průběhu prvních třiceti let existence ČLR, případně lehce přiblížit další jeho vývoj. Konkrétně byly zkoumány dva z nejvýznamnějších právních předpisů ČLR, Zákon o manželství z roku 1950 a Zákon o manželství z roku 1980. Na základě tohoto zkoumání byly oba zákony zhodnoceny z hlediska historických okolností, za kterých vznikly i z hlediska obsahového. Jakkoliv práce zahrnuje relativně omezené časové období, přesto umožňuje alespoň nastínit i vývoj v období první čínské republiky a vývoj po roce 1980.

Po prostudování obou předpisů i omezeném prostudování řady předpisů souvisejících, shledáváme, že právní úprava manželského práva má v ČLR specifickou tradici.

Zákon o manželství z roku 1950 byl prvním zákonem přijatým v nové republice, symbolizoval obrovskou změnu společenského uspořádání, odklon od feudalismu a kapitalismu předchozích let, naprostou diskontinuitu s předchozími historickými obdobími. Zákon odmítl i tradiční principy nahlížení na člověka a jeho úlohu ve společnosti,

symbolizovanou právě manželstvím. To bylo v předchozích obdobích symbolem společenského útlaku všudypřítomné pokrytecké neokonfuciánské morálky – moci rodičů nad dětmi, mužů nad ženami a starší generace nad mladší, symbolem společenského rozkladu a mnoha zničených životů. Zákon o manželství 1950 byl symbolem změny.

Zákon o manželství 1950 však byl nejen stranickou agitkou, která měla učinit dojem na masy, ale díky vhodné formulaci, relativně kvalitnímu zpracování a vysoké úrovni tehdejší právní vědy obecně umožňoval svou postupnou implementaci. V oblastech dostatečně ideologicky pokročilých, kde se očekávala rychlá normalizace manželských vztahů, tj. především městských oblastí, mohl být zákon aplikován v celé své míře, naopak v oblastech, kde byly společenské vztahy hluboce „feudální“, tj. převážně na venkově, mohly být primárně implementovány jeho principy a teprve po jejich dostatečné propagaci a akceptaci místním obyvatelstvem mohly být postupně v praxi aplikovány i ostatní ustanovení Zákona o manželství 1950.

Vzhledem k postupnému odstoupení od principů, které zákon propagoval, došlo i k rychlému upuštění od jeho propagace, proto Zákon o manželství 1950 nebyl na většině území nikdy plně implementován. Ze stejného důvodu nebyla nutná novelizace, neboť principy v zákoně uvedené nikdy nevešly plně do praxe a zákon se tak vlastně nikdy praxi nepřiblížil a kvůli tomu zůstal vlastně po celých třicet let své existence nezměněn jako symbol tehdejších ideálů.

Vývoj po Kulturní revoluci šel však odlišným směrem, rodina získala nový význam a můžeme pozorovat návrat k neokonfuciánským a tím i „feudálním“ hodnotám. Samostatnost a nezávislost žen již není stěžejní, rodinná ekonomika a vzájemná pomoc a spolupráce v rámci jedné domácnosti získávají na významu. Rigidní přístup k rozvodu manželství přetrvává nebo se ještě zpříšňuje, stejně jako vysoce negativní postoj k nesezdanému soužití. Nemanželské děti jsou fakticky vyloučeny ze společnosti.

Nový společenský a ekonomický systém potřeboval vyjádřit svou diskontinuitu s předchozím maoistickým režimem a vším co jej symbolizovalo. Příliš revoluční vyznění Zákona o manželství 1950 bylo v přímém rozporu s vládnoucí ideologií, ale především s obrazem, který o sobě a ČLR obecně chtěla nová vláda vytvořit doma i v zahraničí - obrazem stabilního státu bez extremistické levicové ideologie, do nějž je bezpečné investovat. Ideály Nové demokracie

propagované Zákonem o manželství 1950 se již v politické praxi nehodily.

Zákon o manželství 1980 tedy má být symbolem nového systému, nicméně úpadek právní vědy, stejně jako potřeba širokého kompromisu ohledně obsahu, přinesly zákon poněkud nižší kvality, než byl Zákon o manželství 1950. I když samozřejmě nejasnost a neurčitost obsahu nového zákona nebyly způsobeny pouze neschopností jeho tvůrců, ale i přístupem k právu ve stylu *renzhi*, kdy byla logicky ponechána maximální míra rozhodování na orgánech správních a soudních. Přestože Zákon o manželství 1980 do manželského práva přináší pouze minimum novinek, ačkoliv nacházíme určitou změnu v principech, které má symbolizovat.

Oba zákony mají řadu společných rysů, což nutně neznamená, že by snad za třicet let vůbec nedošlo k vývoji manželských a rodinných vztahů. Avšak vzhledem k široké ignoraci obou zákonů obyvatelstvem ČLR můžeme vyvozovat, že jejich obsah vůbec nesouvisel s aktuálními partnerskými vztahy. Až v případě novely můžeme usuzovat, že zákon odrážel společenský vývoj.

Společných principů obou zákonů o manželství je celá řada, i když je jim přikládána různá míra důležitosti. Těmito principy je v první řadě monogamní charakter manželství, povinnost úřední registrace manželství a rozvodu, obtížná rozlučitelnost manželství, formální rovnoprávnost mužů a žen v manželství, významná role soudů v rozhodování manželských sporů a široká míra volnosti při tomto rozhodování.

Proto můžeme říci, že důvodem změny zákona nebyly zásadní změny v partnerských vztazích, jež se za třicet let existence zákona příliš nezměnily, ale pouze změny politické - smrt předsedy Maa a potřeba vyjádření diskontinuity s předchozím historickým a politickým obdobím.

V budoucnu by bylo na místě shrnout vývoj čínského rodinného práva v celkovém kontextu více než šedesáti let existence ČLR, včetně související judikatury a dalších právních dokumentů. Jako významná otázka se jeví i zřejmá podobnost některých institutů čínského manželského práva s právem římským. Kde se vliv římského práva vzal, stejně tak jako posouzení, zda tyto podobné instituty jsou pro čínské právo tradiční a vznikly v rámci přirozeného vývoje práva, či zda se jedná o novinku implementovanou v rámci vzniku nového právního systému, která pouze vhodně zapadla do čínského prostředí, se můžeme domýšlet

při zkoumání právních předchůdců zákona a případných vzorů. Do úvahy přichází vliv Občanského zákoníku KMT, jenž vznikl pod silným vlivem pandektního práva, již zmíněného sovětského Kodexu zákonů o manželství, rodině a poručenství z roku 1926 a právní úprava manželství v zemích východní Evropy. Všechny tyto předpisy byly více či méně římským právem ovlivněny, nicméně pátrání po původu zkoumané legislativy je téma spíše pro rozsáhlejší pojednání o moderním čínském právu.

8. Seznam použité literatury

Prameny

Guanche hunyinfu yundong xuexi cailiao [Materiály ke studiu hnutí za implementaci zákona o manželství]. Beijing: Beijingshi guanche hunyinfu yundong weiyuanhui bianyin, 1952. 46 s.

Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfu xiugai cao'an he Zhonghua renmin gongheguo Guojifa cao'an de shuoming [Vysvětlení k návrhu novely zákona o manželství]. 2. 9. 1980. Dostupné z WWW: http://www.npc.gov.cn/wxzl/gongbao/2000-12/25/content_5001174.htm.

Hunyinfu dailai de xingfu [Štěstí přinesené zákonem o manželství]: Zhengwuyuan zhengzhi falü Weiyuanhui xuan fu zubian. Beijing: Renmin chubanshe, 1953. 62 s.

Hunyin dengji banfa. [Vyhláška o registraci manželství] 1. 6. 1955. Dostupné z WWW: <http://www.mhhsx.com/ShopData/ShopData.aspx?Nid=SP2011062823450001>.

Hunyin dengji banfa. [Vyhláška o registraci manželství] 11. 11. 1980. Dostupné z WWW: <http://wenku.baidu.com/view/1de43c5c3b3567ec102d8aaa.html?from=related>.

Hunyin dengji banfa.[Vyhláška o registraci manželství] 15. 3. 1986. Dostupné z WWW: <http://www.lawxp.com/statute/s862655.html>.

Hunyin dengji guanli tiaoli. [Vyhláška o registraci manželství] 1. 2. 1994. Dostupné z WWW: <http://www.lawxp.com/statute/s566984.html>.

Hunyin dengji tiaoli. [Vyhláška o registraci manželství] 1. 10. 2003. Dostupné z WWW: <http://www.lawxp.com/statute/s448594.html>.

Hunyinfu jianghua [Hovory o zákoně o manželství]. Beijing: Renmin chubanshe, 1953. 40 s.

Hunyinfu tongshu jiangjie cailiao [Materiály pro snadné vysvětlení zákona o manželství]. Beijing: Renmin chubanshe, 1953. 48 s.

Weichengnianren baohufa [Zákon na ochranu mladistvých] 4.9.1991, resp. Weichengnianren

baohufa 1.6.2007. Dostupné z WWW: http://chinalaw.net/pls/ceilaw/cei.fgdetail_query?incode=111605200601>.

Zhonghua renmin gongheguo funü quanyi baozhangfa [Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů žen] 3.4.1992. In *Zhonghua renmin gongheguo funü quanyi baozhangfa zhushiben*: Beijing, Falü chubanshe, 2008. 83 s. ISBN 9787503684265.

Zhonghua renmin gongheguo hunyinfafa 3.4.1950. [Zákon o manželství] In WANG, Naicong. Hunyinfafa wenti jieda huibian.: Wenhua gongyingshe, 1951. s. 1-8.

Zhonghua renmin gongheguo hunyinfafa. [Zákon o manželství] 3.4.1950. Dostupné z WWW: <http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=43205>.

Zhonghua renmin gongheguo hunyinfafa [Zákon o manželství] 10.9.1980. In Zhonghua renmin gongheguo hunyinfafa zhushiben: Beijing, Falü chubanshe, 2008. 80 s. ISBN 9787503663789.

Zhonghua renmin gongheguo hunyinfafa. 1980. Dostupné z WWW: <http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=44312>.

Zuigao renmin fayuan guanyu minfayuan shenli lihun anjian ruhe rending fuqi ganqing que yi polie de ruogan juti yijian. [Usnesení Nejvyššího soudu ve věci posouzení zániku ganqing nižšími soudy při projednávání návrhů na rozvod] 13.12.1989. Dostupné z WWW: <http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=6183>.

Zuigao renmin fayuan guanyu hunyin dengji guanli tiaoli shixing hou fasheng de yi fuqi mingyi feifa tongju de zhonghun anjian shi fou yi zhonghunzui dingzui chufa de pifu [Stanovisko Nejvyššího soudu ve věci posouzení paralelních vztahů za trvání manželství jako bigamie], 14. 12. 1994. In Zuigao renmin fayuan guanyu renminfayuan shenli weiban jiehun dengji er yi fuqi mingyi tongju shenghuo anjian de ruogan yijian. 21.11.1989. Dostupné z WWW: <http://www.legalinfo.gov.cn/zt/2004-08/17/content_126710.htm>.

Zhonghua renmin gongheguo jichengfa [Zákon o dědění] 1.10.1985. Dostupné z WWW: <http://chinalaw.net/pls/ceilaw/cei.fgdetail_query?incode=111401198501>.

Zhonghua renmin gongheguo laonianren quanyi baozhang fa [Zákon na ochranu práv a oprávněných zájmů starých osob] 1.10.1996. Dostupné z WWW: <http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=43205>.

[//chinalaw.net/pls/ceilaw/cei.fgdetail_query?incode=111605199604](http://chinalaw.net/pls/ceilaw/cei.fgdetail_query?incode=111605199604)>.

Zhonghua renimin gongheguo renkou yu jihua shengyu fa [Zákon o plánování rodičovství]
1.9.2002. Dostupné z WWW: http://chinalaw.net/pls/ceilaw/cei.fgdetail_query?incode=111401200101>.

Zhonghua renmin gongheguo shouyangfa 1.4.1992 [Zákon o adopci]. Dostupné z WWW: http://chinalaw.net/pls/ceilaw/cei.fgdetail_query?incode=111402199801>.

Zhonghua renmin gongheguo xianfa [Ústava ČLR]. 20. 9. 1954. Dostupné z WWW: <http://e-chaupak.net/database/chicon/1954/1954.htm>>.

Zhonghua renmin gongheguo xianfa [Ústava ČLR]. 5. 3. 1978. Dostupné z WWW: <http://e-chaupak.net/database/chicon/1978/1978c.htm>>.

Zhonghua renmin gongheguo xianfa. [Ústava ČLR] 4. 12. 1982. Dostupné z WWW: <http://e-chaupak.net/database/chicon/1982/1982.htm>>.

Zhongguorenmin Zhengzhi Xieshang Huiyi gongtonggangli [Společný program]. 29. 9. 1949. Dostupné z WWW: <http://e-chaupak.net/database/chicon/1949/1949.htm>>.

Zhonghua renmin gongheguo xingfa.1.6.1979 [Trestní zákon]. In *Chinese-English Series with Laws and Regulations of China: Zhongguoxingfa yu xingshisusongfa Criminal Laws & Criminal Procedure Laws of China.* Beijing: Falü chubanshe, 2007. 422 s. ISBN 9787503671432.

Zuigao renmin fayuan guanyu shiyong Zhonghua renmin gongheguo hunyinfu ruogan wenti de jieshi (er) [Usnesení Nejvyššího soudu ve věci Zákona o manželství II.]. 1. 4. 2004. Dostupné z WWW: http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=81887>.

Zuigao renmin fayuan guanyu shiyong Zhonghua renmin gongheguo hunyinfu ruogan wenti de jieshi (yi) [Usnesení Nejvyššího soudu ve věci Zákona o manželství I.]. 25.12.2001. Dostupné z WWW: http://www.law-lib.com/law/law_view.asp?id=16795>.

Zuigao renmin fayuan guanyu shiyong Zhonghua renmin gongheguo hunyinfu ruogan wenti de jieshi (san) [Usnesení Nejvyššího soudu ve věci Zákona o manželství III.]. 4. 7. 2011. Dostupné z WWW: http://www.court.gov.cn/qwfb/sfjs/201108/t20110815_159794.htm>.

Zhonghua suwei'ai gongheguo hunyin tiaoli [Nařizení Sovětské republiky Jiangxi o manželství]. 1. 12. 1931. Dostupné z WWW: <<http://www.docin.com/p-266407724.html>>.

Zhonghua suwei'ai gongheguo hunyinfu [Zákon o manželství Sovětské republiky Jiangxi]. 8.4.1934. Dostupné z WWW: <<http://zysqfzs.blog.163.com/blog/static/130657159200992104025755/>>.

Překlady

Detailed provisions of the enforcement of the provisional marriage regulations of the Chin-Chi-Lu-Yu Border Area. In GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 419-421.

Chinese-English Series with Laws and Regulations of China: Zhongguoxingfa yu xingshisusongfa Criminal Laws & Criminal Procedure Laws of China. Beijing: Falü chubanshe, 2007. 422 s. ISBN 9787503671432.

La loi sur le mariage de la Republique populaire de Chine: suivie de deux autres documents. Pekin: Éditions en langues étrangères, 1950. 52 s.

Marriage regulations of the border area Shansi, Ch'Ahar, and Hopei (Chin-Ch'a-Chi Border area). In GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 412-414.

Marriage regulations of the Chinese Soviet Republic of 1st December 1931. In GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 400-402.

Marriage Law of the Chinese Soviet Republic of 8th April 1934. In GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 403-405.

Marriage Regulations of the Shensi, Kansu, Ninghsia border area, promulgated 4th April 1939. In GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 406-408.

Revised provisional marriage regulations of the Shen-kan-ning border area, promulgated 20th Marech 1944. In GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 409-411.

Revised provisional marriage regulations of the border area of Shansi, Hopei, Shantung and Honan (Chin-Chi-Lu-Yu Border Area). In GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 415-418.

The marriage law of the People's republic of China. Beijing: Foreign Languages Press, 1982. 30 s. ISBN 0835110168.

Sekundární literatura

ANDORS, Phyllis. *The Unfinished Liberation of Chinese Women, 1949-1980*. [s.l.]: Indiana Univ Pr, 1983. 212 s. ISBN 0253360226.

BERNHARDT, Kathryn, et al. *Civil Law in Qing and Republican China.*: [s.l.]: Stanford University Press, 1999. 356 s. Dostupné z WWW: <http://books.google.com/books?id=TnMCjXbm1ncC>. ISBN 0804737797.

BERNHARDT, Kathryn. *Women and Property in China, 960-1949.*: [s.l.]: Stanford University Press, 2002. 236 s. ISBN 0804735271.

CAO, Deborah. *Chinese Law: A Language Perspective.*: [s.l.]: Ashgate Pub Ltd, 2004. 225 s. ISBN 0754624358.

CHANG, Chia-lan, *Family matters: Women's negotiation with Confucian family ethics in Qing and republican China*. [s.l.]: University of Southern California: ProQuest, 2007. 450 s. Dostupné z WWW: http://books.google.com/books?id=sPo8qbj3N_MC. ISBN 0549405712.

CHOW, Daniel C. K. *The legal system of the People's Republic of China in a nutshell*. 1. [s.l.]: West Group, 2003. 483 s. ISBN 0314262970.

COHEN, Jerome Alan. *The criminal process in the People's Republic of China, 1949-1963; an introduction*. [s.l.]: Cambridge: Harvard University Press, 1968. 722 s. ISBN 978-

0674176508.

CROLL, Elisabeth. *Feminism and socialism in China*. [s.l.]: Routledge Kegan & Paul (, 1978. 376 s. ISBN 0710088167.

DIAMANT, Neil J. *Revolutionizing the Family: Politics, Love, and Divorce in Urban and Rural China, 1949-1968*. [s.l.]: University of California Press, 2000. 458 s. ISBN 0520217209.

FAIRBANK, John King, et al. *Dějiny Číny*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1998. 665 s. ISBN 8071062499.

GLOSSER, Susan L. *Chinese Visions of Family and State, 1915-1953*. [s.l.] : University of California Press, 2003. 296 s. ISBN 0520227298.

HUANG, Philip C. C. *Code, custom, and legal practice in China: the Qing and the Republic compared*. 1. Stanford (California): Stanford University Press, 2001. 246 s.

CHUNG, Betty Jamie; NG, Shui Meng. *The Status of Women in Law: A Comparison of Four Asian Countries*. [s.l.]: Institute of Southeast Asian Studies, 1977. 63 s. Dostupné z WWW: <http://books.google.com/books?id=dXtxQgAACAAJ>.

JOHNSON, Kay Ann. *Women, the Family, and Peasant Revolution in China*. [s.l.]: University of Chicago Press, 1985. 292 s. ISBN 0226401898.

KUHN, Robert Lawrence. *How China's leaders think: the inside story of China's reform and what this means for the future*. [s.l.]: John Wiley and Sons, 2009. 546 s. Dostupné z WWW: http://books.google.cz/books?id=BOf_WWTKZpMC. ISBN 047082445X.

NG, Roxana. *The marriage law and family change in China with special reference to Kwangtung province 1950 - 1953*. /, 1974. 180 s. Thesis. University of British Columbia. Dostupné z WWW: <http://hdl.handle.net/2429/19429>.

ONO, Kazuko. *Chinese women in a century of revolution, 1850-1950*. [s.l.]: Stanford University Press, 1989. 255 s. Dostupné z WWW: <http://books.google.com/books?id=o-L1ctqjxNgC>.

PEERENBOOM, Randall. *China's Long March toward Rule of Law*. [s.l.]: Cambridge University Press, 2002. 692 s. ISBN 0521016746.

STANAT, Michael. *China's Generation Y: understanding the future leaders of the world's next superpower*. [s.l.]: Homa & Sekey Books, 2006. 222 s. Dostupné z WWW: <http://books.google.cz/books?id=6K-5UEIklgsC>. ISBN 1931907323.

TOMÁŠEK, Michal. *Dějiny čínského práva*. Praha: Academia, 2004. 372 s. ISBN 8020011900.

WANG, Naicong. *Hunyinfa wenti jieda huibian [Soubor odpovědí na otázky o zákoně o manželství]* [s.l.]: Wenhua Gongyingshe, 1951. 123 s.

WHITE, Tyrene. *China's longest campaign: birth planning in the People's Republic, 1949-2005*. [s.l.]: Cornell University Press, 2006. 297 s. Dostupné z WWW: http://books.google.cz/books?id=F_zWHMFLQa4C. ISBN 0801444055.

Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa zhushiben [Komentář k Zákonu o manželství]: Beijing, Falü chubanshe, 2008. 80 s. ISBN 9787503663789.

Zhonghua renmin gongheguo funü quanyi baozhangfa zhushiben [Komentář k Zákonu na ochranu práv a oprávněných zájmů žen]: Beijing, Falü chubanshe, 2008. 83 s. ISBN 9787503684265.

Zhonghua renmin gongheguo xianfa zhushiben [Komentář k Ústavě ČLR]: Beijing, Falü chubanshe, 2008. 104 s. ISBN: 9787503683208.

Články

ALFORD William C. a SHEN Yuanyuan. *Have You Eaten? Have You Divorced? Debating the Meaning of Freedom in Marriage in China*. 2003. Dostupné z: http://www.wcfia.harvard.edu/sites/default/files/679_HaveYouEaten.pdf.

COALE, Ansley J. Marriage and Childbearing in China Since 1940. *Social Forces*. 1989, 4, s. 833-850. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/2579704?origin=JSTOR-pdf>.

DALSIMER, Marlyn; NISONOFF, Laurie. The Implications of the New Agricultural and One-Child Family Policies for Rural Chinese Women. *Feminist Studies*. Autumn, 1987, No. 3, s. 583-607. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/3177882> >.

DENG, Yingchao. *Guanyu Zhonghua renmin gongheguo hunyinfa de baogao*. 14. 5. 1950. Dostupný také z WWW: <http://cpc.people.com.cn/GB/69112/86369/87105/87208/5952374.html> >.

DENG, Yingchao. Rapport sur la loi sur le mariage de la République populaire de Chine. In *La Loi sur le mariage de la République populaire de Chine suivie de deux autres documents*. Pékin: Editions en langues étrangères, 1950. s. 33-52.

DIAMANT, Neil J. Re-Examining the Impact of the 1950 Marriage Law: State Improvisation, Local Initiative and Rural Family Change. *The China Quarterly*. 2000, 161, s. 171-198. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/655985?origin=JSTOR-pdf> >.

EHRMANN, Winston. A Review of Family Research in 1956. *Marriage and Family Living*. 1957, 3, s. 279-294. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/348885?origin=JSTOR-pdf> >.

ENGEL, John W. Marriage in the People's Republic of China: Analysis of a New Law. *Journal of Marriage and Family*. Nov., 1984, No. 4, s. 955-961. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/352547> >.

FAN, C. Cindy ; HUANG, Youqin. Waves of Rural Brides: Female Marriage Migration in China. *Annals of the Association of American Geographers*. Jun., 1998, No. 2, s. 227-251. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/2564209> >.

GREEN DORROS, Sybilla. Marriage Reform in the Peoples Republic of China. *Philippine Law Journal*. 1976, 51, s. 337-427.

HUA, Junwu. Yi nian siji, gai bu chuli. *Xin zhongguo funü*. 1953, únor 1953, s. 10.

HUANG, Philip C. C. Divorce Law Practices and the Origins, Myths, and Realities of Judicial "Mediation" in China. *Modern China*. 2005, 31, s. 151-203. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/pss/20062606> >.

HUANG, Philip C. C. Civil Adjudication in China, Past and Present. *Modern China*. Apr., 2006, 32, 2, s. 135-180. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/20062634>.

Hunyinfa dai gei wo yige yiyi de rensheng. *Xin Zhongguo funü*. Květen 1951, 1951, 5, s. 25.

China: Treatment of pregnant, unmarried women by state authorities, particularly in Guangdong and Fujian; whether unmarried women are obliged to undergo pregnancy tests by family planning officials (2005 - April 2009). [s.l.]: Immigration and Refugee Board of Canada, 2009. 5 s. Dostupné z WWW: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a7040b626.html> [accessed 5 January 2012].

LANG, Graeme a Josephine SMART. "Second Wife" in South China: Toward Cross-Border Polygyny. *International Migration Review*. Summer, 2002, Vol. 36(No. 2), 546-569. Dostupné z WWW: <http://www.jstor.org/stable/4149464> .

LINDBECK, J. M. H.. Communist Policy and the Chinese Family. *Far Eastern Survey*. Jul. 25, 1951, No. 14, s. 137-141. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/3024218>.
≥

MANNING, Kimberley Ens. The Gendered Politics of Woman-Work: Rethinking Radicalism in the Great Leap Forward. *Modern China*. Jul., 2006, No. 3, s. 349-384. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/20062643> >.

NIIDA, Noboru. *Land Reform and New Marriage Law in China*. 1964. Dostupný také z WWW: http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=noboru%20niida&source=web&cd=2&ved=0CB8QFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.ide.go.jp%2FEnglish%2FPublish%2FPeriodicals%2FDe%2Fpdf%2F67_01_09.pdf&ei=8XXLTv7QBoKk4gTQmqw1&usg=AFQjCNETglaePGyV7x52dk6PqTbf90uN-w.

NI, Ernest. The Family in China. *Marriage and Family Living*. Nov., 1954, No. 4, s. 315-318. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/348435>. >.

PALMER, Michael. The Re-Emergence of Family Law in Post-Mao China: Marriage, Divorce and Reproduction. *The China Quarterly*. Mar., 1995, No. 141 Special Issue: China's Legal Reforms, s. 110-134. Dostupný také z WWW: <http://www.jstor.org/stable/655093> >.

PALMER, Michael. The People's Republic of China: More rules but less law. *J. Fam. L.* 1990, 29(325), 325-342. Dostupné z: <http://heinonline.org/HOL/LandingPage?collection=journals>

Refugee Review Tribunal AUSTRALIA RRT RESEARCH RESPONSE. [s.l.]: Australia: Refugee Review Tribunal, 2007. 10 s. Dostupné z WWW: http://www.unhcr.org/refworld/category,COI,AUS_RRT,CHN,4b6fe17cc,0.html. ISBN Research Response Number, CHN31574.

ZHANG, Weiguo. State, Gender and Uxorilocal Marriage in Contemporary Rural North China [online]. *China Journal, The*, No. 60, July 2008: [111]-132. Dostupné z WWW: <http://search.informit.com.au/documentSummary;dn=311891026914041;res=IELHSS> ISSN: 1324-9347. [cited 03 Jan 12].

ZHANG, Xiuyan. Cong ding xian guanche hunyinfa de qingkuang zhong dui gedi fulian tichu jidian yijian. *Xin Zhongguo funü*. leden 1951, 1951, 1, s. 26-27.

ZHANG, Zhirang. Une loi sur le mariage qui répond strictement à nos besoins. In *La Loi sur le mariage de la République populaire de Chine suivie de deux autres documents*. Pékin: Editions en langues étrangères, 1950. s. 19-32.

ZHOU, Yingying. *Uncovering Children in Marginalization: Explaining Unregistered Children in China*. Department of Sociology, University of Washington, 2005. 30 s. Dostupné zWWW:<<http://www.google.cz/url?a=t&rct=j&q=Uncovering+Children+in+Marginalization:+%E3%80%82pdf&source=web&cd=2&ved=0CCEQFjAB&url=http%3A%2F%2Fiusp2005.princeton.edu%2Fdownload.aspx%3FsubmissionId%3D50479&ei=Be0BT866GaSp4gS7zYjdBA&usg=AFQjCNHiNbbUP5uvc7hyFgxlKeG8peFayQ>>.

ZUO, Songfen. Dui hunyin ziyou jizhong cuowu renshi de pipan. *Xin Zhongguo funü*. Květen 1951, 1951, 5, s. 12-13.

ZUO, Songfen. Feichu maimai hunyin. *Xin Zhongguo funü*. Únor 1951, 1951, 2, s. 38.

ZUO, Songfen. Jinzhi gansha guafu jiehun ziyou. *Xin Zhongguo funü*. Březen 1951, 1951, 3, s. 34-35.

ZUO, Songfen. Weishenme yao jinzhi zaohun. *Xin Zhongguo funü*. Leden 1951, 1951, 1, s. 28.

ZUO, Songfen. Weishenme yao jinzhi tongyangxi. *Xin Zhongguo funü*. Leden 1951, 1951, 1, s. 28-29.

ZUO, Songfen. Xinshehui li fumu zinü jian de guanxi. *Xin Zhongguo funü*. Březen 1951, 1951, 3, s. 35.

Ostatní

Couple 'abducted girl as future bride for son'. *China.org.cn [online]*. 10. 8. 2011, [cit. 2011-11-29]. Dostupný z WWW: http://www.china.org.cn/china/2011-08/10/content_23179102.htm.

DING, Ling. Sanbajie you gan. *Jiefang ribao*. 9.3.1942. Dostupný také z WWW: <http://zhidao.baidu.com/question/10337951.html>.

HA, Jin. *Čekání na Lina*. 1. Praha: Odeon, 2001. 283 s. ISBN 8020710949.

Hot Topic on Campus: Should Students Have the Right to Marry?. *China.org.cn [online]*. January 9, 2002, [cit. 2011-12-13]. Dostupný z WWW: <http://www.china.org.cn/english/2002/Jan/24965.htm>.

Hundreds of foreign mail-order brides rescued. *China.org.cn [online]*. November 4, 2011, [cit. 2011-12-15]. Dostupný z WWW: http://www.china.org.cn/china/2011-11/04/content_23820598.htm.

LAFRANIERE, Sharon. China Might Force Visits to Mom and Dad. *The New York Times [online]*. January 29, 2011, [cit. 2011-12-15]. Dostupný z WWW: http://www.nytimes.com/2011/01/30/world/asia/30beijing.html?_r=1.

No wife, no funds. *China.org.cn [online]*. August 30, 2011, [cit. 2011-12-15]. Dostupný z WWW: http://www.china.org.cn/china/2011-08/30/content_23312519.htm.

STAUNTON, George Thomas. *Ta Tsing Leu Li being the fundamental laws, and a selection from the supplementary statutes of the penal code of China; (etc.) Transl. from the Chinese*

and accompanied with an appendix ... by George Thomas Staunton. Cadell, 1810. Dostupné z WWW: <http://books.google.cz/books?id=fsRIAAAACAAJ>.

XIA, Jinglin, et al. *The Civil code of the republic of China: translated into English by Ching-Lin Hsia, James L.E. Chow, Yukon Chang ; preface by Hu Han-Min ; introduction by Foo Ping-Sheung.* Shanghai: Kelly & Walsh, 1930. 293 s. Dostupné z WWW: <http://www.archive.org/details/civilcodeofrepub00chin>.

WANG, Shiwei. Ye Baihehua. *Jiefang ribao.* 13.3.1942. Dostupný také z WWW: <http://zhidao.baidu.com/question/26341201>.

Zhonghua renmin gongheguo renmin fayuan zuzhifa [Zákon o organizaci lidových soudů]. 1983. Dostupné z WWW: <http://baike.baidu.com/view/414728.htm>.

Zhonghua minguo minfa. [Občanský zákoník KMT] 1930. Dostupné z WWW: [http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_\(Republic_of_China\)](http://en.wikisource.org/wiki/Civil_Code_(Republic_of_China)).

Zhonghua minguo xingfa [Trestní zákoník KMT]. 1923. Dostupné z WWW: <http://zh.wikisource.org/wiki/中華民國刑法>.

9. Přílohy

9.1. Slovník

9.2. *Texty zákonů*

9.2.1. Text Zákona o manželství 1950

9.2.2. Text Zákona o manželství 1980

Vysvětlivky

- i KMT - *Guomindang* (starším zápisem Kuomintang) 国民党, Národní strana Číny založená Sunjatsenem 24. listopadu 1894, resp. 10. října 1919. Základem její ideologie byly tzv. Tři lidové principy – nacionalismus, demokracie, lidový blahobyť, později za předsednictví Čankajška se přidal antikomunismus. Po určitou dobu spolupracovala KMT s Komunistickou stranou na stabilizaci Číny v bojích proti militaristům a Japonsku, následně se obrátila proti komunistické straně v občanské válce trvající do roku 1949, kdy byla založena ČLR. Po útěku Čankajška na Taiwan v roce 1949 se stala vládnoucí (a jedinou povolenou) politickou stranou na Taiwanu až do roku 1991 kdy bylo oficiálně ukončeno stanné právo.
- ii Dřívější název *Zhonghua Quanguo Minzhu Funü Lianhehui* 中华全国民主妇女联合会 - Všečínská demokratická federace žen, dnes *Zhonghua Quanguo Funü Lianhehui* 中华全国妇女联合会 - Všečínská federace žen, někdy také Čínský svaz žen. Vznikla 8. března (někdy uváděno 3. dubna) 1949 jako zvláštní organizace komunistické strany, jež se měla zaměřit na realizaci politiky komunistické strany mezi ženami, registrovat požadavky žen a spolupodílet se na legislativě spojené s „ženskou otázkou“. Nikdy se nejednalo o primárně feministickou organizaci. Její funkce byla výrazně omezena za Kulturní revoluce a její vliv zůstal omezen i po roce 1978. První předsedkyní byla slavná Cai Chang 蔡畅 (14.5.1900 – 11.9.1990).
- iii *Renzhi* 人治 (v angličtině *rule of man*) jako opak *fazhi* 法治/法制 (*rule of law, rule by law*), pojem pokrývá vládní systém, který odmítá principy *rule of law* a principy právního státu, a naopak odkazuje na systém, kde vládce (či skupina osob) stojí nad právem a nejsou jím při výkonu pravomoci vázáni - jsou vázáni pouze vlastní morálkou a ušlechtilostí a v souladu s nimi vládnou. Tento názor na vedení státu a právo posiluje již v období tzv. Kampaně proti pravičákům a stává se oficiální ideologií v období Kulturní revoluce.
K problematice obsahu a překladu pojmu *fazhi* viz CAO, Deborah. *Chinese Law: A Language Perspective*. [s.l.]: Ashgate Pub Ltd, 2004. 225 s. ISBN 0754624358.
- iv Májové hnutí, někdy Hnutí 4. května *Wusi Yundong* 五四运动 – studentské hnutí, jež vzniklo v reakci na výsledky Versailleské konference v roce 1919. Protesty vyústily v rozsáhlé demonstrace, stávky, bojkot japonského zboží a změnilo se v sociální hnutí, jehož hlavními požadavky byla modernizace Číny včetně modernizace čínské rodiny v duchu individualismu.
- v Osvozené oblasti a Pohraniční území – komunistické základny, jež členové komunistické strany vybudovali v různých částech Číny jako útočiště proti Čankajškovu teroru proti členům komunistické strany a masakru v roce 1927. Po Dlouhém pochodu sloužily jako základny komunistů a Rudé armády v čele s hlavním městem Yan'an až do vzniku ČLR.
- vi *Zhonghua Suwei'ai Gongheguo* 中华苏维埃共和国 – Sovětská republika Jiangxi, v anglicky psané literatuře obvykle označována jako Jiangxi Soviet nebo Jiangxi Soviet Period. Založena v roce 1931 Mao Zedongem a Zhu Dem, zanikla v roce 1934 po napadení ze strany KMT. Následně byl zahájen tzv. Dlouhý pochod a došlo k přesunu vedení komunistické strany a Rudé armády a zahájení tzv. Yan'anského období.
- vii Yan'anské období – období od 1937 do 1947, po přesunu komunistických jednotek v rámci Dlouhého pochodu do severní části provincie Shaanxi. Z hlediska válečného se jednalo o relativně klidné období, jež bylo využito k vnitřním stranickým čistkám a upevnění moci Mao Zedonga.
- viii *Tongyangxi* 童养媳 - dívky, jež byly z důvodu nemajetnosti rodičů v dětském věku prodány do cizí rodiny, kde sloužily jako nevolnice. Ve vhodném věku, obvykle kolem 14. – 16. roku, mohly být provdány za některého z mužských příslušníků rodiny, nicméně vždy záleželo na smlouvě, jež prodej zakládala, případně na rozhodnutí nové rodiny, zda o takový sňatek stála. Více viz např. JOHNSON, Kay Ann. *Women, the Family, and Peasant Revolution in China*. [s.l.] : University of Chicago Press, 1985. 292 s. ISBN 0226401898.
- ix Společný program *Zhongguo Renmin Zhengzhi Xieshang Huiyi Gongtong gangli* 中国人民政治协商会议共

-
- 同纲领 přijatý dne 29. září 1949 na prvním zasedání Čínského lidového politického poradního shromáždění. Dokument zastával funkci ústavy ČLR do roku 1954, kdy byla přijata první ústava.
- x *Bugao buli* 不告不理 – princip aplikovaný v rámci implementace Zákona o manželství 1950. Do manželství a souvisejících vztahů, jež byly v rozporu se zákonem, avšak vznikly ještě před jeho vyhlášením, nebylo aktivně zasahováno, pokud si tento zásah nevyžádala jedna ze stran, obvykle ta slabší. To většinou postačilo jako důkaz, že *ganqing* definitivně zanikl či je velmi oslabený a je namísto ukončení manželství. Aplikovalo se primárně v případě konkubín, vedlejších manželek, *tongyangxi*, otrokyň apod.
- xi Nová demokracie *Xin Minzhu Zhuyi* 新民主主义 – hnutí založené na maoistické teorii spolupráce všech čtyř společenských tříd, jež vzniklo a rozvinulo se ve čtyřicátých letech především za tzv. Yan'anského období. Jeho cílem bylo svržení feudalismu, skončení nadvlády koloniálních mocností, apod.
- xii Čtyři modernizace *sige xiandaihua* 四个现代化 – modernizace zemědělství, průmyslu, vědy a techniky, a obrany. Čtyři základní principy *sixiang jiben yuanze* 四项基本原则 – princip socialistické cesty, princip diktatury proletariátu, princip vedoucí úlohy strany a princip marxismu-leninismu-Mao Zedongova učení.
- xiii *San zi yi bao* 三自一包 - několik principů, jež měly umožnit postupnou privatizaci výroby - zvýšení přidělu půdy pro soukromou výrobu, více neregulovaných trhů, více podniků samostatně hospodařících a odpovědných za zisk a ztrátu, systém odpovědnosti domácností za určitou část výroby, přičemž se jednalo o odpovědnost pouze za výsledek.
- xiv Kang Keqing 康克清, 7.9.1911-22.4.1992, revolucionářka, veteránka občanské války, politička, po skončení občanské války přesunuta proti své vůli od armádní práce k „ženské otázce“, v letech 1978-1988 předsedkyně Federace žen, v letech 1978-1992 místopředsedkyně Čínského lidového politického poradního shromáždění, předsedkyně nadace Soong Ching-ling a řady dalších organizací. Jejím manželem byl Zhu De. Více viz LEE, Lily Xiao Hong, a STEFANOWSKA, Sue WILES a Clara Wing-chung HO. Biographical dictionary of Chinese women. Armonk, N.Y.: M. E. Sharpe, c1998-c2007. ISBN 0765600439. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=XOGdnCPJSOMC>.